

**T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müze Yönetimi Ana Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**RESTORASYON VE KONSERVASYON
LABORATUVARLARININ KORUMA
POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ**

Derya DEMİR DOĞAN

2501111288

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Sehban KARTAL

İstanbul- 2015

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Derya DEMİR DOĞAN Numarası : 2501111288
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : Müze Yönetimi Danışmanı : Prof.Dr.Sehban KARTAL
Tez Savunma Tarihi : 10.09.2015 Saati : 17:00
Tez Başlığı : Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlarının Koruma Politikalarındaki Rolü

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR.SEBBAN KARTAL		Kabulü
2-- DOÇ.DR.SEVTAP DEMİRCİ		Kabulü
3- DOÇ.DR.AHMET GÜLEÇ		Kabulü

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-- PROF.DR.FETHİYE ERBAY		
2- YRD.DOÇ.DR.PINAR BÜYÜKBALCI		

ÖZ

RESTORASYON VE KONSERVASYON LABORATUVARLARININ KORUMA POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

DERYA DEMİR DOĞAN

Bu tezin ilk bölümünde, koruma kavramı ve buna bağlı olarak ülkemizdeki koruma politikalarının gelişim sürecine bakılmış ayrıca kültürel mirasın korunmasında müzelerin önemi üzerinde durulmuştur. Koruma kurumlarının ortaya koydukları ‘‘Konservasyon Etiği’’ anlatılmış ve Konservatör/Restoratörün sahip olması gereken meslek ilkeleri ve koruma alanında uluslararası çalışmaları yapan kurumların çalışmaları anlatılmıştır.

İkinci bölümde, kurumların ve müzelerin izledikleri koruma politikaları sonucunda müzelerde, özel işletmelerde ve üniversitelerde açılan Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları anlatılmış Laboratuvarların çalışma alanında kullandıkları teknoloji ve yöntemler açıklanmıştır.

Sonuç bölümde, ülkemizde verilen koruma eğitimi ve uygulanan koruma politikaları üzerinde durulmuştur. Restorasyon ve konservasyon laboratuvarlarına eleman yetiştiren üniversitelerden ve ülkemizde yapılan ilk koruma çalışmalarından bahsedilmiş Roma Merkez Enstitüsü ve Merkez Laboratuvarı’nın çalışmaları karşılaştırarak birtakım bilgiler paylaşılmıştır. Son olarakta koruma politikalarında Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlarının yeri üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler; Eğitim, konservasyon, restorasyon, koruma politikası, laboratuvar

ABSTRACT

ROLE OF THE RESTORATION AND CONSERVATION LABORATORIES IN PROTECTION POLICIES

DERYA DEMİR DOĞAN

In the first part of this thesis, the concept of protection and consequently have analyzed the development process of our country protection policy has also focused on the importance of museums in preserving cultural heritage. 'Conservation ethics ' and professional principles for conservators/restorers are described by the conservation organizations. In here described protection work carried out by the international organizations is explained.

In the second part of this essay, describes how Conservation and Restoration Laboratories are opened at the end of conservation politics follow by the institution and museums. Also is mentioned that the technologies and methods which been used in these Laboratories.

At the end of this part, conservation education and politics work in the century emphasized. First conservation works carry out in our century and conservation programmes in the universities and their works are explained. (Istituto Centrale del Restauro) Central İnstitutü for Restoration in İtaly (ICR) and (İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Bölge Laboratuvarı Müdürlüğü) Central Restoration and Conservation Laboratory in Turkey) works are to compared and to assessed. After that mentioned role and importance of Restoration and Conservation Laboratories in our conservation policies.

Keywords; Education, conservation, restoration, conservation policy, laboratory

ÖNSÖZ

Koruma ve Onarım Laboratuvarlarının, koruma politikası üzerindeki rolü geçmişten günümüze baktığımızda artış göstermiştir. Koruma politikalarının tarihsel gelişimine baktığımızda, aslında dünyadaki tarihsel gelişimle paralel gitmektedir. Laboratuvarlarının gelişimi ve faaliyet alanlarının genişlemesi koruma çalışmalarına olan katkısını olumlu yönde etkilemiştir.

Bu çalışma süresince bana güven ve desteğini esirgemeyen sayın danışmanım Prof. Dr. Sehan Kartal'a çok teşekkür ederim. Çalışmanın tamamlanmasında, önerileriyle, eleştirileriyle, çabalarıyla ve anlayışlarıyla bilimsel yardımlarıyla aşağıda saydığım kişi ve kurumlardan destek almış bulunmaktayım.

Başta İstanbul Üniversitesi Müzecilik Bölümü değerli hocalarımdan, Prof. Dr. Fethiye Erbay ve Doç. Dr. Ahmet Güleç'e bilimsel yönlendirmeleri için çok teşekkür ederim. Her zaman bilgilerini ve anlayışını esirgemeyen, İstanbul Merkez Bölge Laboratuvarı Müdürü Ali Osman Avşar'a, araştırmayı yaparken değerli önerilerini sunan Vildan Yarığaş ve yardımlarını ve deneyimlerini paylaşan tüm Merkez Laboratuvarı arkadaşlarıma ve sevgili eşim Bektaş Doğana yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Derya Demir Doğan

Eylül 2015

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
TABLOLAR LİSTESİ	viii
RESİMLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

TAŞINIR VE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Koruma Politikalarının Gelişimine Genel Bir Bakış	3
1.2. Koruma Politikalarının Türkiye’de Gelişim Süreci.....	9
1.3. Müzeciliğin Gelişimi Açısından İlk Koruma Faaliyetler.....	14
1.4. Kültürel Mirasın Korunmasında Müzelerin Yeri	18
1.5. Restorasyon ve Konservasyon Kavramları Ve Özellikleri	22
1.6. Kültürel mirasın Korunmasında Uluslararası Kuruluşlar.....	26
1.6.1. Koruma Laboratuvarı, İtalya Örneği- Istituto Centrale del Restauro ICR Roma Merkez Enstitüsü	29

BÖLÜM 2

ÜLKEMİZDE KORUMA VE ONARIM LABORATUVARLARI

2.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na Bağlı Laboratuvarlar	39
2.1.1. İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı	40
2.2. Müzelere Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları.....	67
2.2.1. Devlet Müzelerine Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları	67

2.2.2. Özel Müzelere Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları	75
2.2.3. Üniversitelere Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları	76
2.2.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları.....	80
2.2.5. TBMM / Milli Saraylar Daire Başkanlığına Bağlı Laboratuvar.....	85
2.2.6. TC Cumhurbaşkanlığına Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı.....	86
2.2.7. Yerel Yönetimlere Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları	88

BÖLÜM 3

RESTORASYON KONSERVASYON LABORATUVARLARININ VE EĞİTİMİN KORUMA POLİTİKASINDA YERİ

3.1. Restorasyon ve Konservasyon Eğitimi	94
3.2. Koruma Politikalarının İşlevselliği.....	97
3.3. Karşılaştırmalı Bir Örnek Olarak İstanbul Merkez ve Bölge Laboratuvarı ve Roma Merkez Enstitüsü (ICR)	104
3.4. Koruma Politikasında Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlarının Yeri Üzerine Bir Değerlendirme	108
SONUÇ VE ÖNERİLER	113
KAYNAKÇA	117
EKLER	129

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge ve Merkez Müdürlüğü Laboratuvar Birimleri	47
Tablo 2. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na Bağlı Müzelerdeki Türlerine göre Eser Sayıları	99
Tablo 3. Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Özel Müze ve Koleksiyonculardaki Eser Sayıları,	100
Tablo 4. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tescilli Sit Alanları İstatistiği,	100
Tablo 5. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2014 Yılı Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği,	101

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1. Londra’da Ulusal Galeri,	4
Resim 2. 1851, I. Büyük Londra Sergisi	5
Resim 3. Arkeoloji Müzesi,	11
Resim 4. Osman Hamdi Bey (1842-1910)	12
Resim 5. Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları,	23
Resim 6. Restorasyon ve Konservasyon Çalışması Örneği	25
Resim 7. Tekstil Koruma Laboratuvarından genel bir görünüş	30
Resim 8. Duvar Resmi Koruma Laboratuvarından genel bir görünüş	31
Resim 9. Cennetin Kapısı (The Gates of Paradise) Uygulama Örneği	32
Resim 10. Topkapı Sarayı I. Avluda Kimyahane, I. Avlu/firstcourtyard	41
Resim 11. Metal Laboratuvarından genel bir görünüş	48
Resim 12. Pişmiş Toprak Laboratuvarı tütleme çalışması	49
Resim 13. Cam Laboratuvarında temizlik çalışması	50
Resim 14. Taşınabilir Spektrofotometre ile renk ölçümlerinin yapılması ve kayıt altına alınması	52
Resim 15. Kâğıt Eserler Laboratuvarında temizlik çalışması	53
Resim 16. Heykel Atölyesinde mekanik temizlik uygulaması	54
Resim 17. Yağlı Boya Atölyesinde temizlik çalışması	55
Resim 18. Kompozit Eserler Laboratuvarında dolgu yapılması,	55
Resim 19. Ahşap Laboratuvarında genel bir görünüş	56
Resim 20. Tekstil Laboratuvarında depolama çalışması	57
Resim 21. Kızdırma kaybı analizinin uygulanması a ve b	59

	<u>Sayfa</u>
Resim 22. a. Asit kaybı analizi, b. Mikroskopik inceleme	60
Resim 23. Petrografi Laboratuvarında mikroskopta incelemeler yapılması	61
Resim 24. Aletli Analiz Laboratuvarında inceleme çalışmaları	62
Resim 25. Raman Streskopisi ile Çalışmalar	63
Resim 26. XRF Portatif Spektrometresi	64
Resim 27. Kütüphane & Arşiv ‘den genel bir görünüş	65
Resim 28. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Laboratuvarından genel bir görünüş	69
Resim 29. Eserlerin Portatif XRF Spektrometresi ile İncelenmesi	70
Resim 30. Mardin Müzesi Laboratuvarında temizlik çalışması	72
Resim 31. Milli Kütüphane Laboratuvarında temizlik çalışması	74
Resim 32. Sabancı Müzesi, konservasyon çalışmasından bir örnek	75
Resim 33. İstanbul Üniversitesi Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlarından genel bir görünüş	77
Resim 34. Mimar Sinan Üniversitesi Tablo Restorasyon Laboratuvarından bir genel görünüş	79
Resim 35. HPLC-DAD Boyar Madde Analizi	80
Resim 36. Tarihi esere ait HPLC Analizleri; kırmızı ve mavi renk spektrumları	82
Resim 37. İNA Ofis ve Laboratuvarından genel görünüşler	83
Resim 38. Cumhurbaşkanlığı Laboratuvarı çalışmalarından genel görünüşler	86
Resim 39. SEM-EDX ile Elementel Analizlerin yapılışı ve bir örneğin fotoğrafı	90
Resim 40. Mikroskop altında incelenen ahşabın cins/tür tayini	91

EKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Ek.1 Kùltür Bakanlığı Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Teşkilat Şeması	130
Ek.2 Venedik Tüzùđù 1964	131
Ek.3 Arkeolojik Mirasın Korunması Avrupa Sözleşmesi (COE,1992)	132
Ek 4. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Bakanlığı, Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù: 29 Ocak 2015 Tarihli 76252222-051.05-18676 Sayılı ‘‘Hizmet İçi Eğitim’’, Yazısı	141

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e: Aynı eser/yer

AIC: İngiltere Konservasyon Enstitüsü

BRC: Bodrum Araştırma Merkezi

ÇEKÜL: Çevre Kültür Değerlerini Koruma Vakfı

Cl: Klorür

COE: Avrupa Konseyi

CNR: İtalya Ulusal Araştırma Konseyi

DATU: Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı

DÖSİM: Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü

DPC: İtalya Kültürel Miras Departmanı

ECCO: Konservatör & Restoratör Örgütleri Avrupa Konfederasyonu

FTIR: Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopisi

HCl: Hidroklorik Asit

HPLC: Yüksek Performanslı Sıvı Kromatografisi

GIS: Coğrafi Bilgi Sistemi

IBAM: Arkeolojik Ve Anıtsal Mimari Enstitüsü

ICEVO: Ege ve Yakın Doğu Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü

ICVBC: Kültürel Mirasın Korunması Ve Kıymetlendirilmesi Enstitüsü

ICOM: Uluslararası Müzeler Konseyi

IIC: Uluslararası Konservasyon Enstitüsü

ICON: İngiltere Konservasyon Enstitüsü

ICCROM: Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Onarım Çalışmaları Merkezi

ICOMOS: Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi

ICR: Roma Merkez Enstitüsü

ISCİMA: İtalik ve Antik Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Enstitüsü
ITABC: Kültürel Mirasa Uygulanan Teknolojiler Enstitüsü
IUCN: Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği
ISPC: Uluslararası Müzelerde Koruma Sempozyumu
İBB: İstanbul Büyük Şehir Belediyesi
İNA: Denizaltı Arkeolojisi Enstitüsü
İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi
KUDEB: Koruma Uygulama Denetleme Müdürlüğü
KUMİD: Kültürel Mirasın Dostları Derneği
KURAM: Kültür Varlıklarını Koruma ve Uygulama Ve Araştırma Merkezi
KTB: Kültür ve Turizm Bakanlığı
MGSÜ: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
MTA: Maden Teknik Arama Enstitüsü
ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
RDK: Tüm Restorasyoncular Ve Konservasyon Derneği
SEM: Taramalı Elektron Mikroskobu
SEM/EDX: Taramalı Elektron Mikroskobu - Enerji Dağılımı X-Işını Spektroskopisi
SANAEM: Türkiye Sarayköy Nükleer Eğitim ve Araştırma Merkezi
SPAB: Tarihi Anıtları Koruma Birliği
STK: Sivil Toplum Kuruluşları
TAÇ: Türkiye Anıt Çevre Ve Turizm Değerlerini Koruma Vakfı
TAEK: Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
TCF: Türk Tarih Vakfı
TMMOB: Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

Yy: Yüzyıl

UKIC: İngiltere Konservasyon Enstitüsü (Eski adı)

XRF: X Işını Spektrometresi

XRD: X ışını Difraktometresi

GİRİŞ

Kültür ve tabiat varlıklarının korunması ancak bilimsel esaslara göre hazırlanan Restorasyon ve Konservasyon projelerinin uygulanması ile mümkündür. Doğada bulunan tüm varlıklar gibi eserlerde buldukları ortam koşulları (nem, ışık, sıcaklık, hava kirliliği) ve çeşitli biyolojik unsurların etkisi ile bozulma sürecine girmektedirler.

Eserlerin korunmasına yönelik tarih araştırmaları, arkeolojik araştırmalar ve dokümantasyon gibi bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Bir diğer araştırma alanı ise koruma laboratuvarlarıdır. Laboratuvarlarda yürütölen çalışmalar, hem malzemenin özellikleri hem de bozulma süreci ile ilgili bilgiler verir. Güvenli müdahaleler için gerekli ne tür uygulamalar yapılacağını belirlemek için testler ve deneyler yapılır.

Koruma sürecinde bilimsel araştırma ve uygulamaların yapılabilmesi için koruma laboratuvarlarına ihtiyaç vardır. Koruma laboratuvarlarında restoratör/konservatör, kimyager, jeoloji mühendisi, maden mühendisi, inşaat mühendisi, heykeltıraş, arkeolog, sanat tarihi ve mimar gibi farklı disiplinlerden gelen ancak koruma alanında uzmanlaşmış kişilerde görev yapmaktadır.

Son yıllarda dünyada ve ölkemizde kültürel miras alanında çok önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Geçmişten günümüze kültürel miras politikalarında görölen değişimler sonucunda bugünkü koruma anlayışımız oluşmuştur. Osmanlı döneminden Cumhuriyet'e kadar pek çok anlaşma, tüzük ve ilkeler kabul edilmiştir. Kültürel mirasın korunması için devletin kurum ve kuruluşları, ilgili meslek kuruluşları, dernekler, üniversiteler ve kişilerin yapmış olduğu kolektif çalışmalar bulunmaktadır.

Ülkemiz müzelerindeki koleksiyonların korunması ve bakımı kültürel mirasın korunması açısından çok büyük önem taşımaktadır. Müzelerimizin sahip olduğu zengin kültür varlıklarını koruma konusunda önemli bir yeri olduğu düşünüldüğünde; bu eserlerin yok olmasının önlenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak için Koruma ve Onarım Laboratuvarlarının gerekliliği ve önemi bir kez daha kendini göstermektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı bu gerekliliği fark etmiş ve kendisine bağlı olan müzelerde bulunan eserlerin korunması ve bakımı için kurulan İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Bölge Laboratuvarının hizmet kalitesini artırmak amacıyla Bölge Laboratuvarları kurulmuştur. Ayrıca müzelerinde bulunan eserlerin sergileme ve depolamaya yönelik problemleri için yeni çözümler üretmiştir. Müzelerin mevcut sorunlarını çözmek hem de dünya standartlarına getirebilmek için pek çok müze yenilenmiştir. Yenilenen müzelerin dışında mevcut çok sayıda eserlerin sergilenmesi için çağdaş müzecilik anlayışına uygun yeni müzeler açılmıştır.

Yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları kültürel mirasın korunması için çok çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu kuruluşların kurdukları koruma onarım laboratuvarları, yayınlar, eğitimler, seminerler vb. araçlarla kültürel mirası koruma ve koruma bilincinin yerleşmesinde önemli katkıları olmaktadır.

Bu katkıların kaynağı olan Taşınır ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının korunması ile ilgili kavramlar ve geçmişten günümüze koruma anlayışındaki gelişim tezin birinci bölümünde anlatılmıştır. Tezin ikinci bölümde, Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarların çalışma şekilleri ve faaliyet alanlarına bakılarak koruma konusundaki gelişmeleri tespit edilmiştir.

Tezin son bölümünde ise koruma politikalarında Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlarının önemi üzerinde durulmuştur. Tezin amacı, koruma ve onarım laboratuvarlarının yapmış olduğu faaliyetlere bakılarak koruma politikasındaki yeri üzerine bir değerlendirme yapmaktır. Bu amaçla İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Bölge Laboratuvarı ile Roma Merkez Enstitüsü karşılaştırılarak birtakım tespitler yapılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1. TAŞINIR VE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1. 1. Koruma Politikalarının Gelişimine Genel Bir Bakış

Koleksiyon kavramının en temel özelliği olan toplamak ve biriktirmek faaliyetlerinin başlamasını insanların yerleşik hayata geçtiği döneme kadar indirmek mümkündür.¹ Ancak ihtiyaç malzemelerinin haricinde yapılan biriktirme yani koleksiyonculuk, İlkçağdan sonra koleksiyonculuk, 14. yüzyılda İtalya’da başlayıp daha sonra Rönesans’la birlikte yeni boyutlar kazanmıştır.² Avrupa’da özellikle İngiltere’de kraliyet ailesi ve soylu aileler sanat eserlerinden koleksiyonlar oluşturmuşlardır. İngiltere’de sanatın gelişimini yöneticiler, bölge soyluları, tüccarlar ve çoğu kez bireyler desteklemişlerdir.³ . Bununla beraber özellikle Avrupalı zengin aristokrat gençler Büyük Tur (Grand Tour) adı verilen Avrupa turları yapmayı eğitimlerinin bir parçası saymaya başlamış⁴ ve bu seyahatlerde görkemli sanat yapıtlarını incelemişlerdir. Bu kapsamda İtalya’da özellikle Venedik, Floransa, Roma ve Napoli’yi ziyaret etmişler antika ve değerli eserler satın alıp evlerinde ya da galerilerde sergilemişlerdir. Bu dönemde yakın Doğu, Ege ve Balkanların büyük bir bölümü Osmanlı topraklarında bulunurken özellikle merkeze çok uzak olan Mısır, Irak ve Musul da İngiliz ve Fransızlar izinsiz kazılar yapmış ve bulunan eserler yurtdışına kaçırılmıştır. Osmanlı topraklarında kazı yapmak için ilk izin 1843 yılında verilmiş ve kazı yapmak için resmi başvurular yapılmıştır.⁵

İngiltere’de müzelerin yaygınlaşmasında devlet politikalarının katkısı önemlidir. Sanayi Devrimi’nin etkisi hükümetin yaptığı sosyal reformlara yansımıştır. Özellikle çalışan işçi sınıfının sanata olan ilgisini artırmak için ‘‘The Society for

---

¹ Erdoğan, Nihat, **Mardin Müzesi Müze Etkinlikleri Eğitimi**, Mardin, Mardinsesi Matbacılık, s.17

² Erdoğan, Nihat, Age. s.19

³ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt II, İstanbul, Yem Yayınları, s.846

⁴ Garnet, Oliver, **Living in Style, A Guide to Historic Decoration and Ornament, National Trust** 2002.s.24

⁵ Çal, Halit, **Osmanlı Devletinde Asar-ı Atika Nizamnameleri**, 1997, Vakıflar Dergisi. s.26

Encouragement of Art’’ adlı kanun çıkarılır. Yeni yapılan demiryolu ile de çok sayıda ziyaretçi müze ve galerileri ziyaret etme fırsatı yakalamıştır. (Resim.1) 19.yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Sanayi devriminin yol açtığı gelişmeler sonucu hızlı üretim artışı ve çeşitlerin çoğalması, sanayi ülkelerini pazar arayışına yöneltmiştir. Bu pazar arayışı sonunda ilk ticari amaçlı ulusal sergiler düzenlenmiştir. Bu konuda ilk girişim İngiltere tarafından gerçekleştirilmiş 1851 yılında I. Büyük Londra Sergisi (Great Exhibition) Londra Hyde Park’ta açılmıştır. Avrupa’nın birçok ülkesi ile beraber Osmanlı İmparatorluğu da sergiye katılmıştır.⁶ (Resim. 2)

Resim 1. Londra’da Ulusal Galerisi, Londra Ulusal Galerisi, 1(Çevrimiçi) (<http://tr.wikipedia.org> , 20 Temmuz 2014)

Dünyanın ilk Müzeler ve Galeriler Kurulu (Museum of Associations) 1889 yılında Londra da kurulmuştur. Bu kurum kültürel miras, müzecilik ve galeriler için dünyada ilk kurulan kurum özelliğini taşımaktadır.⁷ Önceleri küçük bir gruba hitap eden kurum bugün 600’e yakın enstitü ile işbirliği ve 5000 kadar bireysel üye sayısına sahiptir. Avrupa’nın kültürel miras konusunda en kapsamlı ve prestijli

⁶Acar, Şinasi, Saatçi Eflaki Dede, <http://www.toprakisveren.org.tr/2011-90-sinasiacar.pdf> , 23 Eylül 2014

⁷Erbay, Mutlu, **Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması**, Beta yayınları 2011 İstanbul s.65

konferanslarına ev sahipliği yaparak müzelere ve koruma kurumlarının standartlarının oluşturulmasına öncülük etmektedir.

Resim 2. 1851 - I. Büyük Londra Sergisi, Kristal Saray (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org>, 20 Temmuz 2014

Müzelerin kurulması ve eserlerin sergilenmesi beraberinde bu eserlerin korunması ve bakımı ile ilgili birtakım görüşlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1830-1870 yılları arasında Fransa’da Orta Çağ Gotik yapılarına duyulan ilgi bu yapıların bir üslup birliği içerisinde onarılması isteğini uyandırmıştır. Bu amaçla o döneme ait katedral, şato ve diğer yapıların üzerinde bulunan farklı dönemlere ait eklerin bir kısmının yıkılması veya yeniden yapılması girişimlerinde bulunulmuştur. Fransız Viollet le Duc 1814-1879 yılları arasında yaşamış ve restorasyon ve mimarlıkla ilgili kitaplar yazmıştır. “*Akılcı Mimarlık Sözlüğü*” adlı 10 ciltten oluşan bir mimarlık tarihi kitabı yazmış ve bu eserinde “restorasyon” ifadesini kullanmıştır⁸.

Üslup birliğine karşı ilk tepkiler, 1790’lı yıllarda İngiltere ve Fransa’da yapılan kilise yenilemelerine karşı ortaya çıkmıştır. Eseri yapan mimar ve sanatçıların yapmış oldukları yapının tüm unsurlarında kendilerine özgü üsluplarının olduğu ve bunun

⁸ Alanyurt, Uğur, “Türkiye’de Koruma ve Onarım Üzerine Analiz” (Çevrimiçi) <http://www.masrop.com/dergi>, 2009, 20 Şubat 2014, s.29,

tekrarlanamaz olduğunu savunmuşlardır. Bu anti-restorasyon (romantik görüş) kuramını, İngiliz John Ruskin (1819-1900) benimsemiştir. Ruskin'e göre her yapı kendine özgü estetik, ekonomik, tarihi, siyasi özellikler taşır ve bu sebeplerle tektir. Ruskin, dönemin aristokrat gençleri gibi İtalya'da uzun süreli seyahatler yapmış ve gözlemleri hakkında makaleler yazmıştır. Sanat, mimari, tarih, jeoloji, sosyal ve politik konular ve Sanayi Devrimi sonrasında dönüşen kentler ve çevre koruma konularında “*Modern Painters*”, “*The Stone of Venice*”, “*The Seven Lamps of Architecture*” adlı üç önemli kitabı vardır. Restorasyon konusundaki düşünceleri “*The Seven Lamps of Architecture*” adlı eserinde anlatmıştır. Ruskin kiliseler için aşırı müdahaleden kaçınılması gerektiğini mevcut durumu koruma veya koruyucu bakım gerektiğini önermektedir.

Kültür mirasının özgünlüğü ile korunması kavramı kişisel ve yerel yaklaşımdan evrensel boyutlara taşınmıştır. Günümüz çağdaş konservasyon etiğinin ve ilk sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkmasında Ruskin'in etkisi çok büyüktür. Ruskin, William Morris ve Philip Webb gibi arkadaşlarının da desteğini alarak 1877 yılında SPAB (The Society for the Protection of Ancient Buildings/ Eski Yapıları Koruma Derneği), kurmuştur.⁹ Tarihi yapılar ile ilgili mimar ve sanatseverleri bir araya toplayan bu derneğin amacı her dönemi ve üslup yapısını, Victoria Dönemi etkisinde kalan onarımlarından korumaktır. Gelecekte, onarımların daha çok bozulmayı önleyici sürekli bakım biçiminde sürdürülmesi, sağlamlaştırılmaların ise yapıyı ve bezemesini değiştirmeden yapılması gerektiği öngörülmüştür.¹⁰ Ruskin ve SPAB'nin düşüncelerinin etkileri İngiltere dışında Fransa, İtalya ve diğer Avrupa ülkelerinde de etkili olmuştur.

SPAB 'nin İtalyan restorasyon teorilerinin gelişiminde katkısı büyüktür. Camillo Boito (1836-1914) koruma ve kamu kuruluşlarının yeniden yapılandırılmasını ve restorasyon/konservasyon projelerinin standart bir metodolojide hazırlanması istemiştir. Eserlerin kronolojik analiz ve hasar tespitlerine dayalı bir ön çalışmadan

---

⁹ Ersen, Ahmet, **John Ruskin (1819-1900) ve Konservasyon Hareketi**, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, İstanbul, Temmuz, Ağustos, Eylül, Sayı.6, 2010,s.57

¹⁰ Ahunbay, Zeynep, “Restorasyon”, **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Cilt 3, İstanbul 1997

sonra yalnızca belgesi olan veya strüktürel sağlamlaştırma için bütünleme ve replikasyonların yapılmasını önermiş, özgün kısımların kesinlikle belirgin olması (İngiliz ekolü etkisi) gerektiği yaklaşımını savunmuştur.¹¹ Restorasyon konusunda daha önce ileri sürülen ve her biri ayrı bakış açısında olan üslup birliği, romantik görüş ve tarihi rekonpozisyon kuramlarını çağdaş restorasyon anlayışı içinde harmanlayıp birleştirmiştir.¹²

19.yy sonu 20.yy başında İtalya’da oluşan kuramlardan biri de Luca Beltrami (1854-1933) tarafından oluşan “Tarihi Restorasyon/Rekonpozisyon” kuramıdır. Boito’nun öğrencisi olan Beltrami, onarımlarının tarihi belgelerden sağlanan tanımlamalara ve benzeri verilere dayanılarak yapılmasını öngörmekte ve dokümantasyona önem veren bir proje metodolojisi oluşturmaktadır.¹³

Gustavo Giovannoni (1873-1941), Boito’nun restorasyon ile ilgili kuramını geliştirerek uluslararası düzeyde kabul görmesini sağlamıştır. Restorasyon uygulamalarını; sağlamlaştırma, rekonpozisyon (yeniden bir araya toplama), temizleme, bütünleme ve yenileme olarak beş kısma ayırmış ve bunlar ile ilgili ilkeler belirlemiştir.¹⁴

1931 yılında Atina’ da gerçekleştirilen konferansta, Atina Kartası (Charte d’Athenes) adı verilen kararlar alınmış ve restorasyonun temel ilkeleri olarak kabul edilmiştir. 1932 yılında Atina Kartası’na benzer bir tüzük, İtalya ‘da Eski eserler ve Güzel Sanatlar Yüksek Okulu tarafından, daha önce Giovanoni tarafından geliştiren görüşler daha ayrıntılı bir şekilde bir belge haline getirilmiştir. *Carta del Restauro* (Restorasyon Tüzüğü) adı verilen yasal düzenleme kabul edilmiştir.¹⁵

John Ruskin ile başlayan konservasyon düşüncesi İtalya’da Cesare Brandi (1906-1988) ile çağdaş bilimsel restorasyon anlayışına dönüşmüştür. 1939-59 yılları arasında kurmuş olduğu Roma Merkez Laboratuvarı’nın (Istituto Centrale del Restauro) müdürlüğünü yapmıştır. Sanat tarihi, estetik, sanat rehberi ve kültürel

---

¹¹ Ersen, Ahmet, (2010) a.g.e. s.59

¹² Ahunbay, Zeynep, **Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon**, İstanbul,2004, s.8

¹³ Ersen, Ahmet, (2010) a.g.e.. s .60

¹⁴ Kuban, Doğan, **Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama**, İstanbul, 2000, s.29

¹⁵ Ahunbay, Zeynep, a.g.e.(2004), s. 18

mirasın korunması ile ilgili elliden fazla makalesi vardır. Taşınır eski eserler ve mimari konusunda yazmış olduğu “*Teoria del Restauro*” (Restorasyon Kuramı) adlı kitabı bulunmaktadır. Ayrıca “*Dialoghi di Elicona*” adlı kitabı Merkez Restorasyon Enstitüsü tarafından “*Theory of Restoration*” adıyla 2005 yılında İngilizce’ye çevrilerek yayımlanmıştır. Sanat eserlerinin ve mimari yapıların korunmasında sanat tarihçileri, bilim adamları ve konservatör/restoratörlerin kuramlarını sentez yapan Brandi, “Koruma Bilimini” teori ve pratiğe dönüştüren kitabı çok önemli bir baş yapıttır. Günümüzde Avrupa ülkelerinde yaygınlaşmış olan konservasyon ve restorasyon laboratuvarlarının yerleşmesinde önemli etkisi olmuştur. ICCROM (Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Onarım Çalışmaları Merkezi)’un vermiş olduğu uluslararası kurslar, çeşitli ülkelerdeki mimari koruma ve taşınabilir koruma lisansüstü programlarında, Brandi’nin kuramları öğretilmektedir.

İkinci Dünya savaşı sonrasında bombardıman ve yangınlardan zarar gören kentlerin yeniden yapılandırılması gerekmiştir. Özellikle tarihi yapıların ve arkeolojik alanların onarılması önem kazanmıştır. Atina’da 1931 yılında alınan kararlar doğrultusunda yeniden yapılanma ve restorasyonlar gerçekleştirilmiştir. Atina Konferansı’nda kabul edilen kararların zaman içerisinde sorunların çözülmesinde yetersiz kaldığı görüldüğü için 1964 yılında Venedik Tüzüğü diye bilinen yeni ilkeler kabul edilmiştir.¹⁶ Bu tüzük, ülkemizde de pek çok ülkede olduğu gibi korumaya yönelik yasal düzenlemeler için temel oluşturmuştur.

1946 yılında UNESCO (Bileşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı) tarafından taşınır kültür varlıklarını korumak amacıyla ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi) kurulmuştur. 1959 yılında ise kültürel varlıkların korunmasında ve onarılmasında üyelerine teknik bilgi sağlamak amacıyla ICCROM (Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Onarım Çalışmaları Merkezi) kurulmuştur.¹⁷ Yine koruma konusunda hizmet veren uluslararası bir kurum olan IIC (Uluslararası

---

¹⁶ Ahunbay, Zeynep, a.g.e. s. 19

¹⁷ ICON: THE INSTITUTE OF CONSERVATION PROFESSIONAL STANDARDS (Çevrimiçi)
<http://www.icon.museum>, 26.05.2014

Konservasyon Enstitüsü Konservasyon) 1950 yılında kurulmuştur. Bu enstitü, müzelerdeki eserleri koruma ve bir sonraki kuşaklara aktarma görevini üstlenmiştir.¹⁸

Bu uluslararası örgütler, evrensel kültürel mirasın korunması için deneyimlerini birbirleriyle paylaşmışlardır. 20. yüzyıla gelindiğinde Bernard M. Feilden (1919-2008) eserlerin korunması sırasında uyulması gereken etik değerleri, kapsamlı belgeleme, tarihi verilerin yok edilmemesi, minimum müdahale, estetik, tarih ve fiziksel bütünlüğe uyulması gerektiğini anlatan “*Conservation of Historic Buildings*” adlı kitabında yer vermiştir. Bunun dışında “*Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites*” ve “*Between Two Earthquakes*” adlı iki kitabı daha bulunmaktadır. Feilden ICCROM’ da verilen Mimari Koruma kurslarında uzun yıllar dersler vermiş ve 1977-1981 yılları arasında bu kurumun müdürlüğünü yapmıştır.¹⁹

1.2 Koruma Politikalarının Türkiye’de Gelişim Süreci

Ülkemizde bulunan koruma politikalarının anlamak için Osmanlı döneminde koruma anlayışı ve uygulamalara bakmak gerekmektedir. Osmanlı’da bu alanda en örgütlü çalışan Vakıflar kurumudur. Osmanlı’da çok köklü bir koruma anlayışının olduğunu görülmekte ancak bunu derinlemesine incelediğimizde bunun modern koruma anlayışıyla çatışan pek çok noktası vardır. Kültür varlıklarının yasal durumlarına göre taşınmaz eski eserler ya vakıflara ya devlete ya da özel kişilere aittir ve mal sahipleri yapılar üzerinde her türlü kullanım hakkına sahiptir. Malları üzerinde istedikleri onarımı, değişikliği, hatta yıkımı yapmakta özgürdürler. Ancak 13. yüzyıldan itibaren yapıların onarılması, yaşatılması, sürekli bakımında Vakıfların önemli bir rolü olmuştur. Eğer Vâkıfın gücü bir yapıyı tamir etmeye yetmiyorsa vakıf yönetimi kadıya başvururdu. Eğer Kadı uygun görürse, İstanbul’a/Saray’a yani merkezi yönetime durum intikal etmiştir. Bu da uygun görülürse onarım bu şekilde hayata geçirilmiştir.

---

¹⁸ IIC: , (Çevrimiçi) http://International_Institute_for_Conservation03.03.2014

¹⁹ Ersen, Ahmet, **Sir Bernard Fielden (1919-2008) Koruma Mimarları için Anıt bir Anı**, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları, İstanbul, Sayı 9,Nisan-Mayıs-Haziran,2011 s. 3-4

Osmanlıda yapılar “ata yadigârı” mantığıyla da korunmaya değer görülmüştür. Ayrıca yapı işlevselliğini koruyorsa kullanımına devam edilmiştir. Arşiv belgelerine dayanarak standart bir koruma yaklaşımından bahsetmek mümkün değildir. Kimi örnek yapılarda özgün haline göre onarılmış, kimisinde özgünlüğüne bakılmadan onarılmıştır.

Batılılaşma süreci boyunca 19.yy’a kadar bireysel katkılarla devletten bağımsız yürüyen Vakıf Kurumu, 1826 Evkaf Nezareti’nin kurulması ile birlikte merkezileşmiştir. Osmanlı’nın Batılılaşma döneminde onarım alanında yeni örgütlenmelerin yanı sıra pek çok yasal düzenleme yapılmıştır.

Modern anlamda Türk Müzeciliği’nin temeli, Batı’daki gibi eski eser koleksiyonlarının değerlendirilmesi veya daha geniş kitlelere açılmasından ziyade eserlerin imparatorluk sınırlarında korunması gerektiğine dair bir koruma anlayışının ortaya çıkması ile atılmıştır. Osmanlı topraklarında bulunan yabancıların ören yeri ve tarihi eserlere olan ilgisi başlangıçta anlaşılammıştır fakat daha sonraları Osmanlı bilim adamları ve arkeologlar arasında koruma anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Bu anlayışın oluşmasının önemli nedenleri bulunmaktadır.

Batı’da ulus-devletlerin ekonomik ve siyasi güçlerin temsil aracı olarak haline gelen müze koleksiyonlarının Doğu’da özellikle Osmanlı topraklarında yapılan kazılarda ortaya çıkan eserlerle geliştirmeleri olmuştur. Osmanlı sahip olduğu bu koleksiyonları bünyesinde korumak yoluyla Batılılaşma çabalarını güçlendirmek istemiştir.²⁰ Koruma bilinci Osmanlı imparatorluğu’nun son dönemlerinde daha da önem kazanmıştır. Batılı ülkelerden sonra koruma ile ilgili yasal düzenlemeler yapan arkeolojik kazılar başlatan ve müze kuran devletlerden biri de Osmanlı İmparatorluğu olmuştur.²¹ 1846 yılında Tophane Müşiri Fethi Ahmet Paşa Aya İrini Kilisesi’nde ilk Türk depo-müzesini kurmuştur. İstanbul’un fethinden beri silah deposu olarak kullanılan kilisede savaş ganimetleri, savaş araçları ve silahların

---

²⁰ Özkasım H., Ögel S., **Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi**, İTÜ Dergisi, Cilt:2 Sayı.1 Aralık s.98

²¹ Özdoğan, Mehmet, **Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2008, s.33

dışında Fethi Ahmet Paşa ‘nın girişimleri ile çeşitli eski eserlerde eklenmiştir. Ancak özel izinlerle ziyaret edilen depo-müze ilk kez 1869 yılında resmen ‘‘Müze’’ olarak anılmıştır.²² Kurulan bu müze daha sonra İstanbul Arkeoloji Müzesi’ni ve Askeri Müze’nin temelini oluşturmuştur.²³ (Resim 3)

Resim 3. Arkeoloji Müzesi, Arkeoloji Müzesi (Çevrimiçi) <http://manzara.gen.tr/> 20 Temmuz 2014

İlk Türk arkeologu Osman Hamdi Bey gibi dönemin aydınlarının da koruma ve müzecilik çalışmalarına etkisi çok büyüktür.²⁴ 29 yıl İstanbul Arkeoloji Müzesi müdürlüğü yapan Osman Hamdi Bey müzeyi dünyanın sayılı müzeleri arasına sokmuştur. (Resim 4)

---

²² Cezar, Mustafa, **Müzeci ve Ressam Osman Hamdi Bey**, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul; 1987, s.98

²³ Güngör, Ali, ‘‘Askeri Müzede Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları’’, **I.Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu**, 6-7 Mayıs, 1999, Ankara, s.171

²⁴ Erbay, Mutlu, **Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması**, Beta yayınları 2011 İstanbul, s.48

Resim 4. Osman Hamdi Bey (1842-1910), Osman Hamdi Bey (Çevrimiçi) <http://www.herkesderse.com>. 24 Temmuz 2014

Osmanlı döneminde dünyada yaşanan gelişmelerle birlikte koruma konusunda yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1869 yılında kültür varlıklarının korunması konusunda ilk kanun olan Asar-ı Atika Nizamnamesi yürürlüğe koyulmuştur. Nizamname ile sadece arkeolojik eserlerin yurtdışına çıkması yasaklanmıştır ancak düzenleme siyasi baskılar nedeni ile hayata geçirilememiştir. Bu ilk Nizamname tarihi eserlerin yurtdışına çıkması engelleyemediği için Osman Hamdi Beyin 1874 yılında kaleme aldığı, Asar-ı Atika Nizamnamesi düzenlenmiştir. Buna göre “...*tarihi eserler yeraltından çıkarılmamışsa, yani toprağın üzerinde bulunuyorsa devlete aittir. Arama iznine dayanılarak yeraltından çıkarılan eserlerin üçte biri kazıyı yapan, üçte biri devlet hazinesine ve geriye kalan üçte birlik kısım da arazinin sahibine verilir. Kazıyı yapanla arazi sahibinin aynı kişi olması durumunda bu kişiye buluntuların üçte ikisi verilir, devlet de üçte birlik kısmını alır.*”²⁵

---

²⁵ Shaw, M.K. Wendy, **Osmanlı Müzeciliği; Müzeler, Arkeoloji ve Tarih Görselleştirmesi**, İletişim Yayınları, 1. Basım İstanbul, 2004 s.112

1884 Tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesini 22 yıl yürürlükte kaldıktan sonra 1906 yılında yine kendisi tarafından yenilenmiştir.²⁶ Bu nizamname Eski Eser ile ilgili hükümleri yeterince kapsamlı olmadığı için bu konuya yönelik yeni bir nizamname olan Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi 1912 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Bu nizamname yirmi dört yıl yürürlükte kalmış, 1936 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.²⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yürürlüğe giren koruma ile ilgili kanunlar Türkiye Cumhuriyeti koruma politikalarının temelini oluşturmuştur. Osman Hamdi Bey'in hazırladığı son Asar-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü) Cumhuriyet dönemine yeni bir kanun hazırlanmamasından ötürü 25 Nisan 1973'te kabul edilen 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu yürürlüğe girene kadar geçerliliğini korumuştur.²⁸

1974 yılında Atina, Venedik ve Amsterdam Sözleşmeleri TBMM kararı ile kültür ve tabiat varlıklarının korunması ile ilgili çağdaş ilkeler kabul edilerek kanunlarla hükme bağlanmıştır. Bugün bu hükümler günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Avrupa ve dünyada kabul gören koruma ile ilgili anlaşmaları ülkemiz de kabul etmiştir. Bu amaçla Türkiye kültür ve kültürel mirasın korunması konusunda üye olduğu UNESCO Avrupa Konseyi'nin (COE) yedi önemli anlaşmasını imzalamış,²⁹ usulüne uygun olarak yürürlüğe koymuş ve gerekli düzenlemeleri yapmaya başlamıştır. 1982 tarihli Anayasanın 63. maddesiyle "Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması" güvence altına alınmıştır.

---

²⁶ Çal, Halit, **Osmanlı' dan Cumhuriyete Eski Eser Kanunları**, Yeni Türkiye Yayınları, s.393

²⁷ Çal, Halit, "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Devri Taşınmaz Eski Eser Tahribatı ve Sebepleri", (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr>, Erişim Tarihi: 04.03.2014

²⁸ Ahunbay, Zeynep, "Restorasyon", **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Cilt.3, İstanbul, 1997

²⁹ Avrupa Kültür Anlaşması (COE, 1954), Lahey Sözleşmesi: Silahlı Saldırı Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi (UNESCO, 1954) Kültürel Varlıkların Yasadışı El Değiştirmesinin Yasaklanması ve Önlemesi Antlaşması (UNESCO, 1970). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (UNESCO, 1972) Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi (COE, 1985) Arkeolojik Mirasın Korunması Avrupa Sözleşmesi (COE, 1992) Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (UNESCO 2003)

1982 yılında kabul edilen yeni Anayasa ile 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Yerine 23/07/1983 tarihli 1813 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu getirilmiştir. Kanununla “eski eser” terimi bırakılarak yerine uluslararası kuruluşlar tarafından benimsenen “Kültür ve Tabiat Varlıkları” terimi benimsenmiştir.

Ayrıca bu yeni Koruma Kanunu ile özel müzelerin kurulmasına olanak sağlanmıştır. Devlet yeni müzelerin açılmasına daha fazla maddi kaynak ayırmış ve kişisel müzelerin açılmasına müze mekânı tahsis ederek ya da belediyelerle işbirliği sağlayarak önyak olmuştur. 2004 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5226 sayılı Kanun, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve korumayla ilgili diğer bazı yasalarda çok önemli değişiklikler getirmiştir. 5226 sayılı kanunda kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin uygulamaların denetlenmesi görevi, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valilikleri kapsamak üzere genişletilmiş ve koruma, uygulama ve denetim bürolarının kurulması sağlanmıştır. Kanunda koruma amaçlı imar planlarına ilişkin değişiklikler, kurul üyelikleri ve kurul toplantılarına ilişkin düzenlemeler de bulunmaktadır.

1.3. Müzeciliğin Gelişimi Açısından İlk Koruma Faaliyetleri

Türk müzeciliğinin kuruluş aşamasında “korunmaya ve toplanmaya değer” bulunan eserler çoğunlukla arkeolojik eserler olmuştur. Bu eserlerin Osmanlı toprakları içinde korunması amacıyla başlayan toplama faaliyetleri sonucunda modern anlamda ilk müze binası tasarlanmıştır ve bina 1891 yılında Osmanlı döneminde yapılmıştır. Müze-i Hümayun, bugünkü adıyla İstanbul Arkeoloji Müzeleri bu binada kurulmuştur.³⁰ .

---

³⁰ Özkasım, H. , Ögel Sibel., **Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi**, İTÜ Dergisi, Cilt 2, s.2 İstanbul, 1 Aralık 2005

Müze-i Hümayun 'un müdürü olan Osman Hamdi Bey'in 1910 'da ölümünden sonra kardeşi Halil Erdem Bey müdür olmuştur. 1914 yılında Evkaf müzesi (Türk İslam Eserleri) ve 1925 yılında İstanbul Şark Eserleri Müzesi onun zamanında kurulmuştur.³¹

Cumhuriyet döneminde müzelerin çoğalması ve yurt genelinde yaygınlaşması Mustafa Kemal Atatürk'ün yoğun çabaları ve ilgisi sayesinde gerçekleşmiştir. 1922 yılında Mustafa Kemal Atatürk Asar-ı Atika (Eski Eserler Yönetmeliğini) tüm illere göndererek uygulamaya koymuştur. Ankara'da ilk Büyük Millet Meclisinin açılmasından hemen sonra milli eserlerin bir an önce toparlanarak, korunmasını amaçlayan, Maarif Nezaretine bağlı daha sonra Hars Müdüriyeti (Kütüphaneler Müdürlüğü) adını alacak olan Türk Asar-ı Atikası Müdürlüğü kurulmuştur. 5 Kasım 1922 yılında Maarif Vekâleti (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından bir genelge yayınlamış ve bu genelgede müzelerin görev ve sorumlulukları, arkeoloji ve etnografi ile ilgili eserlerin envanterlenmesi, korunması ve yeni müzeler kurulmasını istenmiştir. Ayrıca bu genelgede, bir Heyet-i İlmiye'nin (Bilim Kurulu) kurulması ve Ankara'da milli bir müze oluşturulması kararı alınmıştır.³²

Heyet-i İlmiye'nin çalışmalarına başladıktan sonra 1 Nisan 1924 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Topkapı Sarayı müzeye çevrilmiştir. Kararın ardından başlayan onarım, eserlerin tasnif ve düzenlenmesi çalışmalarından sonra 1927'de sarayın bir bölümü ziyarete açılmıştır.³³

Büyük savaşlar atlatarak kurulmuş olan ülkemiz Cumhuriyetin ilanından sonra buhranlı bir ekonomik süreç yaşamıştır. Bu sebeple müzecilikte karşılaşılan mekân sorununu çözmek için mevcut yapıların restorasyonu veya yeni bir düzenleme yaparak müze işlevi kazandırma yolu izlenmiştir. Ankara'da bulunan Kurşunlu Han

---

³¹ Harmanda, Y. , Öztürk T. Hz., **Türkiye'nin Müzeleri, Yeni Müzeleri**", Kültür Varlıkları ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları , Ankara 2004, s.4

³² Erdoğan, Nihat, **Mardin Müzesi Müze Etkinlikleri Eğitimi**, Mardinsesi Matbacılık, Mardin, 2014 s.27

³³ Erbay, Fethiye, **Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009)**", Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009 s.395

ve bu hanın bitişinde bulunan Mahmut Paşa Bedesteni restore edilerek yeni bir müze binası yapılmış ve aynı zamanda bu eski yapıların onarılarak korunması sağlanmıştır.³⁴ İlk olarak bu bina Ankara Arkeoloji Müzesi olarak açılmış, 1930 tarihinde Hitit Müzesi adını almış daha sonra 1967 yılında eser çeşitliliği göz önüne alınarak bugünkü Anadolu Medeniyetleri Müzesi adını almıştır. Bununla birlikte, Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkemizde müze binası olarak tasarlanan ilk yapı Ankara Etnografya Müzesi olmuş 30 Kasım 1925 yılında kapatılan tekke, türbe ve zaviyelerin kapatılmasından sonra buralarda yer alan müzelik değerine sahip eserlerin birçoğu bu etnografya müzesinin temelini oluşturmuştur. 1925 yılında Konya Mevlana Dergâhı ve Türbesinin eşyaları aynen korunmuş daha sonra 1927 yılında müzeye çevrilmiştir.

1934 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği üzerine Ayasofya 24 Kasım 1934 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile müzeye çevrilmiştir. Burada bulunan sıvalar altında kalan mozaiklerin korunması için Amerikan'dan bir uzman getirilerek³⁵ korunma çalışmalarını başlatmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk yeni kurulan Cumhuriyet'in dil ve kültür alanında önemli çalışmalar yapmış ve 1931 yılında Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini (Türk Tarih Kurumu) ve ertesi yılda Türk Dil Tetkik Cemiyetini (Türk Dil Kurumu) kurmuştur. Arkeoloji ve müzecilik alanında önemli çalışmalar yapılmış ve 1935 yılında Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından Alacahöyük Kazılarına başlanmıştır.³⁶ Ülkemizin ilk güzel sanatlar müzesi olan İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi 20 Eylül 1937 yılında Dolmabahçe Sarayında açılmıştır.³⁷

Cumhuriyetin ilk yıllarında yukarıda belirtilen müzeler dışında Anadolu'nun birçok yerinde yeni müzeler açılmış veya mevcut müzeler yenilenmiştir. 1923 ile 1936 yılları arasında sırasıyla; Antalya, Bursa, Edirne, Adana, Bergama, Tokat, Amasya,

---

³⁴ Gerçek, Ferruh, "Türk Müzeciliği", T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999, Ankara, s.21

³⁵ Erbay, Fethiye, a.g.e. , 2009, s.397

³⁶ Erbay, Fethiye, Age, 2009, s.397

³⁷ Erbay, Fethiye, Age. , 2009, s.397

Sinop, İzmir, Sivas, Kayseri, Afyon, Efes, Diyarbakır, Manisa, Silifke, Isparta, Niğde, Kütahya, Kırşehir Müzeleri hizmete açılmıştır.³⁸

1950 yılında ise ICOM Milli Komitesi kurulmuştur. 1960'lı yıllarda Maarif Nezareti (Milli Eğitim Bakanlığı) bünyesinde yeni müzelerin açılması hızlanmış, yurdun çeşitli illerinde standart mimari tasarıma sahip müzeler faaliyete geçmeye başlamıştır.³⁹ Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan projelere göre bazı müzeler yeniden ele alınarak hizmete açılmıştır. Yalvaç Müzesi (1965), Alanya Müzesi (1967), Erzurum Müzesi (1968), Edirne Müzesi (1971), Gaziantep Müzesi (1969), Kayseri Müzesi (1969) ve Sinop Müzesi (1970) ziyarete açılmıştır.⁴⁰

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra uzunca bir dönem Milli Eğitim Bakanlığı altında yürütülen müzecilik çalışmaları, 1971 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığının bağımsız bir Bakanlık olarak kurulması ile değişmiştir. Bir protokolle Kültür Bakanlığına devredilen müzelerin yönetimi aynı yıl Bakanlıktan alınarak Başbakanlık müsteşarlığınca bir süre yürütülmüştür. 1972 yılında Kültür Bakanlığı yeniden müzelerin merkezi yönetimini almıştır. 2003 yılında yapılan bir düzenleme ile Kültür ve Turizm Bakanlıkları yeniden birleştirilerek ‘‘Kültür ve Turizm Bakanlığı’’ adını almıştır.

1990'ların başından bugüne kadar kültürel miras bilincinin giderek gelişmesiyle birlikte çok sayıda yeni müze açılmıştır. Kültür Bakanlığı'na bağlı yeni kurulan müzeler arasında: Kırşehir Karaman Kalehöyük Müzesi (10 Temmuz 2010), Antalya Elmalı Müzesi, (16 Mayıs 2011), Aydın Millet Müzesi (27 Mayıs 2011), Eskişehir Eti Arkeoloji Müzesi (28 Mayıs 2011), Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi ve Konferans Salonu (9 Eylül 2011), Kilis Müzesi (20 Haziran 2012) ve Aydın Yeni Arkeoloji Müzesi (17 Ağustos 2012) bulunmaktadır.⁴¹

---

³⁸ Erdoğan, Nihat, **Mardin Müzesi Müze Etkinlikleri Eğitimi**, Mardinsesi, 2014, Mardin,.,s.27

³⁹ Keleş, Vedat, **Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 2, s.1-17

⁴⁰ Gerçek, F. a.g.e. 1999 s.27

⁴¹ Harmanda, Y. , Öztürk, T. Hz., **Türkiye'nin Müzeleri, Yeni Müzeler**, Kültür Varlıkları ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları, 161/2, 2004, Ankara s.8-55

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı zaman içinde yenileme ihtiyacı görülen müzelerde çağdaş müzecilik anlayışına uygun olarak bakım ve onarımlarını yapmıştır. Yenilenerek hizmete açılan müzeler arasında; Burdur Arkeoloji Müzesi (15 Ocak 2011), İstanbul Galata Mevlevihanesi (21 Kasım 2011), Edirne Türk İslam Eserleri Müzesi (18 Mayıs 2012), Antalya Alanya Müzesi (18 Mayıs 2013), Muğla Marmaris Kalesi&Arkeoloji Müzesi (27 Eylül 2013) ve İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi (20 Aralık 2014) bulunmaktadır. Bakanlığa bağlı yirmiden fazla müzede uygulama ve proje çalışmaları devam etmekte bu müzelerinde 2015 yılı içerisinde hizmete açılmaları planlanmaktadır.

Bir kısım müzeninse açılma faaliyet çalışmaları devam etmektedir. Günümüzde 2014 yılı itibari ile aralarında Avrupa'da yılın müzesi ödülünü de kazanmış 188'i Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı, 211 Bakanlığın denetiminde özel müze olmak üzere toplam 401 müze ve 131 Ören Yeri bulunmaktadır.⁴²

1.4. Kültürel Mirasın Korunmasında Müzelerin Yeri

Bilginin kaynağı olan müzeler günümüzde eserlerin sadece depolandığı veya sergilendiği mekânlar olmaktan çıkmış araştırma, eğitim, koruma ve onarım gibi birçok alanda kurumsal bir yapıya sahip olmuşlardır. Uluslararası Müzeler Birliği'nin (ICOM) müze tanımı bu dönüşümü gözler önüne sermektedir. Bu tanıma göre müze; kâr düşüncesinden bağımsız, toplumun ve gelişimin hizmetindedir. İnsana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemeleri toplayan, koruyan, üzerinde araştırma yapan, inceleme, eğitim ve beğeni doğrultusunda da sergileyen, sürekliliği olan bir kurumdur.”

Müzelerde eserlerin elde edilmesi ve korunmasına yönelik alınan tedbirlerin başında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gelmektedir. Kültür ve tabiat varlıklarının elde edilmesi ve korunması, bu hususta yapılacak işlem ve

---

⁴² A.e. s.55

faaliyetlerin düzenlenmesi, genel ilke ve uygulama kararlarının alınmasının sağlanması kanununda belirlenmiştir.⁴³

Müzelere sergilenen eserlerin elde edilmesi ve korunmasına yönelik çalışmalarda konu ile ilgili önemli bir eksiklik olduğu açıkça gözlemlenmektedir.⁴⁴ Müzelere satın alınan eserlerin orijinal olduğundan emin olunmalıdır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de müzelere eser alımı çok büyük riskler taşımaktadır. Müze tarafından alınan eserler, hırsızlık, yasa dışı arkeolojik kazılardan vb. yasal olmayan yollardan elde edilmiş veya sahte olabilir. Müzeler bilim laboratuvarları ile birlikte çalışarak eserlerin sahte veya çalıntı olma ihtimaline karşı araştırmalar yapmalıdır. Alınacak eser veya eserlerin mekanik, kimyasal, fiziksel özellikleri ve ileri analizler (tahribatsız ya da yarı tahribatlı yöntemlerle laboratuvarında) incelenmelidir.⁴⁵

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca müzelere, belirli yönetmelikler çerçevesinde müze müdürü, müdür yardımcısı, uzman, kütüphaneci, fotoğrafçı, iç hizmetler şefi atanmaktadır. Bu görevlilere müzelerde verilen görevler kısaca şöyle belirtilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2008):

- *Mevcut eserlerin mümkün olduğu ölçüde kronolojik bir sistem içinde bilimsel teşhirin yapılması.*
- *Depolardaki eserlerin sağlıklı bir şekilde korunup, depoların bilimsel çalışmalara imkân verecek şekilde düzenlenmesi.*
- *Kadrosunda bulunan uzman elemanları ile taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları üzerinde bilimsel araştırmaların yapılması, tanıtılmasının sağlanması.*

Müze yönetimlerinin yönetmelikler çerçevesinde belirlenmiş olan tüm bu görevlerinin temelinde eserlerin bilimsel yöntemlerle elde edilmesi, korunması ve

---

⁴³ Ertürk, Nevra, "A Management Model For Archaeological Site Museums in Turkey", *Museum Management and Curatorship*,2006,(Çevrimiçi) <http://www.tandfonline.com/d> Erişim Tarihi: 23.06.2014

⁴⁴ Aktaş, Zübeyde., "Etnografya Müzesi'nin ziyaretçi gözüyle değerlendirilmesi" (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006

⁴⁵ Güner, Saadet, "Müzelerde Bilimsel Teknikler ve Risk Yönetimi Projesi", Müzelerde Bilimsel Teknikler ve Risk Yönetimi Proje Bildiri Kitabı, Ankara 2012, s.8

değerlendirilmesi vardır.⁴⁶ Müzeler İç Yönetmeliğinin 10. maddesinde eserlerin korunması, temizliği, hasar durumunun takip edilip idareye rapor edilmesi, görevi müze uzmanına verilmiştir. Ancak bu uygulamanın Kültür Bakanlığına bağlı bir konservatör/restoratör tarafından yapılması mesleki bilgisi ve tecrübesi açısından yerinde olacaktır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından taşınır ve taşınmaz varlıkların korunması amacıyla taşra teşkilatı olarak İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı Müdürlüğü kurulmuştur. Bakanlığa bağlı olarak hizmet veren kurumun ülke genelinde bulunan tüm ihtiyaca cevap veremediği, Sayıştay'ın 1998 yılında hazırladığı Kültür Bakanlığı'na bağlı müzelerin faaliyet raporunda fark edilerek sorunların çözümüne yönelik birtakım öneriler uygulamaya konmuştur.

Sayıştay Raporunda, müzelerde bulunan eserlerin koruma ve onarımı ile ilgili gerekli ilke ve uygulama kararlarının alınabilmesi için yeni restorasyon ve konservasyon laboratuvarların kurulması ile ilgili bazı açıklamalar yapılmıştır;

- *Ülkemiz müzelerinin çoğunda, kendi bünyelerinde uygulanan bakım ve koruma politikası bulunmamaktadır. Laboratuvar, uzman personel, yeterli araç-gereç ve malzeme bulunmadığı için bilimsel teknik ve standartlarda bakım çalışmaları yapılamamaktadır. Bu nedenlerle, müzelerin çoğunda bakım-onarım gerektiren önemli miktarda eser bulunmaktadır. Yapılan tespitler sonucunda, bakanlık birtakım politikalar geliştirerek var olan durumu düzeltme girişiminde bulunmuştur. Bu konunun çözümü için müze müdürlükleri bünyesinde her müzede restorasyon üniteleri kurulması ve bunlar için gerekli araç, gereç ve malzeme sağlanması kararı alınmıştır. Müze ünitesinin yetersiz kaldığı eserlerin korunması için farklı illerde Restorasyon ve Konservasyon Müdürlükleri kurulmalı bölge bakım ve konservasyon üniteleri oluşturulmalıdır. Tüm bu sebeplerden dolayı kötü*

---

⁴⁶T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, : (Çevrimiçi) <http://www.kulturbakanligi.gov.tr.com>, 20.08.2014

*durumda olan bütün eserlerin, zaman geçirilmeksizin belli bir program dâhilinde restorasyon ve konservasyonu gerçekleştirilmelidir.*⁴⁷

- *Müzelerde uygulanacak küçük onarımlar, genişleme faaliyetleri, depolardaki sıcaklık, ışık nem gibi problemleri çözmek için bütçeye yeterli ödenek verilmelidir. Eserlere müdahale sırası restorasyon uzmanlarınca tespit edilecektir. Bakım ve onarım esnasında ise binaların kontrolü teknik elemanlarca uygun bir şekilde denetlenmelidir. Müzelerde eserlerin bulunduğu depolardaki ortam şartlarının iyileştirilmesi ve eserler için güvenli olması için tüm müzelerden görüş alınmalıdır. Bu çerçevede Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı ile Restorasyon ve Yapı İşleri, Müzeler ve Kazılar Dairesi Bakanlığı'nca değerlendirildikten sonra belli standartları içeren bir proje ortaya çıkarılması gerekmektedir. Depolardaki eserlerin kaybolması, çalınması ve hasara uğraması ile ilgili olarak personelin sorumluluk düzeyleri açık olarak belirtilmelidir.*⁴⁸

Sayıştay'ın Raporunda laboratuvarların kurulması ve müze sergileme ve depo koşullarının iyileştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu konu ile ilgili olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca birtakım çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Müze ve sergi depo alanlarının iyileştirilmesi için mevcut müzelerde yenilemeye gidilmiş, ya da Bitlis Ahlat Müze (1970) örneğinde olduğu gibi mevcut müze binasının, depo ve sergileme alanlarının yetersiz hale gelmesi nedeniyle, çağdaş müzecilik anlayışına uygun olarak yeni bir bina yapılmıştır ve 2014 yılında açılmıştır.

Müze depolarında onarımı bekleyen eserler için Bakanlık birtakım politikalar geliştirerek var olan durumu düzetime girişiminde bulunmuştur. Bu konunun çözümü için müze müdürlükleri bünyesinde her müzede restorasyon üniteleri kurulması ve bunlar için gerekli araç - gereç ve malzeme sağlanması kararı alınmıştır. Ancak henüz bu üniteler kurulamamıştır. Bu sebeple eserlerin korunması için farklı illerde

---

⁴⁷ T.C. Sayıştay Raporu : "Kültür Bakanlığına Bağlı Müzelerin Faaliyetlerinin İncelenmesi", , Ankara, Temmuz 1998, s.36-38 (Çevirimiçi)

www.sayistay.gov.tr/rapor/perdenrap/1998/Kultur/MuzelerPDR., 19 Temmuz 2014

⁴⁸ A.e. s.35

2012 yılı itibari ile Restorasyon ve Konservasyon Müdürlükleri kurulmuş Bölge ve Konservasyon Laboratuvarları oluşturulmuştur. Bu Bölge Laboratuvarlarının malzeme, araç –gereç veya mekân sıkıntısı yüzünden tamamı faaliyete geçememiştir. Bu sebeple faaliyete geçmiş olan bazı Bölge laboratuvarları, kötü durumda olan bütün eserlerin, belli bir program dâhilinde bakım onarımına başlamıştır.

Müzelerde düzenli koruma ve onarım yapılmasının sağlanması yeterli sayıda konservatör/restoratör istihdam edilmesi ile mümkündür. Bölge Laboratuvarları içerisinde Bilimsel Araştırma Laboratuvarı⁴⁹ ve Koruma Laboratuvarları⁵⁰ olması için çalışmalar yapılmaktadır. Bünyesinde konservatör/restoratör bulunmayan müzelerde, müze uzmanının hazırladığı rapor ile ilgili Bölge Laboratuvarına başvurmuştur. Eser ile ilgili tüm koruma ve onarım çalışmaları yapıldıktan sonra müzeye teslim edilmektedir.

1.5. Restorasyon ve Konservasyon Kavramları Ve Özellikleri

Restorasyon ve konservasyon konusunda dünyada kabul gören birtakım etik kurallar bulunmakta ve ülkemizde de koruma ve onarım çalışmaları yapılırken bu kurallara dikkat edilmektedir.

Feilden'in "*Conservation of Historic Buildings*" adlı eserinde restorasyon müdahaleleri sırasında şu hususlara dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir:

- "*Tarihi yapılar, müdahale öncesinde, sırasında ve sonrasında belgelenmeli, kullanılan bütün malzeme, teknik ve yöntemler proje ve müdahale raporunda anlatılmalıdır.*

-*Müdahaleler, teknik olarak mümkünse geriye dönebilir veya tekrar edilebilir olmalıdır.*

---

⁴⁹ Bilimsel Araştırma Laboratuvarları Kimyasal, Fiziksel, Biyolojik, Petrografik, Mekanik, İleri Aletli Analizler vb. Analizlerin Yapıldığı Laboratuvarlardır

⁵⁰ Koruma Laboratuvarlarında Konunun Uzmanı (Taş, Seramik, Metal, Kâğıt vb.) Tarafından Yapılan Uygulamalardır.

- Gelecekte gerekli olması durumunda yapılacak müdahalelere engel olmamalıdır.
- Eserin tarihi verilerine sonradan ulaşmaya elverişli olmalıdır; tarihi belge veya 'delil' anlamındaki hiçbir şey eserden uzaklaştırılmamalıdır.
- Gerekli ekler, renk, ton, doku, form ve ölçek olarak özgün kısımlara uyumlu olmalı, özgün kısımları ön plana çıkaracak vurguda yapılmalı; yakın mesafeden bakıldığında yeni oldukları anlaşılmalı, uzak mesafeden bakıldığında ise özgün kısımlarla uyum içerisinde olmalıdır.
- Yapılacak müdahaleler, deneyimsiz ve eğitimsiz konservatör/restoratörler tarafından yapılmamalıdır.⁵¹

Resim 5. Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları (D. Demir Doğan, Plowden &Smith, Londra, 23 Haziran 2007)

Restorasyon yerine koruma kavramı 19 yüzyılda uzman kişiler tarafından daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Burada mümkün olduğunca en az müdahale (preventive) gerektiren önleyici koruma (konservasyon) restorasyona karşı bir alternatif oluşturmuştur. Konservasyon işleminde genellikle ışık, nem, sıcaklık gibi objenin zamanla yapısını ve dış görünümünü değiştirecek ve ömrünü kısaltacak olan

⁵¹ Ersen, a.g.e. 2011, s. 6

faktörlerin kontrol altına alınması sağlanmaktadır. Eserlerin konservasyonunda amaç var olan bozulmaları tespit etmek ve sebeplerini saptayarak ileride oluşabilecek sorunların önüne geçmeye çalışmaktır. (Resim 5-6)

Restoratör/Konservatör' ün tanımını ICOM şöyle açıklamaktadır; “*Bir müzeye bağlı veya bağımsız olarak kültürel mirasın korunmasında eserin teknik bakımı ve onarımını gerçekleştiren kişilerdir*”.⁵² Konservasyon etiği ve bilimi dünya çapında restorasyon kurumları tarafından yapılandırılmıştır.

Amerikan Tarihi ve Sanat Eserlerinin Konservasyonu Enstitüsü, İngiltere Konservasyon Enstitüsü (daha önce UKIC şimdi ICON ismini aldı) ve Konservatör & Restoratör Örgütleri Avrupa Konfederasyonu (ECCO), kurumlarının katılımı ile 2002 yılında Brüksel’de gerçekleştirilen konferansta konservasyon bilimi ile ilgili kararları yenilemişlerdir.

ECCO (Konservatör & Restoratör Örgütleri Avrupa Konfederasyonu) tarafından gerçekleştirilen konferansta kabul edilmiş kararlar şu şekilde özetlenebilir;

- *Konservatör eserin tarihsel değerine, estetiğine, manevi önemine ve fiziksel yapısına saygı duyarak hareket etmelidir. (Resim 6)*
- *Konservatör çalışmalarında esere, çevreye ve insanlara zararsız maddeler kullanılmalıdır.*
- *Konservasyon işlemleri ileride yapılabilecek olan inceleme ve müdahaleye izin verebilmeli, mümkün olduğunca eserin yapısı değiştirilmemelidir. Bunun için kullanılan maddeler eserin yapısına uygun ve geri dönüşümlü olmalıdır.*
- *Koruyucu (preventive) konservasyon yapılmalı, gerekli olmadıkça esere herhangi bir müdahale de bulunmamalı ya da müdahaleler çok sınırlı tutulmalıdır.*
- *Konservatör konservasyon işlemi sırasında yapılan bütün müdahaleleri yazı, çizim ve fotoğraflarla belgelendirmelidir. Aynı zamanda bir konservasyon raporu yazılmalıdır. Raporda eser üzerinde gerçekleştirilen işlemler anlatılmalı*

---

⁵²ICOM: (Çevrimiçi) <http://www.icom.museum>, 26.05.2014

konservasyonu yapan kişiler hakkında bilgi verilerek gelecekte olası restorasyon çalışmalarına referans olarak bırakılmalıdır.

- Eser üzerinde yapılan bütün işlemler ilgili kurum veya kişinin onayı olmadan gerçekleştirilmemelidir.⁵³

Resim 6. Restorasyon ve Konservasyon Çalışması Örneği (D. Demir Doğan, İBB-KUDEB, Üsküdar, 2012)

Eserlerin, kabul edilen koruma ilkeleri doğrultusunda korunmaları ve bakımları yapılmalıdır. Onarımı yapılması gereken eser üzerinde öncelikle nitelikli bir araştırma ve belgeleme çalışması yapılarak eserin mevcut durumunun ve ihtiyaçları

⁵³ ICON: THE INSTITUTE OF CONSERVATION'S PROFESSIONAL STANDARDS (Çevrimiçi <http://www.icon.org.uk/>, 26.05.2015)

tespit edilmelidir. Restorasyon kararları ve esere müdahale önerileri esere özgü olmalı ve tespit edilen veriler temel alınmalıdır. Belirlenen müdahalelerin ve koruma önerilerinin neden tercih edildiği, nasıl oluşturulduğu ve hangi şartlarda uygulanacağı bir konservasyon raporu ile belgelenmelidir.⁵⁴

Esere müdahalede bulunulacak olan malzemenin karakterizasyonu, bozulma süreçleri ve bunların birbiriyle ilişkilerini doğru verilere dayanarak tanımlamak ve yapılacak konservasyon uygulamasını tespit etmek için önemlidir. Konservasyon uygulamasını tespit etmek için farklı uzmanlık alanları ile (mimarlık, restorasyon, sanat tarihi, konservasyon, jeoloji, kimya, biyoloji, arkeoloji, malzeme bilimi, vb.) birlikte çalışabilir.⁵⁵

1.6. Kültürel Mirasın Korunmasında Uluslararası Kuruluşlar

Kültür varlıklarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla oluşturan evrensel korumaya dayalı, teknik ve mesleki bilgilerin paylaşılması, maddi yardımların sağlanması, eğitimlerle uluslararası standartların oluşturulması gibi amaçlarla UNESCO, ICROOM, ICOMOS ve ICOM kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu eğitim, bilim ve kültür konusunda uluslararası hizmet veren bir kurumdur. Ülkemiz, 1946 yılında resmen kurulan kurumun kurucu ilk on üyeden birisidir. Kültürel çeşitliliği korumak için somut ve somut olmayan kültürel mirasla ilgili standartlar geliştirmiştir. Üye ülkeler tarafından onaylanmıştır.

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), Avrupa ülkelerinde müzede çalışan uzmanlar sayesinde uluslararası bilgi ve deneyimin paylaşıldığı eğitimlerin verildiği bir kurum olarak çalışmalar yapmıştır. Kültür mirasının korunması konusunda 1947

---

⁵⁴ Ersen, A. Güleç, N. Alkan, Kudde E. , ‘‘Konservasyon Raporunun Önemi, İçeriği ve Hazırlama Adımları’’, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, İstanbul, Sayı.2 Temmuz-Ağustos-Eylül 2009, İstanbul s.3

⁵⁵ Ersen, Age. s.3

yılında yapmış olduğu 67 ülkenin katılımı ile gerçekleşen ilk toplantısına ülkemizde katılımcı olmuştur. Bu toplantıda, müzecilik alanındaki etkinlikler, uzmanlık eğitimleri, teknik incelemeler, kongrelerle bilgi paylaşımına gidilmiştir. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi kararları 16 Kasım 1972 yılında kabul edilir. Ülkemiz’de 23/05/1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlık kararı ile onaylanmıştır. Bu sözleşme ile koruma uygulamalarındaki etik kurallar ve stratejiler belirlenmiştir. Konseyin bugün 117 ulusal komite, 30 uluslararası komite ile birlikte 32.000 üyesi bulunmaktadır.⁵⁶

Kültürel mirasın korunması konusunda hizmet veren önemli kuruluşlardan biri de, (ICCROM) Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Onarım Çalışmaları Merkezi, Kültürel Varlıkların Korunması ve Restorasyonu Uluslararası Merkezidir. Roma’da kurulan merkezin 134 üye ülkesi bulunmaktadır. Kültürel mirasın korunması için teknik bilgi, araştırma, eğitim programları düzenlemektedir. Kültürel varlıkların konservasyonu ve restorasyonuna yönelik verilen eğitim programları sayesinde, eğitimi alan kişilerin, ülkelerindeki standart uygulama örnekleri ve dünyada yapılan diğer uygulama örnekleri ile kıyaslama imkânına sahip olmaktadır.⁵⁷

Kültürel Varlıkların Korunmasında ICCROM tarafından, Finlandiya Hükümetinden gelen talep üzerine, 1989 - 1999 yılında koruma ve restorasyon alanında çalışmalar yapan uzman kişiler için ‘‘Korumacılar İçin Laboratuvar El Kitabı’’ hazırlamıştır. Bu el kitabı koruma laboratuvarlarında yürütülecek olan yapı malzemesi analizleri için temel bir başlangıç sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Koruma uzmanlarının laboratuvar deneyleri ve çalışmaları ile yakından ilgili olması, tarihi yapılara ilişkin önemli değerlendirmelerin, koruma müdahalelerinde en iyi kararların alınmasına yardımcı olmasını sağlamak istenmiştir.⁵⁸

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on Monuments)and Sites), tarihi anıtlar ve sitlerin korunması ile değerlendirilmesine yönelik, gerekli

---

⁵⁶ ICOM: (Çevrimiçi) <http://www.icom.museum>, 26.05.2014

⁵⁷ ICCROM: Courses (Çevrimiçi) <http://www.iccrom.org>, 11.02.2014

⁵⁸ Teutonico, M.J. **The Laboratory Manual for Architectural Conservators (Korumacılar için Laboratuvar El Kitabı)**, ICCROM, Roma, 1989, s.181

teknik, yöntem ve her türlü araştırmaı desteklemek amacıyla uluslararası ve hükümetler dışında 1965 yılında kurulmuştur. ICOMOS, uluslararası bilimsel komiteleri ile çevrenin korunması, anıt ve sitlerin korunması, kültürel miras alanlarının yönetimi gibi uluslararası konularda tüzükler oluşturmaktadır. Uyulması zorunlu olmayan bu tüzüklere çok değerli, yaklaşımlar ve teknik bilgiler içermektedir. Günümüzde ICOMOS'un 110 dan fazla ülkede kurulmuş ulusal komiteleri ve 7500 civarında aşkın üyesi bulunmaktadır.⁵⁹

SPAB, ICOM, ICCROM, ICOMOS, UNESCO vb. kuruluşlar kültürel mirasın korunması için dünyaca kabul görmüş birçok sözleşme, anlaşma ve tüzükler hazırlamışlardır. Ülkemizde ulusal düzeyde yasal düzenlemeler yapılarak, uluslararası anlaşmalara onay vererek ICOM, ICCROM, ICOMOS ve UNESCO gibi kuruluşların çalışmalarına katılarak kültürel mirasın korunması konusunda adımlar atılmaktadır.

Son olarak ICOM'un Mardin'de düzenlemiş olduğu Mayıs 2014 Müzecilik Çalıştayı'na Kültür ve Turizm Bağlı Bakanlığı'na bağlı Müze Müdürlükleri, Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı Müdürlükleri, yönetici ve uzmanlar ile üye ülkelerden temsilciler katılmıştır. Müzecilik hizmetine yönelik uygulamada karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerinin değerlendirildiği çalıştayda; müzecilik hizmetleri, bilimsel kazı-araştırma, restorasyon, konservasyon, tarihi eser kaçakçılığının önlenmesi, Ulusal Envanter Sistemi ve eser koruma önlemleri gibi konularda bildirimler sunulmuştur.⁶⁰

---

⁵⁹ ICOMOS: **Uluslararası Anıtlar Ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi** (Çevrimiçi) <http://icomos.org.tr>, 11.02.2014

⁶⁰ ICOM: ICOM, (Çevrimiçi) <http://www.icomturkey.org/tr>, 11.02.2014

1.6.1. Koruma Laboratuvarı, İtalya Örneği- ICR Istituto Superiore Per La Conservazione ed il Restauro) Restorasyon Merkez Enstitü (ISCR)

ICCROM gibi çalışmalar yapmak üzere Roma'da Kültürel Miras Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. ICR bünyesinde 1944 yılından kurulmuş olan bir restorasyon okulu bulunmaktadır. Bu okulda mimarlık, arkeoloji, sanat tarihi gibi branşlarda sınavla alınmış 10 yerli, 5 yabancı öğrenciye eğitim verilmektedir. Okulun eğitim süresi 5 yıl olmakla beraber okul verdiği eğitim 2006 yılından itibaren Amerika Bileşik Devletleri'nde verilen yüksek lisans programına denktir. Okulun konservasyon ve restorasyon eğitiminde Cesare Brandi ve mikrobiyolojist Clelia Giacobini çok önemli kişiler dersler vermiştir.⁶¹

Roma Restorasyon Merkezi çalışmalarını iki alanda sürdürmektedir;

I) Uzmanlar:

Başvuru yapan ülkelerden gelen talep üzerine, bilim adamları projenin başında yerinde incelemelerde bulunmak için ülkeye gidip, mevcut durumu tespit edip çözüme yönelik rapor hazırlamaktadır. Projenin ileriki aşamalarında laboratuvar uzmanları görev almakta olup, mimarlık, arkeoloji, sanat objeleri gibi farklı disiplinlerde daha detaylı hizmet vermektedir.

II) Laboratuvarlar:

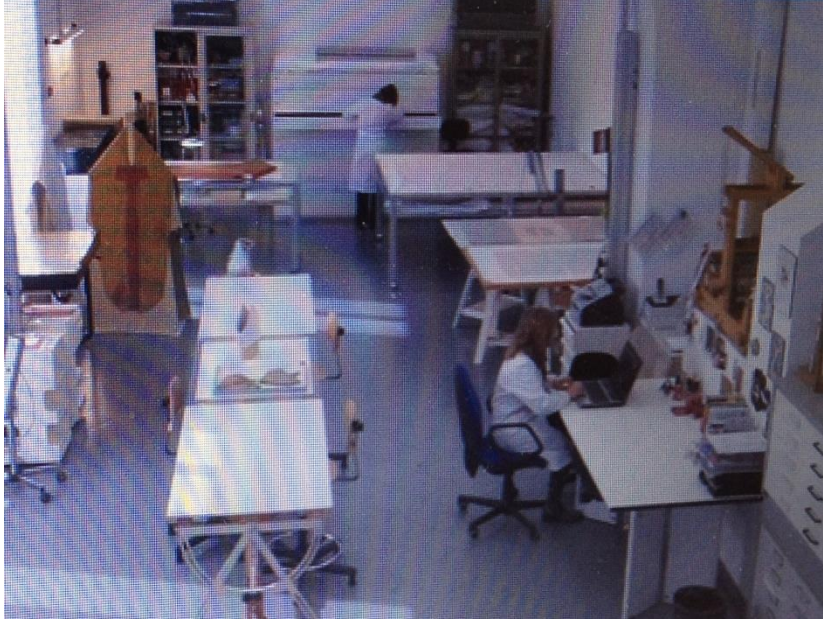
a) Bilimsel Araştırma Laboratuvarları: Yapılan araştırmalara destek vermektedirler.

- Kimyasal ve Malzeme Deney Laboratuvarları
- Fizik Laboratuvarı
- Biyoloji Laboratuvarı

b) Koruma Laboratuvarları; Seramik, cam, taş, mermer, heykel, tablo, tekstil ve duvar resmi, metal, kâğıt, kemik, ahşap, mozaik ve modern sanat eserleri üzerinde teorik ve uygulamaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. (Resim 7 ve 8)

---

⁶¹ CNR ICR: (Çevrimiçi) [http:// www.icr.beneculturali.it.02.02.2015](http://www.icr.beneculturali.it.02.02.2015)

Resim 7. Tekstil Koruma Laboratuvarından genel bir görünüş,
ISCR: Manufatti tessili (area G), (Çevrimiçi),

<http://www.icr.beniculturali.it/pagina.cfm?fli=1&usz=2&uid=195&umn=76&smn=145>, 02.06.2015

ICR, çalışmalarında Brandi'nin teorileri ve metodolojilerini daha da geliştirmiştir. İleri teknoloji ve tahribatsız yöntemleri önemli restorasyon projelerini yürütürken kullanmıştır. Leonardo's Milan 'da Son Akşam Yemeği (Last Supper in Milan) Marcus Aurelius'un bronz at heykeli, Riace Warriors, Tarquinia and Pompeii 'nin duvar resimleri ve Pizza Kulesi (Tower of Pisa) projeleri bu projeler arasında sayılabilir.

Eserler üzerinde görülen birtakım biyolojik bozulmalara karşı yeni teknolojiler laboratuvarda geliştirilmiştir. Duvar resimleri, mozaik, taş, kağıt eserler üzerinde bulunan bozulmuş gomalak, hayvansal kökenli yapıştırıcılar, hava kirliliğinden kaynaklı bozulmaların temizlik ve sağlamlaştırma gibi restorasyon çalışmaları için gerekli olan birtakım malzemeler Mikrobiyal Biyoteknoloji 'den yararlanılarak üretilmektedir. Hindistan'da bulunan Ajanta Mağraları duvar resimlerinin üzerinde

bulunan gomalağın biyolojik bozulmalarının temizlik çalışmaları biyoteknolojik yöntemler geliştirilerek yapılmıştır.⁶²

Resim 8. Duvar Resmi Koruma Laboratuvarından genel bir görünüş, (Çevrimiçi), ISCR: Dipinti murali e intonaci (area A) <http://www.icr.beniculturali.it/pagina.cfm?usz=2&uid=135&umn=76>, 02.06.2015

Lorenzo Ghiberti tarafından dizayn edilen ve Opera del Duomo Müzesinde sergilenen The Gate of Paradise (Cennet Kapısı) adı verilen kapının restorasyonu yirmiyedi yıl içinde tamamlanmıştır. Bronz ve altın kaplama olan kapı üzerinde yapılan birçok araştırmalar ve çalışmalar sonucunda, 2000 yılında bronz üzerinde oluşan bozulmaların temizliğinde lazer teknolojilerinin çok başarılı sonuç verdiği görülmüş ve temizlik çalışmaları bu yöntemle yapılmıştır.⁶³

⁶² Memoria Futuro: Laser Cleaning, Çevrimiçi)

<http://memoriafuturo.fondazionerosselli.org/en/progetti-archivio/the-gates-of-paradise/> , 07.06.2015

⁶³ Memoria Futuro: (Çevrimiçi) <http://memoriafuturo.fondazionerosselli.org/en/progetti-archivio/the-gates-of-paradise/>. 08.06.2015

Resim 9. Cennetin Kapısı (The Gates of Paradise) Uygulama Örneği, Opera del Duomo Müzesi, Florence, (Çevrimiçi) <http://memoriafuturo.fondazionerosselli.org/en/progetti-archivio/the-gates-of-paradise/>,08.06.2015

Laboratuvarın en önemli çalışmaları arasında, Coğrafi Bilgi Sistemi(GIS) ile mimari ve arkeolojik kültürel miras alanlarında deprem, toprak kayması, su baskını, hava koşulları, hırsızlık, kötü kullanım, yangın, turizm vb. oluşabilecek problemler için bir Risk Haritası oluşturmasıdır. Konservasyon politikası içerisinde ekonomik koşullar göz önüne alınarak mimari yapılarda, müzelerde ve arkeolojik alanlarda bu risk haritasına göre koruma ve müdahale çalışmaları yapılmaktadır.⁶⁴

ICR son zamanlarda Çin, Mısır gibi gelişmekte olan ülkelerle ortak çalışmalar yürütmektedir. Kahire’de yeni bir konservasyon laboratuvarı kurulmasına yönelik proje gerçekleştirmiştir. ICR’de farklı disiplinlerden iki yüze yakın uzman görev yapmakta olup, uzmanlarını sadece laboratuvarın kurulum aşamasında değil, aynı zamanda personelin eğitimi aşamasında da ilgili ülkede eğitim vermektedir.⁶⁵

Roma Merkez Enstitüsü, yurt içinde çalışmalar yaptığı zaman Bakanlıktan finansal destek almaktadır. Ancak İtalya devletinin yurt dışından gelen başvurularda mali destekte bulunma imkânı kısıtlı olduğu için yurt dışında koruma alanında ortak proje yapmak istendiğinde talep eden ülkenin finansal desteği almak zorundadır.

Roma Merkez Enstitüsü, Kültürel Miras Bölümünün koruma ve onarımla ilgili beş Enstitüsü ve İtalya Ulusal Araştırma Konseyinin yirmi beş Enstitüsü ile birlikte ortak çalışmalar yürütmektedir.

Ulusal Araştırma Konseyi (CNR - Consiglio Nazionale delle Ricerche), İtalya’nın bilimsel, teknolojik, ekonomik ve sosyal kalkınmasına destek vermek için araştırma faaliyetlerini gerçekleştirmek, yaymak, aktarmak ve geliştirmek amacıyla 1923 yılında kurulmuştur. İtalya’da disiplinler arası araştırmalarını gerçekleştiren en büyük kamu araştırma kuruluşudur. CNR, %52’si araştırmacılardan oluşan bölümün dışında 8,200 çalışana sahiptir. Yapısı, Roma’da konumlanmış olan 11 Departman ve

---

⁶⁴ ISCR: (Çevrimiçi) <http://memoriafuturo.fondazionerosselli.org/en/enti/the-national-institute-for-conservation-and-restoration-iscr/> 09.06.2015

⁶⁵ CNR ICR: (Çevrimiçi) <http://www.icr.beneculturali.it>, 02.02.2015

İtalya'nın çevrelerinde bulunan 108 Enstitü tarafından kurulmuştur. Departmanlar Enstitülere bağlı araştırmaları planlamakta ve yönetmektedir.⁶⁶

Kültürel Miras Bölümü, DPC 2006 yılında kurulmuştur. CNR'ın beş Enstitüsü ile ortak çalışmalar yapmaktadır. Tarihi ve arkeolojik çalışmalar konularında uzmanlaşmış olan iki adet, kültür mirasının korunması ve tanımı için bir, kültürel mirasa uygulanacak teknolojilerin geliştirilmesi ve test edilmesi için bir ve kültürel mirasın korunması ve değer biçilmesi için bir Enstitü olmak üzere toplamda beş Enstitü'yü yönetmektedir. CNR'a bağlı farklı yirmi beş araştırma ekibi de Kültürel Miras Bölümünün çalışmaları için işbirliği yapmaktadır.⁶⁷

Bu Enstitülerden birincisi, Ege ve Yakın Doğu Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (**ICEVO**), 1968 yılında tarihi bilimler alanında kurulmuştur. Klasik-Öncesi dönemde Ege ve Yakın Doğu bölgelerinin filoloji, tarih ve arkeoloji konusunda uzmanlaşmıştır. Enstitünün otuz yıldan fazla süren faaliyetlerin bir sonucu konusunda çok nadir bulunan bir ihtisas kütüphanesi oluşturmuştur. Sadece diğer İtalyan kütüphanelerde kısmen mevcut ve zor olan Ege, Anadolu ve 15.000 ciltlik (kitaplar ve süreli yayınlar dâhil olmak üzere) Yakın Doğu çalışmaları ve mirası üzerinde bibliyografik bir kaynak olduğundan ulusal alanda önemli bir yere sahiptir. ICEVO aynı zamanda *Incunabula Graeca* (IG), *Biblioteca di Antichità Cipriote* (BC), *Documenta Asiana* (DA), *Corpus der*, gibi dergilerin yayıncısıdır⁶⁸

İkinci enstitü olan **ISCIMA** (*The Istituto per l'Archeologia Etrusco-Italica and the Istitutoper la Civiltà Fenicia e Punica "Sabatino Moscati"*) İtali ve Antik Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Enstitüsü 2001 yılında kurulmuştur. Bu yukarıda bahsedilen Enstitü gibi İtalya ve Akdeniz havzasında arkeolojik, tarihi, filoloji, dil ve yazı alanlarında bilimsel araştırmacılar yapmıştır.⁶⁹

---

⁶⁶ CNR ICR: (Çevrimiçi).<http://www.icr.beneculturali.it>, 02.02.2015

⁶⁷, Scardozi, Giuseppe, "İtalya Ulusal ASraştırma Konseyi Kültürel Miras Departmanı, Kültürel Miras Araştırması ve Yeniliği", (Çevrimiçi) <http://exchange.kumid.net> s, 02.02.2015

⁶⁸ Scardozi, Giuseppe, a.g.e. s. 2-4

⁶⁹ Scardozi, Giuseppe, a.g.e. s.2-5

İtalya'dan Akdeniz ve Orta Doğu bölgesi ülkelerine kadar alanı kaplayan çeşitli araştırma faaliyetleri şunlardır;

- Her iki konu üzerinde çalışmalarının tarihi de dâhil olmak üzere Etrüsk ve İtalic kültürler için Fenike ve Kartaca disiplinlerarası çalışması;
- Arkeolojik parkların teşviki aracılığıyla arkeolojik mirasın korunması;
- Fenike- Kartaca uygarlığının Yakın Doğu kökleri araştırması;
- Akdeniz bölgesi ve Avrupa arasında Roma öncesi İtalya ve İtalya'nın kültürel rolü çalışması;
- Arkeolojik ve dilbilimsel verilerin bilgisayar destekli analizidir.

ISCIMA "Studi Fenici ve Archeologia e Calcolatori" de dâhil olmak üzere 1990 yılından bu yana bazı uluslararası dergileri yayınlamaktadır. Açık Arşivler Girişimi'ne katılmış ve arkeolojiye uygulanan teknolojinin temel teorik ve metodolojik yönlerine odaklanarak dijital depolama konusunda örnek çalışmaları bulunmaktadır. Fenike ve Kartaca uygarlığı ile ilgili çalışmalar konusunda, Arkeolojiden sanata, tarihten filolojiye, ekonomiden dine, epigrafiden nümizmatığe birçok araştırmalar yapmaktadır. Günümüzde, Enstitü özellikle Sardinya, Tunus, Sicilya, Malta, Tunus, Cezayir ve Lübnan'da arkeolojik araştırmalar üzerine yoğunlaşmaktadır.⁷⁰

Kültürel Mirasın Korunması ve Kıymetlendirilmesi Enstitüsü (**ICVBC** - *Institute per la Conservazione e la Valorizzazione dei Beni Culturali*) 1971 yılında önceden var olan üç enstitünün birleşmesinden sonra 2001 yılında kurulmuştur. Enstitü, kültürel mirasın korunması için bilimsel (kimyasal, fiziksel ve biyolojik) ve teknolojik açıdan inceleme çalışmaları yapmaktadır. Enstitü'de kimyagerler, biyologlar, jeologlar, fizikçiler, mühendisler ve mimarlardan oluşan uzmanlar görev almaktadır. Enstitü'nün hedefleri arasında;

---

⁷⁰Scardozi, Giuseppe, a.g.e. s.4

- Eserleri oluşturan malzemelerin karakterizasyonun ve değişim ve bozulmaların belirlenmesi,
  - Kültürel mirasın korunması için yeni teknolojiler ve malzemelerin denenmesi,
  - Konservasyon çalışmalarının planlama ve ytrmek amacıyla yenilikçi kriterlerinin geliştirilmesi,
  - Kültürel Mirasın tanıtımı için yenilikçi projelerin geliştirilmesidir,
- Genellikle, araştırma faaliyetleri ulusal ve uluslararası araştırma projeleri çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Kültürel Mirasa Uygulanan Teknolojiler Enstitüsü (**ITABC** - *Istituto per le Tecnologie Applicate ai Beni Culturali*) Enstitüsü, 1978 yılında kurulmuştur ve Roma'da bulunmaktadır. Enstitü'nn ana hedefleri arasında;

- Kültürel mirasa uygulanan istatistiksel yöntemlerde ve GIS araştırmasında (Coğrafi Bilgi Sistemi) ilerlemektir. Daha spesifik olarak, GIS aletlerini, uzaktan algılama, sanal gerçeklik ve mltimeyayı kullanarak arkeolojik peyzajın yeniden yapılanması,
- Jeolojik ve yüksek çözünürlüklü jeofiziksel metodolojiyi kullanarak arkeolojik ve tarihi eserlerin karakterizasyonu,
- Kataloglama, analiz ve antik sikke ve para hazineleri çalışması,
- Çok disiplinli araştırma yoluyla tarihsel binaların analizi, dokümantasyonu, değerlendirmesi, iyileştirilmesi, korunması ve kıymetlendirilmesi,
- Arkeolojik ve coğrafik buluntuların Radyokarbon(14C) yöntemi ile tarihlendirmesi vardır.

Arkeoloji, kimya, fizik, jeoloji, mühendislik ve bilgisayar bilimlerinden başlayarak araştırmacıların varlığı sayesinde kültürel miras çalışmasına uygulanan disiplinlerarası bir araştırmayı teşvik etmektedir. Taşınır kültür mirası üzerine odaklanan önemli bir araştırma Libya, Leptis Magna Arkeoloji Müzesine ait olan Misurata Define sikkelerinin üretim teknolojileri çalışmasıdır.

ITABC'nin daha ünlü araştırma faaliyeti, Kültürel Miras sektöründeki iletişime ve bilginin yayılmasına destek vermek için sanal gerçekliği uygulanmaktadır.⁷¹ Buna Scrovegni Chapel sanal rekonstrüksiyonu örnek gösterilebilir.

Arkeolojik ve Anıtsal Miras Enstitüsü (**IBAM** - *Istituto per I Beni Archeologici Monumentali*,) 2011 yılında var olan üç Enstitünün bileşimi ile kurulmuştur. Arkeolojik ve mimarinin korunması ve belgelenmesi çalışmaları yapmaktadır. Enstitü, çok ileri derecede araştırmalar yapmak için farklı alanlardaki laboratuvar ve özel ekipmanlara sahiptir. Lecce'de bulunan laboratuvarlar arasında: Optik Mikroskop Laboratuvarı; Elektronik Mikroskop Laboratuvarı; X-ışınları Spektroskopisi Laboratuvarı; Spektrofotometri, Antik Topografya Laboratuvarı; Arkeoloji ve Uzaktan Algılama; Kültürel Mirasa Uygulanan Bilgi Teknolojileri Laboratuvarı; Fiziksel Karakterizasyonu Laboratuvarı; Kimyasal Testleri Laboratuvarı. Potenza'da bulunan laboratuvarlar arasında: yapıyı çevre ve kültürel miras için in - situ soruşturmaları Laboratuvarı; Arkeoloji Laboratuvarı. Catania'da bulunan laboratuvarlar arasında : Haritacılık Laboratuvarı; Fotogrametri Laboratuvarı;; Arkeolojiye Uygulanan Fotoğrafçılık Laboratuvarı; Tahribatsız Analiz Laboratuvarı bulunmaktadır..⁷²

Enstitünün temel araştırma faaliyetleri şunlardır;

- GIS ile bütünleşik olan dijital arkeolojik harita üretimi ile “Arazi Arkeolojisi” çalışmaları ile eski yerleşimlerin bilgisi ve metodolojileri,
- Arkeolojik ve mimarinin korunması, restorasyonu ve teslimatı için bilgi, tanı ve müdahaleye yönelik metodolojiler,
- Arkeolojik alanlarda gömülü yapılarının tanımlaması ve yeniden yapılanması için tahribatsız test ve jeofizik yöntemine yönelik gelişmiş teknikler,
- 3D rekonstrüksiyon ve anıtlar ve peyzajın uzaktan gerçekleşmesi için sanal gerçekliğin gelişmiş teknikleri,

---

⁷¹CNR: Institute ITABAC. (Çevrimiçi)

<http://www.cnr.it/sitocnr/Englishversion/CNR/AboutCNR/AboutCNR.html>, 02.02.2015

⁷²Scardozi, Giuseppe, a.g.e. s.2-5

- Uydu verileri, LIDAR ve eski ve yeni hava fotoğraflarının arkeolojik yorumundan uzaktan algılama çalışmaları ve uygulamaları,
- Basilicata ve Sicilya özel referans ile, güney İtalya bölgelerinde, geçmişte deprem tarafından meydana gelen hasar etkilerinin teknik-tarihsel araştırması vasıtasıyla yapılan bir bölgenin sismik risk incelemesi,
- Tarihi çağlar boyunca iklimsel değişimlerin ve peyzajın yeniden inşası için laboratuvarında ve alanda jeolojik uygulamaları,
- Güney İtalya'da tarihsel ve arkeolojik alanların korunması için jeomorfolojik ve antropik risk faktörlerinin tanısı,
- Mimari ve arkeolojik mirasının korunmasına yönelik laboratuvarında ve alanda araştırmalar için gerekli tüm metodolojilerin araştırılması,⁷³

Araştırma faaliyetleri İtalya, Türkiye, Yunanistan, İspanya, Irak, Peru ve Bolivya, vb ülkelerde çok sayıda ve önemli vaka alışmasını (özellikle orta ve güney İtalya ve Sicilya'da) içerir.

İtalya dışında, Akdeniz havzasındaki faaliyetler ile ilgili olarak, IBAM (özellikle, Eski Topoğrafya, Arkeoloji ve Uzaktan Algılama Laboratuvarı) 2002 yılından bu yana (*F. D'Andria, G. Scardozzi, N. Spanò, Atlante di Hierapolis di Frigia, Istanbul 2008*) Frigya Hierapolis'deki (Türkiye, Pamukkale, Denizli) ana araştırma faaliyetlerini gerçekleştirmiştir.

Enstitü, İtalya, Fransa ve Norveç'ten (Salento Üniversitesi, Torino Politeknik, Milano Katolik Üniversitesi, Roma Sapienza Üniversitesi, Pisa Scuola Normale Superiore, Messina Üniversitesi, Venedik Ca 'Foscari Üniversitesi, Bordeaux Üniversitesi ve Oslo Üniversitesi) gelen diğer takımlar ile işbirliği içinde, "Anadolu'daki Arazi Arkeoloji: Salbakos Bölgesinde ve Frigya Hierapolis'deki disiplinler arası araştırma faaliyetleri), Prof. Francesco D'Andria ve IBAM'ın ortak çalışmaları ile 2002 -2008 arasında yürütülmüştür.⁷⁴

---

⁷³ CNR: İBAM (Çevrimiçi) <http://www.ibam.cn.it>, 02.02.2015

⁷⁴ CNR: İBAM (Çevrimiçi) <http://www.ibam.cn.it>,02.02.2015

2. ÜLKEMİZDE KORUMA VE ONARIM LABORATUVARLARI

2.1. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı, Müzeler Genel Müdürlüğünün görevleri anayasanın 4848 sayılı Kanunu'nda belirlenmiştir. Kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek kanunun ana esasıdır. Kanun, tarihî ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek, turizme elverişli bütün zenginlikleri ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek, kültür ve turizm konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kurulmasını, teşkilât ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemektedir.⁷⁵ Bu amaçla Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak 1984 yılında kurulmuştur.

---

⁷⁵T.C: Kültür ve Turizm Bakanlığı: (Çevrimiçi) <http://www.kultur.gov.tr>, 20.04.2014

2.1.1. İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı

İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarının kökeni İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan eserlerin koruma ve onarımı için kurulmuş bir laboratuvarın tüm bakanlığın ve Türkiye Cumhuriyetinin eserlerinin korunması için merkez bir laboratuvara dönüştürülmesine dayanmaktadır.

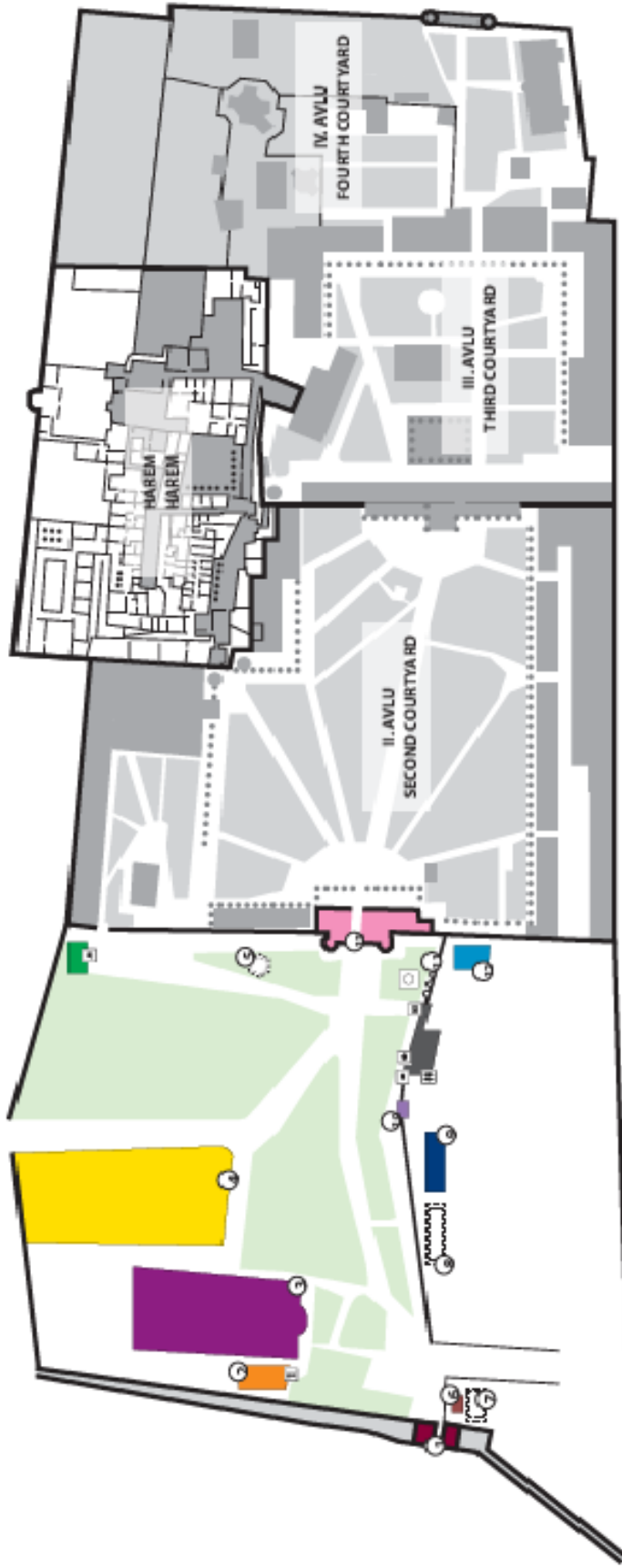
İstanbul Arkeoloji Müzesi 1926-1927 yılları arasında, müze için gerekli laboratuvar kuruluşuyla ilgili çalışmalarda bulunmuş neticesini ancak 1935 yılında alabilmiştir. Topkapı Sarayı'na ait Sarayın Fodla Fırını ve Mescidi olarak kullanılmış ancak daha sonra metruk bir hale dönüşmüş bina 2845,53 lira karşılığında onarılmış ve 1 Eylül 1936'da Topkapı Sarayı içinde birinci avluda Kimyahane olarak isimlendirilen Laboratuvar kurularak kısmen faaliyete geçirilmiştir.⁷⁶ (Resim 10.) Bu Laboratuvarda genellikle İstanbul Arkeoloji Müzelerine ait olmak üzere Bakanlık müzelerine ait taşınabilir kültür varlıklarının onarımı yapılmıştır. Kimyasal analiz, heykel atölyesi ve fümigasyon odası ile kendi dönemine göre ileri bir anlayışla kurulmuştur.⁷⁷

---

⁷⁶ İAMY: Laboratuvarlar ve Atölyeler: İstanbul Arkeoloji Müzesi Yayınları No.2, 1937,s.35-37

⁷⁷ Bingöl, Işık, "Türkiye'de Konservasyonun Tarihi, I.Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokiyumu", Ankara, 6-7 Mayıs 1999, s.12

I. AVLU / FIRST COURTYARD

	Bab-ı Hümayun Imperial Gate		Karalkol Binası/Restoran Kavaklı Restaurant		Aya İsmi Kilisesi Hagia Eirene Church		Darphane-i Âmîne The Imperial Mint		Develi Kasrı Develi Kiosk		Su Terazisi Water Level
	Jandarma Çemdarmerie		Enderun Hastanesi Enderun Hospital		Has Fırın Imperial Bakery		Kimyahanne Chemistry Laboratory		Su Terazisi Water Level		Su Terazisi Water Level
	Su Kültürü Açık Teşhiri Open Display of Water Culture		Dolap Ocağı Water Wheel Place		Babülselem Babülselem Gate		Kimyahanne Chemistry Laboratory		Su Terazisi Water Level		Su Terazisi Water Level

Resim. 10 Topkapı Sarayı I. Avluda Kimyahane, I. Avlu/firstcourtyard (Çevrimiçi)
www.topkapisarayi.gov.tr/sites/default/files/geziplani.pdf, 24 Temmuz 2014

Bu Laboratuvarı 1936-1956 yılları arasında İstanbul Arkeoloji, Topkapı Sarayı ve Ayasofya müzelerinden çok sayıda eserin onarım ve konservasyonu yapılmıştır.⁷⁸ İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin bir birimi olan laboratuvar aynı zamanda tüm diğer müzeler içinde koruma, onarım ve danışmanlık çalışmalarında bulunmuştur.⁷⁹ Daha sonra İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı Kültür Bakanlığı'na Tabii Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir Müdürlük olarak⁸⁰ 07.12.1984 yılında kurulmuş olup 1985 yılında Topkapı Sarayı I. Avlu'da bulunan Eski Darphane Binası'nda faaliyete geçmiştir.

Merkez Laboratuvar, taşınır ve taşınamaz kültür mirasının koruma ve onarım çalışmalarının bilimsel yöntemlere bağlı kalarak gerçekleştirilmesi için kurulan ilk merkezdir. Merkezin tek olması, personelin üstün çalışmalarına rağmen ülke genelindeki ihtiyacın çok fazla olması nedeniyle yeni laboratuvar birimlerinin açılmasını gerekli kılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun 30.07.2012 tarih ve 2012/3539 sayılı kararı ile Müdürlük bünyesinde Ankara, Trabzon, Erzurum, Diyarbakır, Gaziantep, Nevşehir, Antalya, İzmir ve Bursa'da 9 bölge laboratuvarı daha kurulmuştur. Bu sebeple Müdürlüğün adı: "İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarları Müdürlüğü" olarak değiştirilmiştir. İstanbul Laboratuvarı ana merkez olarak ülke geneli ve bölgeler arası koruma/onarım çalışmalarının koordinasyonunu sağlamaktadır. Topkapı Sarayı I. Avlu'da Bab-ı Hümayun Caddesi'nde içinde Eski Matbaa Meslek Lisesi binası onarımı yapıldıktan yeni hizmet binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Merkez 2000 m² alan içerisinde kurulmuş; içerisinde 20 adet laboratuvar, 6 adet idari oda, yemekhane, kütüphane ve konferans salonu birimleri bulunmaktadır. Müdürlükte 2015 yılı itibariyle 58 kişilik uzman kadro, 17 hizmet alımı yoluyla çalışan restoratör ve 7 idari personel ve 5 güvenlik elemanı ile

---

⁷⁸ İAMY: Kimya Laboratuvarı İstanbul Arkeoloji Müzesi Yayınları, No.5, 1952,s. 83-84

⁷⁹ İAMY: Laboratuvar ve Atölyeler İstanbul Arkeoloji Müzesi Yayınları, No.11-1 2, 1964, s.15-16

⁸⁰ Pasinli, Dr. Alpay, "İstanbul Arkeoloji Müzelerinde son 10 yılın gelişmeleri", İAMY No. 17 İstanbul 2001,s.11

beraber çalışmalarını yürütmektedir. Yeni açılan laboratuvarların ihtiyaç duyduğu uzman personel için 257 yeni kadro açılmıştır.⁸¹

Merkez laboratuvar taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının yurt içi ve yurt dışında koruma ve onarımında; belgeleme, analiz, projelendirme, uygulama, periyodik bakım ve danışmanlık hizmeti vermektedir. Taşınmaz kültür varlıkları üzerinde gerçekleştirilecek çalışmalarda yapılması gereken; üretim teknikleri ve malzemelerin belirlenmesine yönelik tüm kimyasal, fiziksel, petrografik analizler, mineralojik analizler ve aletli analizler vb. gerçekleştirmektedir. Röleve ve Anıtlar Müdürlükleri, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları ve benzer diğer kurumlar tarafından gerçekleştirilen projelerde kullanılmak istenen sağlamlaştırıcı/koruyucu malzemeler üzerinde çeşitli deneyler gerçekleştirilerek danışmanlık hizmeti sağlamaktadır.

Merkez Laboratuvarın önemli faaliyet alanları içerisinde, bölgesine bağlı İstanbul, Düzcce, Edirne, Kırklareli, Çanakkale, Kocaeli, Sakarya ve Tekirdağ müzelerinde bulunan inorganik (taş, metal, cam, seramik vb.) ve organik (ahşap, kağıt, deri vb.) taşınır kültür varlıklarının koruma onarımlarının yanında taşınmaz kültür varlıklarının malzemelerini ve koruma yöntemlerini belirlemek üzere analizler yapmaktadır. Bu müzelerden, Laboratuvara, müzeden gelen talep üzerine uzman kişi veya kişiler gönderilerek yerinde inceleme yapılmaktadır. Örneğin söz konusu eser metal eser ise konun ilgili uzman veya uzmanları göreve gider ve yapılacak uygulamaların neler olacağına ilişkin raporunu Müdürlüğe ve ilgili Kurumlara bildirir. Detaylı bir koruma uygulama gerektiren eserler, Merkez Laboratuvara taşınarak, burada uzman kişilerce koruma ve onarım işlemleri gerçekleştirilir.

Taşınmaz eserlerin koruma ve onarım çalışmaları belgeleme, teşhis ve uygulama (temizleme, yapıştırma-dolgu-tümlenme-sağlamlaştırma-koruma) ve bakım aşamalarından oluşmaktadır. Onarım gerektiren cami, kilise, saray, medrese, hamam

---

⁸¹ İstanbul Merkez Bölge Laboratuvarı Müdürlüğü Arşivi: Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarının Geliştirilmesi, 15/72 sayılı, Kültür Bakanlığı ve Müzeler Genel Müdürlüğü için Hazırlanan 16.02.2009 Tarihli, 10/1 Kayıt nolu Rapor

gibi binalarda uygulamalarda eserin sorunlarının teşhisi kadar, eserin orijinal malzemelerinin içeriklerinin ve niteliklerinin bilinmesi de önemlidir. Kale, köprü, çeşme, heykel gibi anıtsal yapıların üretiminde kullanılmış olan taş, tuğla, harç-sıva ve diğer orijinal malzemelerin içerik ve niteliklerinin bilinmesi, uygulamada kullanılacak onarım malzemelerinin seçimi ve üretilmesi için gereklidir. Ancak bu bilgilerin elde edilmesi ile, yan yana kullanılacak olan orijinal ve onarım malzemelerinin fiziksel, kimyasal ve mekanik özellikleri birbiri ile uyumlu ve benzer olacaktır. Farklı bir onarım malzemesi kullanıldığında farklı fiziksel ve mekanik özelliklere sahip olduklarında, birbirleri üzerine mekanik baskılar yaratacaklardır. Bu baskılar sonucunda daha zayıf olan malzemelerin hasar görmesi kaçınılmazdır. Bunun sonucu olarak, koruma ve onarımı gerçekleştirilen eser, çevre koşullarının etkisine bağlı olarak kısa veya uzun vadede, orijinal malzeme hasar göreceğinden, tekrar onarımı gerekebilir.⁸² Bu sebeplerle Laboratuvar taşınmaz eserler üzerinde bulunan üretim tekniklerinin, malzemelerin ve sorunlarının belirlenmesine yönelik tüm analizleri yapmaktadır.

Ayrıca Rölöve ve Anıtlar Müdürlükleri, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulları ve diğer ilgili kurumların yürütmüş oldukları projeler için sağlamlaştırıcı/koruyucu malzemeler üzerinde deneyler yaparak, bu kurumlar için danışmanlık hizmeti verilmektedir. Taşınmaz kültür varlıklarında yüzey bezemelerinin (mozaik, duvar resmi, çini vb.) koruma onarım uygulamaları, ulusal projeler (Topkapı Sarayı çinileri, Sümela Manastırı duvar resimleri) ve uluslararası projelerle (İstanbul Büyük Saray mozaikleri, Göreme duvar resimleri, Ayasofya Kubbe Bezemeleri) sürdürülmüştür.⁸³

Taşınır eserlerin sergilendiği ve depolandığı alanda mozaik, duvar resmi ve çini gibi yüzey bezemelerinin bulunduğu yapılarda iklim araştırmaları ve iklimlendirme çalışmaları yapılmaktadır.

---

⁸² Güleç, A., “Enez Ayasofyası Harç ve Sıva Analizleri, Kair Yapılarda Koruma ve Onarım Semineri”, 28-29 Eylül 2009, İstanbul, s.176

⁸³ İstanbul Merkez ve Bölge Laboratuvarı Arşivi: 15/72 sayılı, Kültür Bakanlığı ve Müzeler Genel Müdürlüğü için Hazırlanmış 16.02.2009 Tarihli, 10/1 Kayıtlı Rapor

Yurtiçi ve yurt dışı sergi, müze ve ören yerlerinde teshir ve tanzim projeleri hazırlanmaktadır. Büyük boyutlu ve kendine özgü tek eserlerin replikalarının oluşturulması konusunda çalışmalar yürütülmektedir. Son olarak İstanbul Arkeoloji müzesinin sergilenmekte olan en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen İskender Lahdi'nin replikası, bir grup uzman tarafından orijinalinden yüzde 5 oranında küçültülerek yapılmış ve 2014 yılında Makedonya'da Kurulan Osmanlı Müzesi'nde, sergilenmesi için gönderilmiştir.

Merkez Laboratuvarı, 1985 yılından bugüne ulusal ve uluslararası (UNESCO ve ICCROM) koruma alanında gelişmelerin izlenmesi, çağdaş, bilimsel yöntemlerin belirlenmesi için çeşitli kuruluşlarla ilişkilerini geliştirmiştir. Ayrıca koruma konusunda UNESCO/ICCROM desteğiyle uzman personele kurs verildiği gibi, sağlanan burslarla ICCROM'un yurtdışındaki uzmanlık eğitimlerine katılımları sağlanmıştır. 52 Uluslararası destekle yapılan projelerden en önemli ikisi Ayasofya ve Göreme konservasyon çalışmalarıdır. Ayasofya Kubbe mozaikleri koruma ve onarım çalışmaları 1992 yılında uluslararası uzmanlardan oluşan bir ekip tarafından başlamış 2005 yılı gibi tamamlanmıştır. UNESCO'nun desteği ile Göreme'de duvar resimlerine ilişkin koruma-onarım uygulamalarında ise 15-20 yıllık uzun bir süreci kapsayan çalışma gerçekleştirilmiştir. İstanbul-Göreme UNESCO kampanyası katılım programı çerçevesinde 1985 yılında UNESCO Dünya Mirası Merkezi'nce sağlanan fon kapsamında laboratuvara gerekli olan bir kısım aletler alınmıştır. Ayrıca kültür varlıklarının koruma alanında güncel eğitim sağlamak üzere UNESCO-ICCROM desteği ile kurum elemanlarına ve Kültür Bakanlığında ilgili elemanlara kurs düzenlediği gibi sağlanan burslarla ICCROM'un uzmanlık kurslarından yararlanılmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce Merkez Laboratuvarlarında bulunan cihazların kademeli olarak modernleştirilmesi için aletler (XRD, SEM-EDAX, RAMAN SPEKTROMETRESİ) 2012-2013 yılları arasında alınmış ve kültürel mirasın uluslararası standartlarda bir laboratuvar ile korunması amaçlanmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı'nda görevli personelin restorasyon ve konservasyon konusunda mesleki bilgilerini güncellemek, deneyimlerini artırmak, restorasyon ve konservasyon çalışmalarının aynı kalitede ve dünya standartlarına uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla hizmetiçi eğitim faaliyetleri Müştaşarlık Makamından alınan 26/09/2014 tarih ve 186724 sayılı onay ile uygun görülmüştür. Bu çerçevede Merkez Laboratuvarında çalışmaya başlayan laboratuvarın personeli ve tüm Bölge laboratuvarı personeli toplamda birer aylık olmak üzere Kasım 2014 – Mart 2015 tarihleri arasında eğitim vermiştir.

Ayrıca eğitim faaliyetleri kapsamında, Merkez Laboratuvarında üniversitelerin ilgili kurumlarında eğitim gören öğrenciler için staj imkânı sunulmaktadır. Ayrıca koruma konusunda bilgi ve destek isteyen kişi ve kurumlara danışmanlık yapılmaktadır.

Merkez Laboratuvar İstanbul'da Arkeoloji Müzesi, Ayasofya Müzesi, Kariye Müzesi, Yıldız Sarayı, Türbeler, Türk İslam Eserleri Müzesi gibi dünyanın önemli müzelerine danışmanlık, belgeleme, teşhis, uygulama ve bakım hizmetleri vermektedir.

Çeşitli nitelikte Taşınmaz kültür varlıklarına ait yapılan analizler; Kimyasal analizler, Kalın Kesit İncelemeler, USB Mikroskop İncelemeleri İleri Teknik Analizler (Raman Spektroskopisi, XRD, FTIR, XRF) Mineralojik- Petrografik incelemeler yapmaktadır.

Tablo.1 İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Müdürlüğü Laboratuvar Birimleri, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı Arşivi: 15/72 sayılı, Kültür Bakanlığı ve Müzeler ve Genel Müdürlüğü için Hazırlanan 16.02.2009 Tarihli, 10/1 Kayıt nolu Rapor

2.1.1.1. Koruma/ Onarım Birimleri

➤ Metal Eser Laboratuvarı

Metal eserler laboratuvarında bronz, pirinç, demir, kurşun, gümüş altın vb. metal eserlerin belgeleme, analiz ve onarım çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca in-situ olarak mimari süsleme elemanları ile diğer öğelerin korunması üzerine projelendirme, uygulama, denetleme ve danışmanlık hizmetleri vermektedir.

Resim 11. Metal Laboratuvarından genel bir görünüş (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 29 Aralık 2014)

Restorasyon ve Konservasyon laboratuvarına getirilen eserler, belgeleme çalışmalarından sonra el tipi (taşınabilir) X-Ray Floresans elementel analiz cihazı ile tahribatsız olarak analiz edilmektedir. Patina ve korozyon tabakalarından alınan örneklerle bozulma analizleri yapıldıktan sonra, kaldırılması ya da saklanması gereken tabakalar belirlenmektedir. (Resim 11)

Laboratuvarda mikro motor, kavitron, kumlama ve lazer temizlik cihazları ile bozulma türleri ve eserin bozulmasına karşı kullanılacak uygun yöntem belirlenmektedir. Mekanik kuvvet uygulamanın riskli görüldüğü durumlarda ise,

uzman personel tam teçhizatlı laboratuvarlarda; kimyasal veya mekanik temizlik yöntemleri çok dikkatli bir şekilde tatbik etmektedir. Gerekli görülmesi halinde yapıştırma ve dolgu çalışmaları tamamlanan eserleri stabilizasyonunu sağlamak amacıyla koruyucu film tabakası uygulanmaktadır. Son olarak her eserin durumuna göre özel periyodik bakım önerileri hazırlanarak, eserle ilgili kurumlara rapor sunulmaktadır.

➤ Pişmiş Toprak Laboratuvarı

Pişmiş toprak eser laboratuvarında çalışılan eserler ağırlıklı olarak İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Merkez Laboratuvarın bakmakla yükümlü olduğu diğer illerden gelmektedir.

Pişmiş toprak eserlerin bakım ve onarımına başlamadan önce fotoğraf ve çizimle belgeleme işlemleri gerçekleştirilmektedir. Geniş alana sahip laboratuvarında çok parçalı eserlerin tasnifleri rahatlıkla yapılabilirken; gerek duyulması halinde bozulmaya, malzeme ve üretim tekniklerine dair analizler yürütülmektedir. Laboratuvarında sualtı kazılarında bulunan ya da çok tuzlu karasal ortamlara maruz kalmış eserler üzerinde tuzdan arındırma çalışmaları gerçekleştirilebilmektedir.

Resim 12. Pişmiş Toprak Laboratuvarında tümlene çalışması (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 29 Aralık 2014)

Pişmiş toprak eserlerin onarım ve koruma çalışmalarında göz önünde bulundurulması gereken önemli parametrelerden biri pişirim derecesi ve kullanılan hamurun cinsidir. Özellikle yapıştırma, dolgu/tümleme, koruyucu kaplama aşamalarında uzman personel eserle uyumlu olarak çalışacak malzeme ve yöntemleri tespit ederek restorasyon ve konservasyon çalışmaları yürütmektedir. (Resim 12)

➤ Çini Laboratuvarı

İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı bünyesinde faaliyet gösteren çini laboratuvarı, yurt içindeki tarihi yapıların duvarlarını süsleyen çinilerin koruma ve onarımı için uzman kadro ile katkı sağlamaktadır. Çini çalışmaları in-situ (yerinde koruma) olarak gerçekleştirilebildiği gibi laboratuvar ortamında da yürütülebilmektedir Merkezde çinilerin ayrıntılı çizimleri yapılmakta ve bir çizim katalogu hazırlanarak ileriki araştırmalara kılavuzluk etmek üzere arşivlenmektedir. 1989 yılından bugüne çinilerin korunmasına ait projeler (fotoğraflarla) raporlar, desen paftaları oluşturularak uygulama, denetleme ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.

➤ Cam Laboratuvarı

Resim 13. Cam Laboratuvarında temizlik çalışması (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 29 Aralık 2014)

Cam laboratuvarında çalışılan eserler ağırlıklı olarak İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Merkez Laboratuvarın bakmakla yükümlü olduğu diğer illerden gelmektedir. Laboratuvarda cam eserlerin korunması ve bakımı ile ilgili çalışmalar da yapılmaktadır. Gelen eserin öncelikle belgeleme kapsamında fotoğraf çekimi ve çizimleri yapılmaktadır. Eserin üzerinde gerektiğinde, temizleme, yapıştırma ve koruyucu kaplama gibi bakım işlemleri gerçekleştirilir. (Resim 13)

Ayrıca eserlerin depolanması ve sergilenmesi konusunda teknik bilgi danışmanlığı ve uygulama çalışmaları uzman personel tarafından yürütülmektedir.

➤ **Taş Laboratuvarı**

Taş konusunda uzman personelin çalışmaları genellikle kurum dışında gerçekleşmektedir. Taşınmaz ve taşınabilir taş eserlerin restorasyon ve konservasyon süreci içinde gerekli analiz ve yöntemlerin tespitinde bulunmaktadır. İstanbul Arkeoloji Müzesi mermer heykel galerisi ve Efes Antik kentinde yapılan uygulamalar laboratuvarın gerçekleştirmiş olduğu güncel çalışmalar arasındadır. Ayrıca yurt dışında uygulama çalışmaları yapılmakta ve danışmanlık hizmeti sunulmaktadır.

➤ **Mozaik Laboratuvarı**

Mozaik laboratuvarı yurt içi ve yurt dışında bulunan mozaik eserlerin yerinde korunması, taşınma, güçlendirme vb. çalışmalarda projelendirme, uygulama, denetleme gibi konularda müzelere danışmanlık hizmeti vermektedir.

Yerinde korunan mozaik ve taban döşemelerinin ayrıntılı belgeleme ve çizim çalışmaları, bozulmalarının tespiti, çeşitli harç analizleri, yüzey temizliği, lakuna ve bordür dolgu çalışmaları merkez uzmanları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunların dışında in-sitü halde korunması mümkün olmayan mozaiklerin kaldırılması vb. uygulamalarla eserleri uygun koşullarda saklama ve teşhir etmek için çalışmalar yürütülmektedir.

➤ **Duvar Resmi Laboratuvarı**

Resim 14. Taşınabilir spektrofotometre ile renk ölçümlerinin yapılması ve kayıt altına alınması (Özlem Toprak Arşiv, 2012)

Yerinde korunan duvar resimlerinin dayanıklı duruma getirilmesi ve temizlenmesi için laboratuvar uzmanlarınca uygulama, denetleme, danışmanlık ve analizler yapılmaktadır. Duvar resimlerinin korunması ya da onarımına dair projelendirme yapılırken; harç, sıva ve pigment analizleri de gerçekleştirilebilmektedir. Üst üste bulunan farklı katmanların tespiti ve belgeleme çalışmaları UV lambalarıyla gerçekleştirilebilmektedir. Duvar resimlerinin korunması için ortam şartları ve gerekli iklimsel araştırmalar yapılmaktadır. Kars Ani Harabeleri, Milas Mezar Odaları ve Göreme Tokalı Kilise duvar resimleri üzerinde gerçekleştirilen analiz, koruma ve onarım çalışmaları laboratuvarının gerçekleştirdiği güncel çalışmalar arasındadır. (Resim 14)

➤ Kâğıt ve Yazma Eserler Laboratuvarı

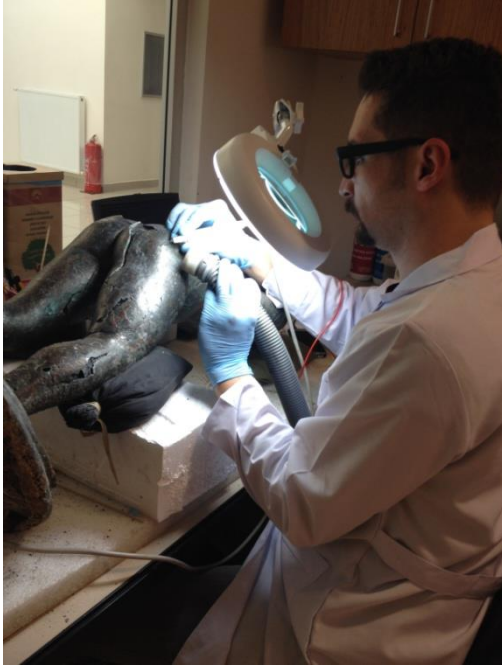
Laboratuvarda kâğıt eserlerin korunması ve onarım uygulamaları yapılmaktadır. Kâğıt ve yazma eserlerin korunması için gerekli olan (termometre, mikrometre, vakum masası, aspirasyon cihazı, masaüstü presi, özel kâğıt ütüsü vb.) tüm aletler laboratuvarda mevcuttur. Ayrıca müzelere kâğıt eserlerin sergilenmesi ve depolanması konusunda teknik bilgi ve uygulama desteği verilmektedir. (Resim 15)

Resim 15. Kâğıt Eserler Laboratuvarında temizlik çalışması (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, 29 Aralık 2014)

➤ Heykel Atölyesi

Heykel atölyesinde çok çeşitli malzemeden eserler bulunmaktadır. Eserlerin korunması ve bakımı için gerekli teknik ve analiz çalışmaları yapılmaktadır. Atölyede uzman personel ile birlikte heykeltıraşlar işbirliği içinde çalışmalarını sürdürmektedir. (Resim 16)

Resim 16. Heykel Atölyesinde mekanik temizlik uygulaması (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 29 Aralık 2014)

➤ Yağlı Boya Tablo Atölyesi

Yağlı boya tablo ve resimlerin korunması ve onarımı için gerekli çalışmaları konunun uzmanları tarafından yürütülmektedir. Ayrıca bu konuda uzmanlaşmak isteyen kişiler için yurtdışında eğitim imkânı sağlanmaktadır. Teknolojik ve bilimsel gelişmeler yakından takip edilerek uygulama, denetleme, analiz ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir. (Resim 17)

Resim 17. Yağlı Boya Atölyesinde temizlik çalışması (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 29 Aralık 2014)

➤ **Kompozit Eserler Laboratuvarı**

Laboratuvarda çok çeşitli malzemelerin bir arada kullanılması ile oluşmuş eserlerin koruma ve bakımı yapılmaktadır. Uzman personel uygulama, analiz, denetleme ve danışmanlık gibi konularda çalışmaktadır. (Resim 18)

Resim 18. Kompozit Eserler Laboratuvarında dolgu yapılması, (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 25 Aralık 2014)

➤ Islak /Kuru Ahşap Laboratuvarı

Islak ahşap laboratuvarının teknik olarak kurulumu henüz tamamlanmamıştır. Laboratuvarın ıslak ahşabı tuzdan arındırma prosedürü için gerekli olan paslanmaz çelik havuzlar, yıkama tankları; ahşap sağlamlaştırma amaçlı özel emdirme hazneleri, kurutma fırınları (Freeze Drying) odası kurulum aşamasındadır. Çalışma tamamlandığında ilk olarak Arkeoloji Müzesi'ne ait Yenikapı Kurtarma kazısında bulunan ahşapların onarımına başlanması planlanmaktadır.

Kuru ahşap eserler için ise ahşap malzemenin cinsinin belirlenmesi konusunda, anlaşmalı olduğu ilgili üniversite, enstitü ve diğer kurumlarla ortak çalışmalar yürütülmektedir. Üzerinde pigment ve varak bulunan ahşaplarda uzman restoratör ve konservatörler tarafından koruma ve bakım çalışmaları, böcek tahribatına karşı Fümigasyon çalışmaları yapılmaktadır. Müzelere kuru ve ıslak ahşabın korunması ve bakımı konusunda teknik bilgi ve denetim hizmetleri sağlanmaktadır.(Resim 19)

Resim 19. Ahşap Laboratuvarından genel bir görünüş (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 10 Mart 2014)

➤ **Tekstil Laboratuvarı**

Tekstil laboratuvarında çeşitli müzelerden gelen tekstil eserlerin korunma ve bakımı için gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Tekstil eserlerin korunması ve depolanması konusunda yurtiçi ve yurt dışından gelen uzmanlarla personelin teknik bilgi ve becerisi artırılmaya çalışılmaktadır. Tekstil eserler laboratuvarı yerinde denetleme, uygulama ve teknik danışmanlık gibi hizmetleri müze ve gerekli kurumlara sağlamaktadır. (Resim 20)

Resim 20. Tekstil Laboratuvarında depolama çalışması, (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 17 Haziran 2014)

2.1.1.2. Analiz Birimleri

➤ Kimya Laboratuvarı

Kimya laboratuvarında yapılardan alınan harç, sıva ve derz örnekleri üzerinde analizler yapılarak restorasyon için uygun malzeme önerileri verilmektedir.

Bu laboratuvarda uygulanmakta olan analizler;

- Örneklerin Görsel Analizleri; örneklerin fotoğrafı çekilir ve makro tanımı yapılır.
- Kızdırma Kaybı (Kalsinasyon) Analizi; Öğütülmüş örneğe nem, organik madde kaybı ve kalsiyum karbonat miktarının bulunması için kızdırma uygulanır. Bu analiz organik madde miktarı ile molekül suyunu ve karbondioksit kaybından yararlanarak hesaplanan kalsiyum karbonat miktarını ve diğer özel bağlayıcıların (alçı gibi) miktarını tespit etmek için uygulanır. (Resim 21)
- Asitle Kaybı Analizi; Asitle (HCl) muamele edilen örneklerin içermiş olduğu kalsiyum karbonatlı agrega ve bağlayıcı oranı belirlenir. (Resim 22)
- Protein ve Yağ Testleri; Bu testler sonucunda örneklerde protein ve yağ maddeleri kullanılıp ve kullanılmadığı belirlenerek restorasyon ve konservasyon uygulamasında kullanılacak malzemenin özelliklerinin belirlenmesine yardımcı olunmaktadır.
- Tuz Testleri; Örnekler üzerinde bulunan klorür(Cl⁻), sülfat (SO₄⁻²) ve nitrat (NO₃⁻) tuzların nitelikleri ve yaklaşık miktarları belirlenmektedir.

a) Örneklerin Fırında Kalsinasyonu

b)) Örneklerin Hassas Tartımlarının Yapılması

Resim 21. Kızdırma kaybı analizinin uygulanması, a ve b (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih 21 Temmuz 2014)

a) Asit kaybı analizi

b) Mikroskobik İnceleme

Resim 22. a ve b, (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 21 Temmuz 2014)

➤ Petrografi Laboratuvarı

Resim 23. Petrografi Laboratuvarında mikroskopla inceleme yapılması (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 24 Aralık 2014)

Petrografi Laboratuvarında tarihi yapılardan gelen orijinal harç ve taş örnekleri üzerinde incelemeler yapılmaktadır. (Resim 23)

Bu laboratuvarında yapılan işlemler;

- Örneklerin makroskobik analizi kapsamında görsel tanımlanması yapılmaktadır.
- Örneklerin mikroskobik incelemesi için ince kesitleri hazırlanarak polarizan mikroskop ile incelemesi yapılır. İnceleme sonucunda örneklerin mineral bileşimi, dokusu ve oranları tespit edilerek malzemenin türü belirlenmektedir.
- Mikroskop altında optik açıdan tanımlanan malzemeler toz haline getirilerek ileri aletli analiz laboratuvarında XRD (X ışını difraktometresi) çekimi yapılır böylece malzemenin mineral içeriği tespit edilir.

Yapılan tüm işlemler sonucunda değerlendirme yapılarak petrografik analiz raporu hazırlanarak malzemenin tanımı sağlanmış olmaktadır.

➤ **Aletli Analiz Laboratuvarı**

Resim 24. Aletli Analiz Laboratuvarında inceleme çalışmaları (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih 24 Aralık 2014)

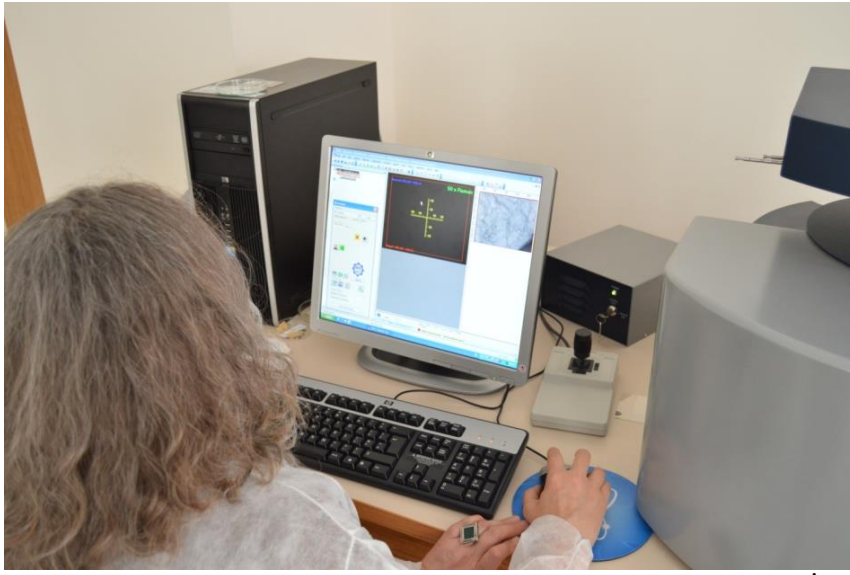
Laboratuvarda bulunan teknik cihazlar yardımı ile eserler üzerinde kalitatif ve kantatif incelemeler yapılmaktadır. Bu sayede eserin yapım tekniği ve bozulmalara dair bilgi elde edilmekte ve eserdeki problemlere göre koruma ve bakım projeleri hazırlanmaktadır. Laboratuvarda Taramalı Elektron Mikroskobu (SEM) ile toz ve kütle halindeki örnekler üzerinde yüzey incelemeleri, nanometre boyutuna kadar morfolojik kesit incelemeleri, farklı bölgelerin elementel kimyasal analizleri, çizgi analizi, kristalografik yapı analizi, tane boyutu ve tane boyut dağılımı araştırmaları gerçekleştirilebilmektedir. (Resim 24)

Laboratuvarda eserlerin problemlerinin teşhisinde FTIR, Raman Spektroskopisi, XRD ve XRF gibi gelişmiş cihazlar kullanılarak kesin ve çok detaylı bilgiler elde edilmektedir.

Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektroskopisi (FTIR) bir molekülde bulunan atomlar arası dönme, gerilme ve titreşme sonrası oluşan enerjilerinin ölçülmesiyle ilgili spektroskopisidir. Her dalga boyunu ayrı tarama gerekmeksizin hızlı ve yüksek

çözünürlükte spektrumlar elde edilebilir. Bu yöntemle katı, sıvı, gaz veya çözelti halindeki örneklerin bağları, bağlanma yerleri grubu ve yapının aromatik yada alifatik olup olmadığı saptanmaktadır.⁸⁴

Raman Streskopisi yöntemi ile eser yüzeyinde bulunan kir tabakasından orijinal malzemelerin analizlerine kadar pek çok inceleme az miktarda örnek alınarak; mikro boyutta gerçekleştirilebilmektedir. (Resim 25)

Resim 25. Raman Streskopisi ile Çalışmalar (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 24 Aralık 2014)

XRD ile toz, kabuk ya da kaplama ürünleri üzerinde faz analizi yapılmaktadır. İnceleme sonucu elde edilen pikler, data havuzundaki fazlar ile karşılaştırılarak malzemenin tanımlaması yapılmaktadır.

---

⁸⁴ MTA: Laboratuvarlar. (Çevrimiçi) [http:// www.mta.gov.tr](http://www.mta.gov.tr), 02.02.2015

Resim 26. XRF Portatif Spektrometresi (Şinasi Ekici, 2013)

XRF (Resim 26) Portatif Spektrometresi ile eser üzerinden örnek almadan inceleme yapılmaktadır. Her element kendine özgü bir enerji seviyesi spektrumuna sahip olduğundan elementler birbirinden kolayca ayrılabilir. Bu prensip doğrultusunda çalışan taşınabilir XRF cihazı ile atom numarası 8'den büyük olan tüm elementler tahribatsız olarak tespit edilebilmektedir.

2.1.1.3. Danışmanlık Birimleri

➤ Kütüphane

Kütüphane 1984 yılından bu güne hizmet vermektedir. Kütüphanede kültürel miras koruma ve bakım konusunda kitap, dergi, süreli yayın, gazete ve makaleler olarak toplamda 1348 tane envantere kayıtlı yayın bulunmaktadır.

İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarları bünyesinde gerçekleştirilen araştırma, analiz, uygulama ve diğer mesleki önerilerimiz bu alanda bilimsel yayın haline getirilmektedir. (Resim 27)

Resim 27. Kütüphane & Arşivden genel bir görünüş (D. Demir Doğan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı, Fatih, 24 Aralık 2014)

➤ **Arşiv**

Kütüphane içerisinde yer alan arşiv kısmında, laboratuvarın açıldığı 1984'ten bu yana gerçekleştirilen tüm çalışmalara dair belge, rapor ve diğer evraklar saklanmaktadır. Basılı ve dijital ortamda bulunan raporlara tüm çalışanlar rahatlıkla erişebilmektedir. Daha önce gerçekleştirilmiş bir projeye benzer yapıda uygulama yapacak olan personel analogi araştırmalarını bu arşivi kullanarak gerçekleştirebilmektedir. (Resim 27)

➤ **İklimsel Araştırma**

İklimsel Araştırma birimi eserlerin mevcut durumunun korunması üzerine araştırma yapan uzmanlardan oluşan bir ekiple çalışmaktadır. Eserlerin buldukları farklı ortam koşullarına dair yerinde çeşitli araştırmaları yürütmek ve çözüm mekanizmaları üretmek amacıyla kurulmuştur. Bu birimde, eserlerin bulunduğu çevre şartları araştırılarak; bu şartların kısa, orta ve uzun vadede eser üzerinde meydana getirebileceği bozulma mekanizmaları saptanmaktadır. Böylece taşınır/taşınmaz eserler ve bileşenleri üzerinde herhangi bir müdahale gerçekleştirilmeksizin sadece ortam koşullarının iyileştirilerek eser için uygun duruma getirilmesi ve bunun devamlılığının sağlanmasına yönelik projeler oluşturulmaktadır. Uzman personel ile yurtiçi ve yurtdışı araştırma/uygulama projeleri yürütülmektedir.

➤ **Ulusal Ve Uluslararası Koruma / Onarım Projeleri**

Laboratuvar, ülkemizde bulunan tüm müze ve ören yerlerinde taşınabilir ve taşınmaz eserlerin koruma ve onarım projeleri için hizmet vermektedir. Bu kapsamda eserlerin durum tespiti, konservasyon yöntemlerinin belirlenmesi, temizliği sağlanması, teşhir ve tanzim çalışmaları yapılmaktadır. Yurtdışında Macaristan, Meksika, Kazakistan, Sırbistan gibi Osmanlı mimarisinin olduğu ülkelerde bulunan eserlerin koruma ve onarım çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Ayrıca uluslararası projeler kapsamında Dünya Anıtlar Fonu desteği ile Ayasofya Kubbe Bezemeleri Onarım Projesi (1992-2005) ve UNESCO desteği ile 19. yy Uygulamaları Fossati ve 20.yy Vakıf Uygulama Projeleri (2005-2009) gerçekleştirilmiştir.

➤ **Yayınlar ve Süreli yayınlar**

Laboratuvarın hazırlamış olduğu süreli bir yayın bulunmamaktadır ancak bu konuda çalışmalar yürütülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1987 yılında Müzelerde Koruma; Çevresel Koşulların Denetimi adlı kitap ICCROM işbirliğiyle basılmıştır.

➤ **Eğitim Programları**

Laboratuvar personelinin mesleki açıdan gelişimine katkıda bulunmak için yurtiçi ve uluslararası eğitim kurslarına katılımı sağlanmıştır. 1987 yılında İstanbul'da "Müzelerde Koruma Onarım" ve 1990 yılında Hatay'da "Mozaik Koruma ve Onarım" eğitimine katılım sağlanmıştır. Ayrıca eğitim için 1992 yılında Madeni Eserlerin Koruma ve Onarımı konusunda Bolonya'ya (İtalya), 1993 yılında Pişmiş Toprak ve Çini Onarımı için İtalya'ya personel gönderilmiştir. Aynı yıl ICCROM'un düzenlediği Duvar Resimleri Konservasyonu eğitimi için Roma'ya uzmanlar gitmiştir.

➤ **Sergi, Sempozyum ve Konferanslar**

Laboratuvar birçok sergi, konferans ve sempozyuma ev sahipliği yapmıştır. 1987 yılında "Müzelerde Koruma; Aydınlatma ve İklim Koşullarının Denetimi" ICCROM'un geçici sergisi yapılmıştır. Laboratuvar yurtdışına giden sergiler için

hazırlık, teşhir ve tanzim işlerinin dışında sergi sonrası koruma ve onarımını da yapmaktadır. Laboratuvar uluslararası ve ulusal çok sayıda sempozyum düzenlemiş ve katılım sağlanmıştır. 2011 yılında “Tarihi Yapıları Koruma ve Onarım Sempozyumu” 2013 yılında “İstanbul Tarihi Yarımada Uygulama Merkezi 2013 Sempozyumu”, 2014 yılında İstanbul’da “(ISPC) Uluslararası Önleyici Koruma Sempozyumu” bu örneklerden birkaçıdır.

1986 yılında dizi konferans “Çevresel Koşulların Yapı Taşları Üzerine Etkileri ve Koruma Yöntemleri” 1987 yılında “Müzelere Koruma Onarım” konferansı gerçekleştirilmiştir. 1988 yılında “Kazı Alanlarında Koruma” konferans dizisi, 1989’da “Cordoba Camii Restorasyonu” ve “Avusturya ‘da Arkeoloji-Anıtları Koruma” konferansı yapılmıştır. 1990 yılında “Mimari Varlıkların Restorasyon Yöntemleri ve Teknikleri” ile “Venedik’teki Geç Ortaçağ ve Bizans Kalıntılarından Elde Edilen Buluntular” konferansı düzenlenmiştir.⁸⁵

2.2. Müzelere Bağlı Restorasyon Ve Konservasyon Laboratuvarları

2.2.1. Devlet Müzelerine Bağlı Laboratuvarlar

Müzelere bağlı kurulan laboratuvarlardır. Buldukları müzeyle birlikte gerekli durumlarda yakın müze ve ören yerlerine de hizmet vermektedirler. Yeni kurulan bölge laboratuvarıyla ortak çalışmalar yapmaktadır.

➤ Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konservasyon Laboratuvarı

Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konservasyon Laboratuvarı, konusunda uzman personeli ile özellikle arkeolojik malzemelerin koruma (arazi koruması, acil müdahale, nesnenin topraktan güvenli bir şekilde kaldırılması, fiziksel-kimyasal inceleme, temizleme, sağlamlaştırma, kuvvetlendirme, birleştirme, tamamlama,

---

⁸⁵ İstanbul Merkez ve Bölge Laboratuvarı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi, a.g.e s.10

kaplama, paketlenme, sergileme ve depolamaya hazırlama) işlemleri üzerinde hizmetler vermektedir.⁸⁶

Laboratuvarında kazılarda çıkarılan tüm buluntuların etkin koruma çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı diğer müzelerin depolama ve sergileme alanları ile kültür varlıklarının içinde bulunduğu bozulmaya neden olan nem ve biyolojik ortam gibi çevre koşullarının kontrol edilmesi amacıyla gerekli olan uzman desteği de sağlamaktadır.⁸⁷

Konservasyon laboratuvarı yılda 1500-2000 taşınabilir kültür varlığının tam konservasyon işlemlerini yapmakta ve belgelemektedir. Bu amaçla fiziksel incelemeler X-Ray Görüntüleme sistemi ve Stereo Mikroskopla yapılırken, kimyasal incelemeler Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) ile birlikte yürütülmektedir. (Resim 24)

T. C Kültür ve Turizm Bakanlığı ile TAEK arasında 16 Nisan 2007 yılında yapılan işbirliği protokolüne göre; Kültür Varlıklarının belgelenmesi, incelenmesi ve korunması alanında TAEK ve SANAEM (Türkiye Sarayköy Nükleer Eğitim ve Araştırma Merkezi) bakanlığa bağlı kurumların analiz ihtiyaçlarına uzman elemanları ve alt yapısı ile destek vermektedir. Ayrıca TAEK ve KTB bünyesinde eksikliği duyulan uzman personeli yetiştirmek için eğitim olanağı sağlanmaktadır.⁸⁸ (Resim 28)

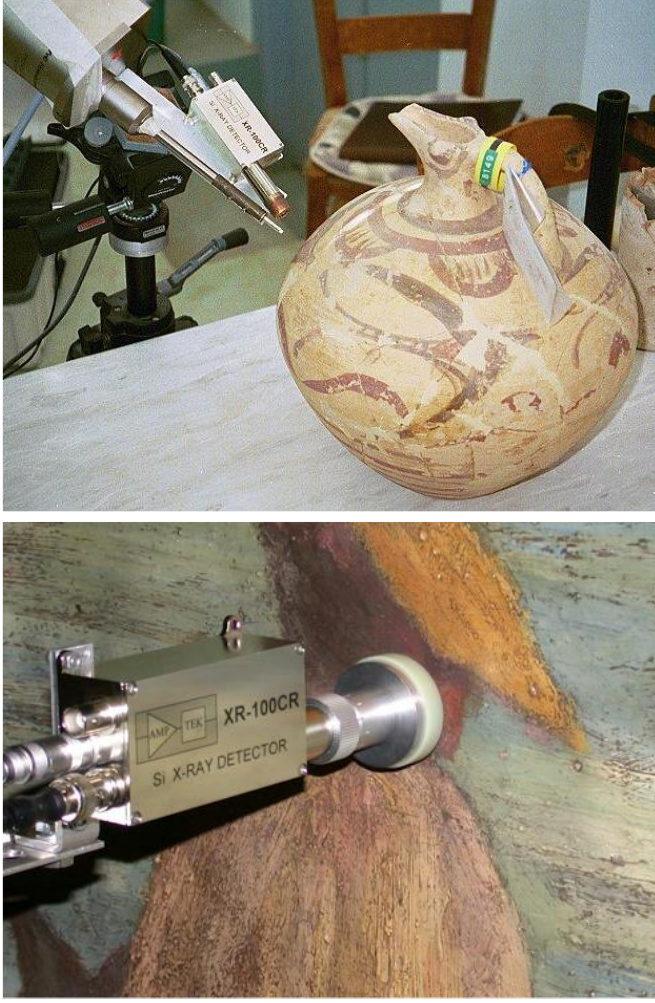
⁸⁶ Özen, Latif, “Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konservasyon Laboratuvarı, Araştırma ve Konservasyon Çalışmaları, Müzelerde Bilimsel Teknikler ve Risk Yönetimi”, Ankara, s.152

⁸⁷ Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Laboratuvar (Çevrimiçi)
<http://www.anadolumedenyetlerimuzesi.gov.tr>, 11.05.2014

⁸⁸ Özen, a.e. , Ankara, S. 152

Resim 28. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Laboratuvarından genel bir görünüş (Başarı. A. İSYAM 2014,)

Resim 29. Eserlerin Portatif XRF Spektrometresi ile İncelenmesi (Şinasi Ekici, 2013)

Bu protokol kapsamında 2007 yılı ortalarından 2012 yılına kadar olan süre içinde müze laboratuvarı rutin konservasyon hizmetine ilişkin kimyasal analizler ve koruma projelerine yönelik çalışmalar için destek almıştır. Ayrıca yerli ve yabancı uzmanlar tarafından talep edilen araştırma çalışmaları kapsamında çeşitli üniversitelerden öğretim üyeleri ve kazı başkanları TAEK ile birlikte gerek müzeye ait gerekse kazı buluntusu objeler üzerinde araştırma çalışmaları yapmaktadır.⁸⁹ (Resim 29)

---

⁸⁹ A.e, s. 153

Laboratuvar uzmanları Kùltür Varlıklarının tanımı, korunmasının önemi ve koruma yöntemleri konusunda seminerler verdiği gibi ulusal ve uluslararası etkinliklere de katılmaktadır.

Koruma ve onarım adı altında 2 ve 4 yıllık süre ile konservasyon eğitimi alan arkeoloji ve sanat tarihi bölümlerinde eğitim gören ya da mezun olan öğrencilere de laboratuvar da staj imkânı sunulmaktadır.

Ankara Etnografya Müzesinde bulunan Koruma Onarım Laboratuvarı ile ortak çalışmalar yürütölmektedir.

➤ **İzmir Arkeoloji Müzesi Laboratuvarı**

Laboratuvar yakın çevresinde ve bünyesinde bulunan eserlerin koruma ve onarım işlemleri için çalışmaktadır. Koruma laboratuvarı olarak hizmet vermekte gerekli durumlarda Merkez Laboratuvar dan destek almaktadır. Müze bünyesi içerisinde bulunmakta bünyesinde bir adet kimyager çalışmaktadır. Koruma laboratuvarında 11 kişilik bir uzman restoratör kadrosu bulunmaktadır. Koruma laboratuvarı olarak hizmet vermekte aletli analiz laboratuvarı bulunmamaktadır.

➤ **Antalya Side Arkeoloji Müzesi Laboratuvarı**

Antalya ve çevresindeki bölgeler ile bünyesinde bulunan koleksiyonlar üzerinde hizmet vermektedir. Koruma Laboratuvarında bir uzman restoratör görev almaktadır. Metal eser ve taş eserler üzerinde koruma ve onarım yapılmaktadır. Bilimsel Araştırma Laboratuvarı bulunmamakta gerektiğinde Merkez Laboratuvar ile birlikte çalışmalarını yürütmektedir. Ayrıca Antalya Arkeoloji Müzesi Koruma Laboratuvarı ile ortak çalışmalar yürütölmektedir.

➤ **Mardin Müzesi Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı**

Laboratuvar 2009 yılında İlisu Barajı kurtarma kazıları kapsamında kurulmuş ve bölgedeki tarihi yapıların çok fazla olması nedeniyle 2011 yılında da analiz laboratuvarı eklenmiştir. Restorasyon ve konservasyonu gerçekleştirilecek olan

yapıdan örnekler alınarak malzemenin içeriği tespit edilmekte ve yapıların orijinaline uygun harç, sıva ve taş malzeme ile uyumlu onarımlar yapılmaktadır. Laboratuvarında bir uzman restoratör bulunmakta gerektiğinde sayıları değişen sözleşmeli personel dönem dönem çalışmaktadır. Bilimsel Araştırma Laboratuvarı bulunmamaktadır. Merkez Laboratuvarı gerekli durumlarda bilgi ve teknik yardım vermektedir.

Müze bünyesinde sergi ve depolarda bulunan eserler ve müze kazılarına bağlı eserlerin restorasyon ve konservasyon işlemleri yürütülmektedir. (Resim 30)

Resim 30. Mardin Müzesi Laboratuvarında temizlik çalışması Mardin Müzesi: Laboratuvar (Çevrimiçi)
<http://www.mardinmuzesi.gov.tr/mardinmuzesi/detay.asp?id=93&kategori=LABORATUVAR>, 07, Haziran 2014

Bugüne kadar Laboratuvar'da 5 bin eserin restorasyon ve konservasyon işlemleri gerçekleştirilmiştir. İnorganik metal eserlerle (Altın, gümüş, bakır vb.), seramik, taş, cam, mozaik gibi ve organik ahşap, kâğıt, deri, tekstil gibi eserlerin restorasyon ve konservasyon işlemleri yapılmaktadır.⁹⁰

⁹⁰ Mardin Müzesi: Restorasyon ve Konservasyon (Çevrimiçi) www.mardinmuzesi.gov.tr, 07.06.2014

➤ **Askeri Müze Laboratuvarı**

Askeri Müze kuruluş amacına yönelik tüm faaliyetlerini 2863 sayılı kanun doğrultusunda yürütmektedir. Restorasyon ve Konservasyon bölümü doğrudan Müze Komutanlığına bağlı olarak çalışmaktadır. Laboratuvar dört kısımdan oluşmaktadır;⁹¹

- Kimyasal işlem Atölyesi
- Tekstil Atölyesi
- Silah Atölyesi
- Resim Restorasyon Atölyesi ve Fotoğrafhane

Kimyasal İşlem Atölyesi

Atölyelerde uygulanan restorasyon çalışmaları için gerekli olan analizleri (boya, malzeme vb.) yürütmektedir. Ayrıca depo ve sergi alanlarında iklimlendirme çalışmaları yapmaktadır.

Tekstil Atölyesi

Sancak, elbise ve otağ çadırları gibi tekstil eserlerin restorasyon ve konservasyonu yapılmaktadır.

Silah Atölyesi

Tüfek, top, kılıç vb. genellikle malzemesi metal ağırlıklı olup kozmopolit malzemenin de yer aldığı askeri silahların restorasyon ve konservasyonu gerçekleştirilmektedir.

Resim Atölyesi & Fotoğrafhane

Resimlerin restorasyon ve konservasyonu yapılmaktadır.

---

⁹¹ Güngör, Ali, “Askeri Müzede Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları,” I.Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu, 6-7 Mayıs 1999, Ankara, s.172

➤ **Milli Kütüphane Konservasyon, Patoloji ve Restorasyon Laboratuvarları**

Resim 31. Milli Kütüphane Laboratuvarında temizlik çalışması, Milli Kütüphane: (Çevrimiçi) www.millikutuphane.com/, 25 Temmuz 2014

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak, kültürel mirasın korunması ve daha geniş kitlelere ulaştırılması amacıyla Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nce İstanbul 'da "İstanbul Yazma ve Nadir Eserler Patoloji ve Restorasyon Araştırma Merkezi" 1998 yılında açılmıştır. Laboratuvarda kağıt eserlerin ıslak ve kuru temizliği, asitten arındırma, dezenfeksiyon, leke çıkarma, pigment sabitleme, sağlamlaştırma, tamamlama ve biyolojik bozulmalara karşı koruma gibi uygulamalar yapılmaktadır.⁹² (Resim 31) Bakanlığa bağlı Milli Kütüphane'nin dışında Süleymaniye, Hacı Selim Ağa ve Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Konya Bölge Yazma Eser Kütüphanesi, Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi ve Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi restorasyon birimleri de bulunmaktadır. İstanbul, Bursa ve Edirne Yazma Eser Kütüphanelerinde 96.000'in üzerinde yazma eser tek tek incelenmiş ve öncelikli olarak restorasyona ihtiyaç duyulan eserler üzerinde çalışmalar başlamıştır.⁹³

⁹² Yazma Eserler Kütüphanesi: Restorasyon, (Çevrimiçi) <http://www.yek.gov.tr>, 10.02.2014

⁹³ Yazma Eserler Kütüphanesi, a.g.e

2.2.2. Özel Müzelere Bağlı Laboratuvarlar

Özel müzelerde sahip olduğu koleksiyonları korunma ve bakımı için restorasyon ve konservasyon laboratuvarları kurulmuştur. Bu laboratuvarların ilk örnekleri Sakıp Sabancı Müzesi ve Sadberk Hanım Müzesi'nde görülmektedir.

Resim 32. Sabancı Müzesi, Konservasyon çalışmasından bir örnek, Sabancı Müzesi: (Çevrimiçi) Kâğıt Laboratuvarı, <http://muze.sabanciuniv.edu/tr>, 20 Temmuz 2014

Sakıp Sabancı Müzesi sınırları içinde bulunan tüm kültür varlıkları, uluslararası konservasyon etiğine uygun olarak korunmaktadır. Müze koleksiyonunun bütünlüğünün korunması gelecek nesillere güvenli bir şekilde aktarılması için restorasyon ve konservasyon kâğıt laboratuvarı bulunmaktadır. Kâğıt Konservasyon Laboratuvarı, müzenin Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonunun korunması için kurulmuştur. Kâğıt konservasyonu uzmanları, kitap ve kâğıt halindeki tüm eserlerin düzenli bakımını yapmaktadır. Uygulamalarda eserlerin korunmasına ve estetik bütünlüğünün sağlanmasına özen gösterilmektedir. (Resim 32) Esere tekrar müdahale edilme olasılığı gözönünde bulundurularak geriye dönüşümü mümkün

onarımlar yapılmaktadır.⁹⁴ Bu şekilde hem kültür varlıklarının korunması hem de ziyaretçi ve bilim insanlarının koleksiyonlardan faydalanması sağlanmıştır. Müzede bulunan resim, mobilya, arkeolojik, dekoratif ve taş eserlerin konservasyonu ise ihtiyaç durumunda dışarıdan gelen uzmanlar ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilmektedir.

Sadberk Hanım Müzesi restorasyon ve konservasyon laboratuvarında da müze koleksiyonuna ait eserlerin restorasyon ve konservasyon çalışmaları uzman ekip tarafından yürütülmektedir. Gerekli görüldüğünde uzman desteği dışarıdan da sağlanmaktadır. Sergilenen ve depolanan eserler periyodik olarak takip edilmektedir.

2.2.3. Üniversitelere Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlar

Türkiye üniversitelerinde birçok müze kurulmuş olup bilinen en eski müze İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Zooloji Müzesi'dir. 1933 yılında Prof. Dr. Andre Naville ve Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig tarafından kurulmuştur.⁹⁵ Müze örneklerinin bir kısmı yurt dışından getirilmiş olup sonraki yıllarda Curt Kosswig ve çalışma arkadaşlarının Türkiye'de sistemli bir şekilde yaptıkları saha çalışmaları ile omurgasız ve omurgalı örnekleri toplanmış ve bu materyallerin büyük çoğunluğu müzeye bağışlanmıştır.

Türkiye'de 28 devlet üniversitesinde 65 müze bulunmaktadır. Ayrıca, Başkent Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi ve Yeditepe Vakıf Üniversitesi'nde ve Askeri Yükseköğretim Kurumunda, Gülhane Askeri Tıp Akademisi; Tıp Tarihi Müzesi ve Hava Harp Okulu Komutanlığı; Havacılık Müzesi bulunmaktadır.⁹⁶

---

⁹⁴Sabancı Müzesi; Kağıt Laboratuvarı, (Çevrimiçi) <http://muze.sabanciuniv.edu/tr/sayfa/kagit-konservasyon-laboratuvari>, 23 Temmuz, 2014

⁹⁵İstanbul Üniversitesi: Müzeler, (Çevrimiçi) www.istanbul.ed.tr,23.09.2014

⁹⁶ Gündoğdu, Ö. & Karaoğlu, S. 'AB ve Türkiye'deki Üniversite Müzeleri için Yeni Perspektif ' Uluslararası Konferans, İstanbul 2012 s. 222

Mimar Sinan Üniversitesi'nde (İstanbul) Resim ve Heykel Müzesi bulunmaktadır. Koleksiyonların bakım ve onarımı için gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

Koruma kültürü politikaları sonucu çeşitli üniversitelerde koruma ve restorasyon laboratuvarları kurulmuştur. Üniversite bünyesinde kurulan ilk laboratuvarlardan biriside ODTÜ Mimari Koruma Laboratuvarı'dır. 1967'te Prof. Dr. Cevat Erder'in katkılarıyla ODTÜ Restorasyon Bölümü açıldıktan sonra gereksinim duyulmuş ve ihtiyacı karşılamak için faaliyete geçmiştir.

İstanbul Üniversitesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü'nün katkılarıyla Yenikapı Batıkları Araştırma Laboratuvarı 2007 yılında kurulmuş ve Yenikapı kazılarında çıkan eserlerin restorasyon ve konservasyonu için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Üniversitede ayrıca Orman Fakültesi ve Orman Endüstrisi Bölümünde ahşap için cins/tür tayini dışında ahşap malzemede bozulma ve koruma için gerekli analiz ve testler yapılmaktadır. (Resim 33)

Resim 33. İstanbul Üniversitesi Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarından genel bir görünüş, İstanbul Üniversitesi: Labrotuvar (Çevrimiçi) www.ist.edu.tr/, 20 Temmuz 2014

İstanbul'da faaliyet gösteren restorasyon ve konservasyon laboratuvarlarından bir tanesi de İstanbul Teknik Üniversitesi içinde bulunmaktadır. İTÜ İnşaat

Mühendisliği, İTÜ Maden Fakültesi ve İTÜ Kimya-Metalürji Bölümleri arasında disiplinler arası işbirliği ile İTÜ bünyesindeki laboratuvar analizlerini yapmaktadırlar. Laboratuvarlarda malzemelerin fiziksel, kimyasal, mekanik, petrografik-mineralojik özellikleri belirlenmektedir.

İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimari Koruma Laboratuvarı, malzeme ve koruma kimyası alanlarının çeşitli ölçeklerinde;

- Tarihi yapı malzemelerinin karakterizasyonu (harç, sıva, doğal taş vb.)
- Mevcut durumun yerinde gözlenmesi, yapıdan alınan örneklerin laboratuvar ortamında incelenerek değerlendirilmesi ve sorunların tespiti,
- Restorasyon ya da konservasyon aşamasında kullanılacak malzeme ve yöntemlerin önerilmesi konularında hizmet vermektedir.⁹⁷

Kendi laboratuvarı olan bir diğer üniversite de Mimar Sinan Güzel Sanatlar. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde, Kültür Varlıkları ve Sanat Eserleri Malzeme Araştırma ve Uygulama Merkez Laboratuvarı 2010 yılı Temmuz ayında açılmıştır Merkezde; Islak Kimya Laboratuvarı, Petrografi Laboratuvarı, Mekanik Laboratuvarı, Ahşap Laboratuvarı, İleri Analiz Laboratuvarı ve 2013 yılında da Mobil Laboratuvar faaliyete geçmiştir.⁹⁸

---

⁹⁷ İTÜ: Koruma Laboratuvarı. (Çevrimiçi) <http://www.restorasyon.itu.edu.tr/>, Erişim Tarihi: 20.08.2014

⁹⁸ MGSÜ: Kültür Varlıkları ve Sanat Eserleri Malzeme Uygulama ve Araştırma Merkezi (Çevrimiçi) <http://www.mgsu.edu.tr>, 19.07.2014

Sanat eserlerinin restorasyonu için 14 Mart 2012’de Türkiye İş Bankası’nın desteği ülkemizde tablo restorasyonu için kurulan ilk tam donanımlı laboratuvar açılmıştır. Laboratuvarda İş Bankası’na ait 2 binden fazla koleksiyon üzerinde çalışılmaktadır.. Tablo restorasyonu konusunda gerekli uzman kadronun yetiştirilmesi için çalışmalarını devam ettirmektedir. (Resim 34)

Resim 34. Mimar Sinan Üniversitesi Tablo Restorasyon Laboratuvarından genel bir görünüş, MGSÜ: (Çevrimiçi) <http://www.msgsu.edu.tr/19> Temmuz 2014

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Vakıf Kültür Varlıklarını Koruma ve Uygulama ve Araştırma Merkezinde (KURAM) “Prof. Dr. Ahmet Refik Ersen Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı” 2014 yılında kurulmuştur. Islak kimya, fiziko-mekanik, petrografi, mekanik ve hasarsız test laboratuvarı bulunmakta ayrıca AR-GE çalışmaları kapsamında yenilikçi malzeme ve tekniklere yönelik araştırmalar yapılmaktadır. Bünyesinde araştırma ve eğitime destek vermek amacı ile “Koruma Kütüphanesi” içinde Koruma Arşivi ve Veri tabanı kurulmuştur. KURAM

bünyesinde yapılan faaliyetler kapsamında Vakıflar İstanbul Bölge Müdürlüğüne bağlı personele yönelik mesleki teknik eğitimler vermektedir.⁹⁹

Anadolu Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi Müzelerinde de laboratuvarlar bulunmaktadır. Ayrıca Kocaeli Üniversitesi'nde Avrupa Birliği ve devletin sağladığı finans desteğiyle sanat eserlerinin korunmasına yönelik bir laboratuvarın açılması çalışmaları devam etmektedir.

2.2.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının Bağlı Laboratuvarlar

Devletten bağımsız olarak kurulan ve kültürel mirası koruma konusunda bilimsel araştırmalar ve uygulamalar yapan kurumlardır.

➤ Türk Tarih Vakfı (TTV) Doğal Boya Araştırma Ve Geliştirme Laboratuvarı

Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme Laboratuvarı (DATU) kültürel mirasın tanıtılması, korunması amacıyla Türk Tarih Vakfı tarafından 2009 yılında kurulmuştur. DATU, dünyanın en zengin doğal boya bitki koleksiyonuna sahip olan nadir bir arşive sahiptir. Eserlerin analizlerinde tahribatsız ve mikro analiz yöntemleriyle çalışan bir laboratuvardır.

---

⁹⁹ KURAM: Laboratuvar--Mekanik-Laboratuvarı ,(Çevrimiçi)://kuram.fsm.edu.tr, 10.02.2015

Resim 35. HPLC-DAD Boyar Madde Analizi (Genç, Uğur DATU, 2013)

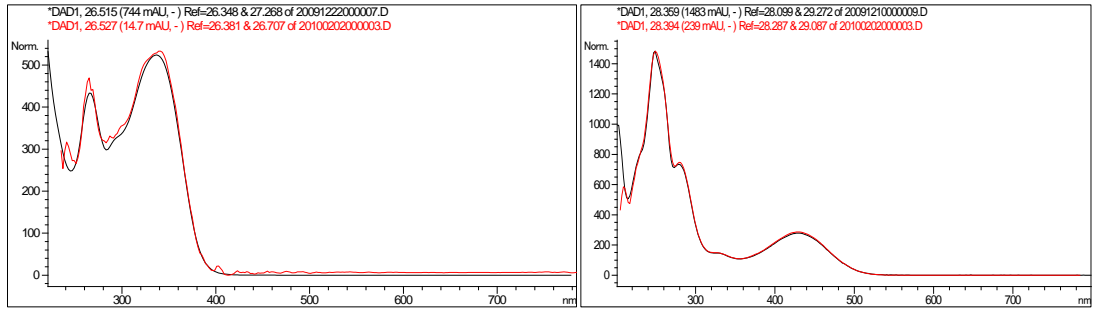
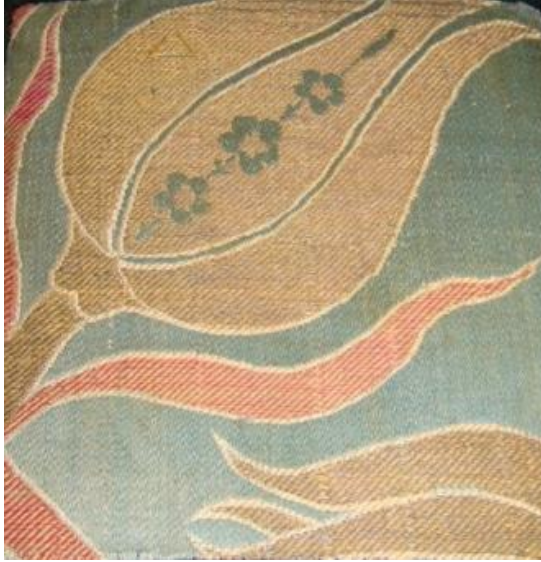
DATU, ülkemiz müzelerinde bulunan eserlerin üretilmiş oldukları dönem ve yerlerinin bilimsel bir şekilde tespit edilmesi, bunlara yönelik restorasyon ve konservasyon yöntemleri ile ilgili teknik destek sağlamaktadır. Boyar madde analizlerinin maliyetlerinin yüksek olmasına rağmen bu hizmet tüm müzelere ücretsiz olarak verilmektedir. Kurulduğu günden bugüne DATU, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, Ayasofya Müzesi, Harbiye Askeri Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi, Konya Etnografya Müzesi, Konya Mevlana Müzesi ve Azerbaycan Milli Tarih Müzesi için ücretsiz boyarmadde analiz ve rapor hizmetleri sunmuştur.¹⁰⁰

Eserlerin incelenmesi, restorasyonu ve konservasyonu için kullanılan çeşitli analitik teknikler bulunmaktadır. Özellikle tarihi ve arkeolojik tekstillerin boyarmadde analizleri için kullanılan yüksek performanslı sıvı kromatografisi (HPLC-DAD) en çok kullanılan yöntemdir. (Resim 35) Tarihi bir eser üzerinde yapılan boyar madde analizi ile renk tespiti örneği Resim 36 da görülmektedir. Eserler üzerinden alınan örneklerin analizleri için tercih edilen bir diğer yöntem ise

---

¹⁰⁰ DATU: **Cultural Heritage Preservation and Natural Dyes Laboratory**, (Çevirimiçi) [http:// www.turkishculturalfoundation.org/pages/](http://www.turkishculturalfoundation.org/pages/) 2 Temmuz 2014

Taramalı Elektron Mikroskobu - Enerji Dağılımı X-Işını Spektroskopisidir. (SEM-EDX) Analiz sonuçlarına göre kimyasal bileşenler tespit edilir. Tarihi ve arkeolojik tekstillerin restorasyonu ve konservasyonu için renk ölçümü çok önemlidir. Eser üzerindeki her bir renk spektrofotometre/kolorimetre sayesinde ölçülebilmektedir. Bir diğer önemli yöntem de optik mikroskop ile yapılan teknik analizlerdir. Bu sayede eserin atkı ve çözgü sıklığı, dokuma ve örgü tekniği ve kullanılan liflerin büküm yönleri tespit edilebilmektedir.¹⁰¹

Resim 36. Tarihi Esere ait HPLC Analizleri; kırmızı ve mavi boya renk spektrumları (Torgan, Emine, 2013)

¹⁰¹ A.e s.1

DATU'da toksin ve kanserojen madde içermeyen antibakteriyel ve antimikrobiyal özelliklere sahip, çevreye zararsız, doğal boyalar ile araştırmalar yapılmaktadır. Laboratuvarında tarihi tekstillerin analizi mikro yöntemlerle tahribatsız yapılabilmekte ve aynı boya bitkileri kullanılarak birebir üretilmektedir. Bu alanda araştırma yapan lisansüstü öğrencilerin çalışmalarına da olanak sağlanmaktadır. DATU, Bilimsel Danışmanı ve Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Recep Karadağ konu ile ilgili DATU'da 2010 yılında konferanslar vermiştir.¹⁰²

➤ **INA – Griffis Konservasyon Laboratuvarı**

Institute of Nautical Archaeology (INA) Denizaltı Arkeolojisi Enstitüsü bağımsız, uluslararası kâr amacı gütmeyen bir organizasyondur. 50 yıl önce Dr. George F. Bass öncülüğünde Texas Üniversitesi'nin işbirliğiyle kurulmuştur. INA öğrencilere teknik ve uygulama tecrübesi kazanması için sualtı kazılarında ulaşılan eserler üzerinde çalışma ortamı sağlamıştır.

---

¹⁰² A.e s.1

Resim 37. INA Ofis ve Laboratuvarlarından genel görünüşler (Akpınar, Yurdanur, İNA 2013)

INA'nın ofisleri ve laboratuvarları Bodrum Araştırma Merkezi (BRC) içinde bulunmaktadır. (Resim 37) Bu merkezde Griffis Konservasyon Laboratuvarı, Hethea Nye Ahşap laboratuvarı ve Tooze Kütüphanesi yer almaktadır. Bu iki laboratuvarıda INA'nın ve sualtı kazılardan çıkan organik ve inorganik eserlerin restorasyon ve konservasyon çalışmaları sürdürülmektedir.¹⁰³ Her iki konservasyon laboratuvarında Tooze kütüphanesi ile birlikte 2000 yılında hizmete girmiştir. Uzman konservatör, konservasyon teknikeri ve arkeologlardan oluşan toplam 9 personeli bulunmaktadır.

¹⁰³İNA: İNA Türkiye, (Çevrimiçi) <http://Nauticalarch.org/ina../bodrum>, 23.Eylül 2014

Laboratuvar personelimiz; İNA'nın ve diğer arkeologların sualtından çıkardıkları tüm organik ve inorganik eserlerin koruma ve onarımından sorumludur.¹⁰⁴

Laboratuvarda kataloglama ve belgeleme işlemleri, kütüphane de arşivleme yapılmaktadır.

2.2.5 Türkiye Büyük Millet Meclisi / Milli Saraylar Daire Başkanlığına Bağlı Laboratuvar

Cumhuriyetin ilanından sonra halifeliğin 1924 yılında kaldırılması ile padişaha ait, saraylar, köşkler, kasırlar ve her türlü emlak TBMM'nin yönetimine bırakılmıştır. Meclisin yönetiminde çalışan Milli Saraylar Daire Başkanlığı bünyesinde bulunan tüm yapıların bakım ve onarımından doğrudan sorumludur. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanununa göre Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan teknik yardım alınmakta, işbirliği sağlanmaktadır.¹⁰⁵ Dolmabahçe Sarayı'nda ilk defa bazı taşınabilir kültürel varlıklarının bilimsel yöntemlerle konservasyonuna 1968-1970 yılları arasında başlanmıştır.¹⁰⁶

Türkiye Büyük Millet Meclisi eserlerin korunması için uzmanlık ve analiz gerektiren durumlarda İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı'ndan gerekli bilgi ve teknik desteği almaktadır. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde bulunan metal (gümüş, bronz, vb.) 2012-2013 yılları arasında sadece 83 eserlerin bakım ve onarımını TBMM Milli Saray personeli tarafından yapılmıştır ve birtakım çalışmalarda devam etmektedir.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ İNA: Griffis Konservasyon Laboratuvar Arşiv (Esra Altınant Kişisel Notlar)

¹⁰⁵ Madran, Emre, “**Taşınmaz Kültür Varlıklarına Korunması ve Onarımına İlişkin Temel Bilgiler**”, Mimarlar Odası Yayınları, Mart 2009, s.17

¹⁰⁶ Bingöl, Işık, ‘**Türkiye ‘de Konservasyonun Tarihi**’ I.Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu, Ankara 6-7 Mayıs 1999, , s.15

¹⁰⁷ Çolak, Ahmet, Ed. “**Cumhur Başkanlığında Kıymetli Eserler**”, Tablet İletişim Yayınları, Haziran 2014, s.80

2.2.6. T.C. Cumhurbaşkanlığı Laboratuvarı

Cumhurbaşkanlığı laboratuvarında Cumhurbaşkanlığı envanterine kayıtlı tablo, porselen, cam, metal ve gümüş eserler ile değerli halıların restorasyon çalışmaları yapılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı ilk defa tüm arşivin dijital ortama aktarılmasını sağlayarak 2013 yılında belgeleme yaptırmıştır. Cumhurbaşkanlığı, ülkemizde bulunan Kültür Varlıklarının restorasyon ve konservasyon çalışmaları için gerekli olan yasal düzenlemelerin zeminini hazırlamaktadır.¹⁰⁸

13 Nisan 2013'te çıkarılan (– Sayı:28617) yönetmelik ile Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, ilgili bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, yurt dışındaki kurum ve kuruluşlar, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde, tarihi eser restorasyon, konservasyon atölyelerine, geleneksel sanatlar ile taşınır taşınmaz kültür varlıklarının restorasyon ve konservasyonu alanında yetişmiş personelin eğitimi için çalışmalar yürütülmektedir.

---

¹⁰⁸ T.C. Cumhurbaşkanlığı: Zengin Kültür Mirasımızın Korunması ve Yarınlara Aktarılması Tarihi Bir Sorumluluk ve Gelecek Nesillere Borcumuzdur , (Çevrimiçi) <http://www.tccb.gov.tr/haberler/> 20 Temmuz 2014

Resim 38. Cumhurbaşkanlığı Laboratuvarı çalışmalarından genel görünüşler, T.C. Cumhurbaşkanlığı: (Çevrimiçi)<http://www.tccb.gov.tr/>, 20 Temmuz 2014

Laboratuvar (Resim 38) ülke içinde uzman konservatörlerin ve yurtdışında bulunan uzman desteği ile çalışmalarına devam etmektedir. 16 Ekim 2012 tarihinde Hollanda Rijks Müzesi ile 19.yy ait çok kıymetli tabloların konservasyonu için bir sözleşme imzalanmış ve ilk etapta 43 tane tablonun konservasyon çalışmaları yapılmıştır.

2.2.7. Yerel Yönetimlere Bağlı Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı

Yerel yönetimlere bağlı olarak çalışan restorasyon ve konservasyon laboratuvarları, Koruma Uygulama Denetleme (KUDEB) Müdürlükleri'dir.

➤ İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Koruma Uygulama Denetleme Müdürlüğü (KUDEB)

İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri ve Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek, denetimlerini yapmak üzere koruma, uygulama ve denetim büroları kurulması 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun 13. Maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu konuda 11 Haziran 2005 tarihinde çıkarılan yönetmelikle kısaca İBB-KUDEB olarak anılacak olan bu birimlerin kuruluş ve işleyiş esasları belirlenmiştir.

2014 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Koruma ve Uygulama Denetim Müdürlüğü olmuştur. İBB-KUDEB tüm kamu ve özel kuruluşlara genel hizmet veren bir kurumdur. Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı ile diğer ilgili birimlere ve kişilere teknik ve analiz konusun hizmet veren Müdürlük 11 Haziran 2005 tarih ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın 13. maddesine dayanılarak, İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulmuştur. İBB-KUDEB 2006 yılının kasım ayında Süleymaniye, Molla Hüsref Mahallesi, Kayserili Ahmet Paşa Konağı'nda faaliyete geçmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Koruma Uygulama ve Restorasyon Denetleme Müdürlüğü içinde yer alan birimler;

-Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları

-Proje Birimi

-Ahşap Eğitim Atölyesi

-Taş Eğitim Atölyesi

- Denetleme Birimi'dir

İBB KUDEB Başkanlığı, ahşap ve kâgir yapıların yok olmasında önemli etkenlerden biri olan geleneksel yapım tekniklerini bilen, uygulayan ustaların bilgi eksikliği ve sayıca yetersizliğini göz önüne alarak bu konularda eğitim veren, uygulama yapan atölyeler kurmuştur. Geleneksel yapım tekniklerini bilen ustalar, eğitimci ve alanlarında uzman olan akademisyenlerin katkılarıyla teorik dersler ve şantiye uygulamalarını içeren bir eğitim programına göre çalışmalar yapılmaktadır. Geleneksel yapım tekniklerinin öğretilmesinin yanı sıra bu şantiyede uygulama yapan öğrencilere tarihi eser koruma konusunda bilinç kazandırmak da hedeflenmiştir.¹⁰⁹

İBB-KUDEB bünyesindeki Restorasyon ve Konservasyon Araştırma laboratuvarı beş kısımdan oluşmaktadır;

- Islak Kimya Laboratuvarı
- Aletli Analiz Laboratuvarı
- Petrografi Laboratuvarı
- Fiziko-Mekanik Laboratuvarı
- Ahşap Konservasyon Laboratuvarı

Islak Kimya Laboratuvarı: Eski eserden alınan örnekler üzerinde, kimyasal (Kızdırma kaybı, asitle muamele, spot testler) ve fiziksel analizler yapılmaktadır. Eserin üretim malzemesinin içeriği; bağlayıcı, agrega ve katkıların niteliği, oranları ile korunmuşluk durumu ve problem kaynakları tespit edilmekte, bu sonuçlar değerlendirilerek konservasyon laboratuvarı ile birlikte yapılacak koruma uygulamaları ve alınacak önleyici (preventative) tedbirler projelendirilmektedir.

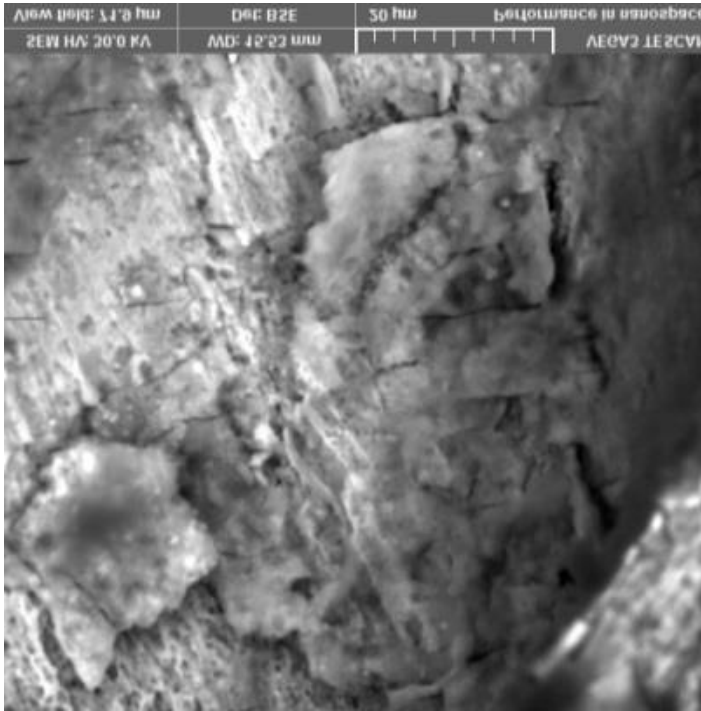
¹⁰⁹ Bülbül, N. İrem, "Taş Atölyesi", İBB KUDEB Kâgir Yapılarda Koruma ve Onarım Semineri 03-04 Aralık 2013, İstanbul, s.10-11

Aletli Analiz Laboratuvarı: Basit analiz teknikleri hızlı ve genel bilgiler verirken gelişmiş cihazlarla yapılan spektroskopik ve kromatografik analiz yöntemleri, kesin ve detaylı bilgiler alınması bakımından önem arz etmektedir. Araştırma laboratuvarında eserlerden alınan boya, bağlayıcı, sağlamlaştırıcı vb. organik maddelerin analizleri HPLC (High Performance Liquid Chromatograph) Yüksek Performanslı Sıvı Kromatografisi cihazı ile daha detaylı ve kısa sürede yapılmaktadır. HPLC cihazı günümüzde konservasyon ve restorasyon çalışmalarında kantitatif (miktar) analiz uygulamaları ile önemli yer bulmuştur.¹¹⁰ SEM-EDX (Scanning Electron Microscope) Taramalı Elektron Mikroskobu –EDX (Energy Dispersive X-Ray) Enerji Dağılımlı X-Işını Spektroskopisi cihazı ile harç, sıva, boya, ahşap, metal, kayaç gibi malzemelerin analizi mümkündür. (Resim. 39)

---

¹¹⁰ İBB- KUDEB s. 8–9

Resim 39. SEM-EDX ile Elementel Analizin yapılışı ve bir örneğin fotoğrafı, İBB: (Çevrimiçi) <http://ibb.gov.tr>,22 Temmuz 2014

Aletli Fizikomekanik Laboratuvarı: Eserde bulunan malzemenin, fiziksel (Yoğunluk, özgül ağırlık, su emme miktarı, kuruma hızı vb.) ve mekanik (basınç, eğilme, çekme dayanımları) özellikleri araştırılarak sonuçlar değerlendirilmektedir. Elde edilen verilere göre malzemenin uygunluğuna göre konservasyon ve restorasyon projesi uygulanmaktadır.

Aletli Petrografi Laboratuvarı: Laboratuvarında iki çeşit mikroskopta araştırmalar yapılmaktadır.

- Stereo Mikroskopu ile örnek kesitinin; doku, parçacık boyutu, tipi ve oranı gibi özellikleri tespit edilmektedir.
- Polarizan Mikroskopu ile minerallerin nitelikleri, ayrışmaları, yeni oluşan mineraller, oluşturdukları doku vb. özellikler incelenerek eserin niteliği ve problemleri mikro düzeyde saptanmaktadır.

Aletli Ahşap Konservasyon Laboratuvarı: Mikroskop altında, ahşap hücreleri ve biyolojik oluşumlar gözlemlenerek ahşabın türü ve malzemenin bozulmuşluk durumu hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. (Resim 40) Uzmanlar tarafından elde edilen verilere göre restorasyon ve konservasyon yöntemleri belirlenmektedir.

Resim 40. Mikroskop altında incelenen ahşabın cins/tür tayini, İBB: (Çevrimiçi) <http://ibb.gov.tr>, 22 Temmuz 2014

İBB-KUDEB Proje Birimi: Eski eser koruma-restorasyon konularında uzman mimar, restoratör ve iç mimarlardan oluşan bir ekiple çalışmaktadır. Proje birimi, bakım onarım izni almış mülk sahiplerine, kamu kurum ve kuruluşlarına İBB-KUDEB Ahşap ve Taş Atölyeleri kapsamında yapılan eğitim uygulama çalışmaları sayesinde çizim ve teknik bilgi desteği vermektedir. İstanbul'da bulunan ilçe belediyelerinde faaliyet gösteren İBB-KUDEB personeli için seminer ve eğitim düzenlemiştir.

Ahşap Atölyesi: Ahşap yapılarda ahşabın bozulmuşluk durumuna ve türüne göre restorasyon ve konservasyon projeleri yürütülmektedir. Proje kapsamında konusunda uzman restoratörler, ahşap ustaları ve mimarlar birlikte çalışmalar yapmaktadır. Bu atölyelerde ayrıca uzman akademisyenler ve konusunda deneyimli ustalarla birlikte, teorik ve uygulamalı eğitim verilmektedir. Ahşap ustası yetiştirmek amacıyla, meslek liseleri, meslek yüksek okulları, ilgili üniversitelerin mimarlık, ağaç işleri teknikerliği ve restorasyon bölümleri ile öğrenci ve mezunların oluşturduğu kursiyer gruplara eğitimler verilmektedir. Eğitim çalışmalarının yanında örnek projeler üretilerek usta adaylarının deneyim kazanmaları ve böylece ülkemizde bu konudaki kalifiye elaman ihtiyacının giderilmesi amaçlanmaktadır.

Taş Eğitim Atölyesi: Taş Eğitim Atölyesi'nde geleneksel taş işçiliği, uygulama ve restorasyonunu gerçekleştirecek ustaların yetiştirilmesi amacıyla konusunda uzman ustalar ve taş-kâgir yapılar üzerinde çalışan akademisyenler tarafından dersler verilmektedir. Teorik derslerin ardından konusunda uzman ustalar taş yontma tekniklerini uygulamalı olarak göstermektedir. Temel taş işçiliği dışında taş yapıların temizliği, restorasyonu da kursiyerlere anlatılmakta, uygulama çalışmaları deneyimli restoratörler eşliğinde yapılmaktadır.

Taş Eğitim Atölyesi eğitim çalışmaları kapsamında seçilen çeşme, sebil, tarihi mezarlık vb. küçük anıt eserlerin bakım-onarımlarını danışmanlar eşliğinde, konusunda uzman ustalar, deneyimli restoratörler ve kursiyerlerle birlikte yapılmaktadır. "Kültürel Miras" değeri bulunan, taş yapıların tarihi bir belge olarak kalıcı nitelikte korunmaları, sürekliliklerinin sağlanması için bilimsel tekniklerden yararlanılarak restorasyon ve konservasyonları gerçekleştirilmektedir. Konuyla ilgili meslek liseleri ve meslek yüksek okullarının restorasyon, inşaat teknolojisi ve yapı ressamlığı bölümlerinden öğrenci ve mezunların oluşturduğu gruplara, "Geleneksel Taş İşçiliği" teorik ve uygulamalı eğitimleri verilerek yeni nesil taş ustaları yetiştirilmektedir. Çeşme, türbe, anıt vb. eserlerin onarımları yapılarak gelecek nesillere aktarılması faaliyetleri yürütülmektedir.¹¹¹

---

¹¹¹ Deniz, Şimşek, İBB KUDEB "Kağır Yapılarda Koruma ve Onarım" 28-29 Eylül 2009 Seminer Bildiri Kitabı, Sayfa 1

3. RESTORASYON & KONSERVASYON LABORATUVARLARININ VE EĞİTİMİN KORUMA POLİTİKASINDA YERİ

3.1. Restorasyon ve Konservasyon Eğitimi

Osmanlı döneminde 1875 yılında İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Eski eserler ve sikkeler konusunda eğitim verecek bir Müze Okulu'nun kurulması planlanmıştır. Söz konusu okulda verilecek eğitimin yanı sıra onarma ve kalıp alma yöntemlerine yönelik uygulamaların öngörülmesi restorasyon uygulamalarının artık daha sistemli ve bilimsel yapılmak istendiğinin bir kanıtıdır.¹¹² 1877 yılında bahsi geçen okulun açılması sadrazamlıkça uygun görülmüş, idaresi açılmış, hatta ders araçları da tedarik edilmiştir. Ancak nizamnamede adı geçen okulun açılıp açılmadığı, açıldı ise öğretiminin ne kadar sürdüğü, kaç öğrencisi olduğu bilinmemektedir.¹¹³

Uluslararası anlamda ilk kez "Koruma Eğitimi" 1904 yılında Madrid'te yapılan Uluslararası Mimarlar Birliği Toplantısı'nda dile getirilmiş ve eserlerin korunması konusunda yayımlanmış tüm uluslararası mevzuattaki ortak noktanın "Eğitim" olduğu görülmüştür. Söz konusu eğitim anaokulundan üniversiteye kadar tüm eğitim düzeylerini kapsamaktadır. Ayrıca "Eğitim" başlığı altında halkın eğitimi, uzmanlara yönelik yenileştirme eğitimi, meslek içi, müteahhitlerin eğitim vb. gerekli eğitimlerin yapılması önerilmektedir.

Dünya ekonomisinde önemli bir payı olan kültürel mirasın ve kültürel turizmin devlet tarafından fark edilmesi sonucunda ülkemiz de bu konunun gelişimine destek vermiştir. Koruma, onarım ve risk yönetimini sağlayacak kültürel, bilimsel,

---

¹¹² Bingöl, Işık. a.g.e. S.10

¹¹³ Bingöl, Işık .a.ge S..10-11

ekonomik ve idari yaklaşımı bulunan personel eksikliğini gidermek için son dönemlerde farklı üniversitelerde bölümler açılmıştır. Günümüzde, özellikle Avrupa'daki pek çok ülkede restorasyon ve konservasyon eğitimi 4 yıllık lisans düzeyinde olup bir branşlaşmaya gidilmektedir. Bu üniversitelerin çoğunda eğitim süresi 5 yıla çıkarılmaktadır. Ülkemizde konservasyon eğitimi, meslek liseleri, meslek yüksekokulları, lisan eğitimi, yüksek lisans ve doktora programlarında verilmektedir.

Meslek yüksekokullarında mimari ve taşınabilir küçük eserlerin koruma ve bakımı için verilen eğitimler verilmektedir. Mezun olan öğrenciler genellikle taşınmaz eserlerin (bina, yapı, çeşme, anıt, vb.) belgelenmesine yönelik çizim teknikleri konusunda ve binayı oluşturan yapının süsleme öğelerinin restorasyonu konusunda eğitim almaktadırlar. Eğitimler sonucunda yeni mezun öğrenciler “Restorasyon Teknikeri” ünvanı almaktadır. Son yıllarda koruma konusunda yaşanan gelişmeler ile birlikte ön lisans eğitiminde taşınabilir kültür varlıklarının korunması üzerine olan ön lisans programlarının sayısı artmıştır.

ODTÜ, İTÜ, Mimar Sinan, Yıldız Üniversiteleri gibi devlet üniversitelerinin yanında 2010 yılında eğitime başlayan Fatih Sultan Mehmet Vakfı Üniversitesi ve Kadir Has Üniversitesi gibi vakıf üniversitelerinde de ön lisans, lisans, doktora ve doktora sonrası düzeyde, taşınabilir ve taşınmaz kültür varlıklarının korunması konularında eğitimler verilmektedir.

Taşınabilir kültür varlıklarının korunması ve uluslararası ölçülere uygun olarak koruma eğitiminin verilmesi amacı ile İstanbul Üniversitesi, bünyesinde Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü 1993'te kurulmuş ve 1997'te ilk lisans eğitimine başlamıştır. Bölümün laboratuvar derslerinde kimya (malzeme analizi ve değerlendirilmesi) pişmiş toprak (seramik, porselen), metal (tunç, demir, gümüş, altın) kağıt, cam, tekstil, tablo, duvar resmi ve mozaiklerin konservasyonu uygulamalı olarak verilmektedir. Bölüm ayrıca öğrencilerine yaz döneminde

arkeoloji kazıları ve laboratuvarlarında staj imkânı sağlanarak el becerileri ve deneyim kazanmaları sağlanmaktadır.¹¹⁴

İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi 4 yıllık; Türk El Sanatları Bölümü, Hat Sanatı, Minyatür Konservasyonu ve Restorasyonu Programı, Halı, Kilim ve Etnografik Tekstiller Konservasyon ve Restorasyon programı alanında eğitim vermektedir.

2008 yılından itibaren Gazi Üniversitesi, Konya Selçuk Üniversitesi, Afyon, Edirne ve Batman Üniversitesi'nde de Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım bölümleri kurulmuştur. Ayrıca Pamukkale Üniversitesi'nde kurulmuş olup sadece Batman Üniversitesi öğrenci olarak eğitimine başlamıştır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi bünyesinde ilk defa tablo restorasyonu için Sanat Eserleri Konservasyonu ve Restorasyonu Bölümü lisansı 2013-2014 yılında açılmıştır. 1000 m² alana sahip bölümde sanat, restorasyon tarihi, desen, renk, kimya, belgeleme gibi derslerin verildiği bölümde eğitim alan öğrenciler bilimsel alanda çalışmalarını sürdürmektedir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimari Restorasyon Bölümü, Tarihi Anıtların Korunması ve Restorasyonu Yüksek lisans Programı ile bu alanda eğitim vermektedir. Kadir Has Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakfı Üniversitesi ve İstanbul Ticaret Üniversitesi gibi birçok özel vakıf üniversitesinin yüksek lisans programları yanında mimarlık fakültelerinde de Restorasyon yüksek lisansı yapılmaktadır.¹¹⁵ Burada saymadığımız birçok üniversitenin de yüksek lisans ve doktora programları bulunmaktadır.

---

¹¹⁴ İstanbul Üniversitesi: Müzeler, (Çevrimiçi) <http://.istanbul.edu.tr/> 23.09.2014

¹¹⁵ Karaoğlu, S. A, et. , “Uluslararası Mevzuat Işığında Türkiye’deki Yüksek Eğitim Sisteminde Koruma Eğitimi: Genel Değerlendirmeler Ve Öneriler -2” Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Bilimsel Dergi, İstanbul, Sayı 9, Nisan-Mayıs-Haziran 2011, s.49

Taşınır ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ile ilgili pek çok bölüm açılması sevindiricidir. Bu bölümlerin verdiği eğitimin ortak bir koruma kültürü oluşturması ile çok daha büyük ilerlemeler kaydedilebilir. Bu konuda üniversiteler ve akademisyenlerin çabaları ve kurumların ortak bir paydada buluşmaları önemlidir.

3.2. Koruma Politikalarının İşlevselliği

Emre Madran, “Kültür varlıklarını, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya sualtındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” diye tanımlamaktadır.

Kültür varlığı, anayasamızın 2863 sayılı kanunda somut kültür varlıklarımızı oluşma durumuna göre: *Kültür ve Tabiat*, taşınabilirlik durumuna göre ise *Taşınır ve Taşınmaz Kültür Varlığı* olarak adlandırılmaktadır. Soyut kültürel varlıklarımızda 2003’te Paris’te Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı’nın (UNESCO) 32. Genel Konferansı’nda kabul edilen “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” imzalanmasıyla koruma altına alınmıştır.¹¹⁶ 2863 Sayılı Kanun en önemli özelliklerinden birisi kentsel sit alanlarında planlı koruma kavramı getirilmiş ve Yüksek Bölge Kurullarının kurulması kararlaştırılmıştır.¹¹⁷ Koruma faaliyetlerinin kapsamı tek yapı ölçeğinden kentsel çevre boyutuna doğru genişletilmiş, 3386 ve 5226 Sayılı Kanun Değişiklikleri ile Kültür ve Tabiat Varlıkları kanunda tek yapı ve objelerin korunmasına ilişkin daha ayrıntılı tanımlamalar yapılmıştır.

Ülkemizde koruma kavramının tek anıt korumasından başlayarak uluslararası koruma modellerine uygun bir kentsel alan korumasına ulaşması uzun bir zaman almıştır. 14/07/2004 yılında çıkarılan 5226 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler ana

---

¹¹⁶ Gülersoy, Nuran Z. , **Mimar(lık) Korumanın Neresinde Çalıştayı**, TBMM Yayınları, 2009, s.27

¹¹⁷ Resmi Gazete: 21/07/1983 Yılı, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863>, 02.01.2015

hatları ile tanımlar, izinsiz müdahale ve yasağı, yetki ve yöntem, Kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması, katkı payı, kamulaştırma, sit sınırlarındaki geçici yapılaşma koşulları ile bölge kurullarının görev ve yetkileri hususları oluşmuştur.

Yine aynı kanun kapsamında yapılan değişikliklerle korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili işleri ve uygulamaları yürütmek, denetimleri yapmak üzere Büyükşehir Belediyeleri, Valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde sanat tarihi, mimar, şehir planlamacısı, mühendislik, arkeoloji gibi meslek uzmanlarının görev alacağı koruma ve uygulama ve denetleme büroları (KUDEB) kurulacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca İl Özel İdareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustaları yetiştirecek birimler kurulacağı belirtilmiştir.¹¹⁸

16/06/2005 tarihinde 5366 Sayılı Kanunda değişiklikler yapılmış ve yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması hakkında kanun kabul edilmiştir.¹¹⁹

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2863 Sayılı Kanunda belirtilen kültürel ve doğal değerlerin korunması ile ilgili olarak Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü kurmuş ve Müdürlüğün koruma ile ilgili görevleri arasında;

- *Ülkemizde korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirler almak,*
- *Gerekli görülen yerlerde müzeler, rölöve ve anıtlar müdürlükleri, restorasyon ve konservasyon laboratuvarları kurmak,*

---

¹¹⁸ Madran, Emre, “**Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımına İlişkin Temel Bilgiler El Kitabı**”, Mimarlar Odası Antalya Şubesi 2009,s.5

¹¹⁹ Resmi Gazete: 05/07/2005 Yılı, 533 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, (Çevrimiçi)
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5, 02.01.2015>

- *Ulusal sınırlarımız dışında kalan, korunması gerekli, ata yadigarı taşınmaz kültür varlıklarını tespit etmek, bunların bakım ve onarımlarını sağlayıcı tedbirler almak,*
- *Korunması gerekli kültür varlıklarının bakımı ve restorasyonu konularında gerekli tedbirleri almak ve uygulamak,*
- *Koruma alanında, inceleme, tespit, değerlendirme ve planlamaya yönelik hizmetleri yapmak veya yaptırmak,*
- *Koruma kültürünün yaygınlaşması için gerekli çalışmalar yapmak,¹²⁰ olarak sıralamıştır.*

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Bakanlığa bağlı veya denetiminde olan tüm müzeler, sit alanları ve korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarına hizmet sunmaktadır. En son yapılan İstatiklerde (2013 yılı) Türlerine göre müzelerimizdeki eser sayısı şöyledir;

Arkeolojik	776.670
Etnografik	294.075
Sikke	1.873.472
Tablet	118.301
Mühür ve Mühür Baskısı	60.839
Arşiv Vesikası	7.402
El Yazması Kitap	41.395
Fosil ve İskelet	575
Madalya-Madolyon-Nişan	1.569
Banknot	357
Diğer	812
TOPLAM	3.175.267

Tablo 2. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na Bağlı Müzelerdeki Türlerine göre Eser Sayıları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: Müze İstatistikleri (Çevrimiçi) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 16.01.2015

¹²⁰ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı : (Çevrimiçi) Kültür ve Turizm Bakanlığı: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 04.01.2015

Bakanlığın 2014 yılı itibari ile Özel Müze ve Koleksiyoncu İstatistikleri şöyledir;

Özel Müzelerdeki Eser Sayısı	387.554
Özel Müzelerin Ziyaretçi Sayısı	8.493.253
Koleksiyonculardaki Sikke Sayısı	110.681
Koleksiyonculardaki Eser Sayısı	124.957
Koleksiyonculardaki Toplam Eser Sayısı	235.638

Tablo 3. Kültür ve Turizm Bakanlığına Bağlı Özel Müze ve Koleksiyonculardaki Eser Sayıları, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı: Müze İstatistikleri (Çevrimiçi) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 16.01.2015

Kültür Bakanlığının ülke genelinde aynı yılda, hazırlamış olduğu raporda, Tescilli sit alanlarının istatistikleri¹²¹ şöyledir; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: Müze İstatistikleri (Çevrimiçi) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 16.01.2015

SİT TÜRÜ	SAYISI
Arkeolojik sit alanları	12032
Kentsel sit alanları	265
Tarihi sit alanları	160
Diğer sit alanları (Üst üste Sit alanları)	448
Kentsel Arkeolojik Sit Alanları	32
TOPLAM	12037

Tablo 4. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tescilli Sit Alanları İstatistiği, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: Müze İstatistikleri (Çevrimiçi) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 16.01.2015

Ülke genelinde 2014 yılında hazırlanan raporda, Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği¹²² şöyledir;

¹²¹T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı: Türkiye Genelindeki Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği, (Çevrimiçi) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 16.01.2015

¹²² T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: A.g.e

TÜRKİYE GENELİNDE TESCİLLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI	TAŞINMAZ SAYISI
Sivil Mimarlık Örneği	63923
Dinsel Yapılar	8997
Kültürel Yapılar	10364
Endüstriyel Yapılar	2610
Mezarlıklar	3544
Şehitlikler	253
Anıt ve Abideler	329
Kalıntılar	2190
Korunmaya Alınan Sokaklar	61
TOPLAM	96953

Tablo 5. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2024 Yılı Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği
T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı: Taşınmaz Kültür Varlıkları İstatistliği, (Çevrimiçi)
<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 16.01.2015

Yine aynı yılda Bakanlar Kurulu kararıyla 36 adet yabancı, 117 yerli kazı, 175 adet kurtarma kazısı, 44 adet müze müdürlükleri tarafından ve 27 adette kamu yatırım alanı yazısı yapılmıştır. Bu yukarıda bulunan eser sayılarına her yıl yapılan kazılar sayesinde, yeni taşınabilir kültür varlıkları eklenmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı müzelerde bulunan tüm alt yapı, mevzuat, dokümantasyon ve müze koleksiyonlarının korunması için gerekli olan bütçe ile ilgili sıkıntılar, eserlerin bakım onarımına ilişkin uygulamaları olumsuz yönde etkilemektedir. Müzelerde bulunan eserlerin sergileme ve depolama koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Depolarda özellikle iklimlendirme (sıcaklık, nem, ışık) uygun raf sistemleri ve depolama alanları bulunmamaktadır. Bakanlık, bu amaçla yeni müzeler ya da mevcut binanın yeniden düzenlenmesini yapmaktadır.

Bakanlığa bağlı müzelerde bulunan eserlerin yüzde sekseni defter yöntemi kullanılarak envantere kayıtlıdır.¹²³ Tüm müzelerin ortak kullanabileceği bir envanter kayıt sistemi bulunmamaktadır. Envanteri bulunan eserlerin daha önce yapılan

¹²³ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü: Müze Yönetim ve İşletim Modeli Öneri, Projesi Raporu, İstanbul 2010, s. 5

konservasyon raporları tutulmadığı için koruma onarım sırasında gerekli olabilecek bazı bilgiler eksik kalmaktadır. Müzelerdeki tüm envanterlerin uluslararası standartlarda bilgisayar sistemlerine kaydedilmesi, envanterin hareketinin de bu sistemle takip edilmesi için (MUES) 2007 yılında projesi harekete geçirilmiştir. Bu proje ile birlikte eserin koruma ve onarım çalışmaları ve raporları envantere işlenerek gelecekte olası yapılacak koruma ve onarım çalışmalarına katkıda bulunacaktır.¹²⁴

Müzelerde bulunan eserlerin ortak bir veri tabanında toplanması dünyada yaygın olarak kullanılan sistemlerden biridir. Bölge Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarında yapılan tüm çalışmaların, kurulacak olan bir veritabanı sistemi ile sayısal ortama aktarılması hem eserler üzerinde yapılan çalışmaların takibini yapmak, geçmişlerine vakıf olmak açısından önem taşımaktadır hem de laboratuvar çalışanlarının yaptıkları işlerle birer örnek oluşturacaktır. Konu ile ilgili olarak gerekli düzenleme MUES’de (Müze Ulusal Envanter Bilgi Sistemi) bulunan “laboratuvar kiti”nin kullanılmaya başlanması planlanmakta böylelikle zaten mevcut olan bir veritabanına, veritabanında yer alan eserlere yönelik her türlü bakım ve onarım ile ilgili bilgi paylaşılabilme olanağını sağlamaktadır.

Taşınmaz kültür varlıkları için alınan Katkı Payı olarak toplanan %10 vergi paylarının müzelerin projelendirme, restorasyon ve bakımları için kullanılmamaktadır. Müzelerden elde edilen gelirler DÖSİM tarafından tahsil edilmekte ve müzelerin gelirleri temel olarak müzelere dönmemektedir. DÖSİM kaynakları bazen kazılarda veya Bakanlığın onayı ile müzelerdeki tadilatlarda da kullanılmaktadır.¹²⁵ Müzelerde koleksiyonların korunması için gerekli olan laboratuvarların ve malzemelerin sağlanması gerekmektedir. Laboratuvarı olan müze sayısı yetersizdir. Bu durum Merkez Laboratuvarın iş yükünü artırmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın toplam bütçeden aldığı pay diğer Bakanlıklarla karşılaştırılınca en alt düzeydedir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı (Merkez Laboratuvar) da dahil olmak üzere Bakanlık bütçesinden

---

¹²⁴ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, A.e. s.1

¹²⁵ Age. s.5

yıllardır %14-15 civarında bir pay almaktadır.¹²⁶ Merkez Laboratuvar ve Bağlı Bölge Laboratuvarlarına aktarılan bütçe kısıtlıdır. Bölge Laboratuvarlarının bütçe ile ilgi sıkıntılarında dolayı mekân ve teknik donanım sorunları bulunmaktadır. Genel Müdürlük tarafından bu sorunların iyileştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Yeni alımlarla personel sorunu çözümlenmiş ve alınan personele hizmet içi eğitimler verilerek ortak bir koruma anlayışı yerleştirilmeye çalışılmaktadır.

Kültür varlıklarının korunması ve onarımı, devlet kurumları ve sivil olarak faaliyet veren kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. T.C. Kültür ve Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün yanında, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, T.C. Başkanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Belediyeler ve İl Özel İdareleri, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı Müdürlüğü, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile buna bağlı Bölge Koruma Kurulları, Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, İBB-KUDEB (Koruma ve Uygulama Denetim Birimi), Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü, Kültürel Miras Alanlarını Koruma Müdürlüğü, TAÇ (Türkiye Anıt Çevre ve Turizm Değerlerini Koruma) Vakfı, Türk Tarih Vakfı, ÇEKÜL (Çevre Kültür ve Değerlerini Koruma) Vakfı, Türk Tarih Vakfı, (Türk Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği), KUMİD (Kültürel Mirasın Dostları Derneği) Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı, Tarihi Kentler Birliği, RKD (Tüm Restorasyon ve Konservasyon Derneği), KOREF (Koruma- Restorasyon Firmaları Derneği) Arkeologlar Derneği ve Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları koruma konusunda çalışmalar yapmaktadır.

---

¹²⁶ Age. s.5

3.3. Karşılaştırmalı Bir Örnek Olarak, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Merkez Laboratuvarı ve Roma Merkez Enstitüsü (ICR)

Ülkemizde kurulan Koruma Laboratuvarları Dünya’da pek çok örneği olan Taşınabilir ve Taşınmaz Kültürel Varlıkların korunmasına yönelik çalışmalar yapan merkezler ile benzerlikler göstermektedir. Venedik Tüzüğü’nün 1964 yılında benimsenmesiyle birlikte çeşitli yayınlarla restorasyonun önemi, restorasyon ilkeleri, hazırlanan tüzükler ile anlaşmalar, ülkemizde tanıtılmasına ve uygulanmasına özen gösterilmeye çalışılmışsa da, Türkçe yayının az olması, konu ile ilgili yeterli eleman olmaması nedeniyle, olumlu yönde atılan ilk birkaç adımdan bazı istisnalar dışında, teoriden pratiğe aktarılamamıştır.¹²⁷ Tüm bu yetersizliklere karşı günümüzde, uluslararası standartlara uygun, restorasyon ve konservasyon konusunda bilimsel tekniklerle çalışan İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı Müdürlüğü kurulmuştur.¹²⁸

Merkez Laboratuvarın kuruluşu ile birlikte daha sistemli ve bilimsel onarım çalışmaları başlamıştır. Laboratuvarda mesleki bilginin artırılması ve güncel uygulamaların takip edilebilmesi için 1991-1998 yılları arasında sınırlı sayıda personeli İtalya’da ICCROM vb. kurumlarda mesleki eğitim kursuna göndererek uluslararası standartlara uygun eğitim almaları sağlanmıştır.¹²⁹

Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları koruma politikalarının bir sonucu olarak devlet tarafından taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının bakım ve onarımı için kurulmuştur. Bu amaçla Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü gerekli gördüğü illerde yeni Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları kurmuştur. Koruma alanında araştırma, inceleme, tespit ve değerlendirme yaparak korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının restorasyonu konusunda gerekli bilgi ve teknik

---

¹²⁷ Küçük, C, Türkiye’de Konservasyonun Tarihi, I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu, 6-7 Mayıs 1999,Ankara, s.119

¹²⁸ Küçük. Age. s.191

¹²⁹ İstanbul Rest. Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı Arşiv : 15/72 sayılı, Kültür Bakanlığı ve Müzeler Genel Müdürlüğü için Hazırlanan 10/1 Kayıt nolu Rapor.

yardımı müzelere ve ilgili kurumlara sağlamak amacıyla kurulmuşlardır. Daha sonra özel müzelerde kendilerine bağlı olarak koruma ve onarım laboratuvarları kurmuştur.

İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı ile Roma Merkez Enstitüsü (ICR) arasında birtakım benzerlikler bulunmaktadır. İki Merkezde devlet tarafından kültürel mirası koruma amaçlı kurulmuşlardır. Roma Merkez Enstitüsü yurt dışı ve yurt içinde faaliyet göstermektedir. Merkez Enstitü bağlı bulunduğu Kültürel Miras Departmanı'nın ve İtalya Ulusal Araştırma Konseyi (CNR) bütünleşik yönetim ile yönetilmektedir. Departman, kültürel miras alanların iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınması için bütüncül bir strateji olan doğal ve kültürel alanların sürdürülebilir kalkınma sürecini geliştirmeye yönelik olan faaliyetleri koordineli bir şekilde yapmaktadır. Bu faaliyetler kapsamında kültürel mirasın takip edilmesi, önleyici bakım metodolojileri ve teknolojileri, teşhis analiz, bilgi ve tanısal çalışmalar, önleyici koruma, restorasyon ve izleme müdahalelerini geliştirmeye yönelik araştırma faaliyetleri yapılmaktadır. Enstitülerle ortak çalışmalar yapılması ve birlikte hareket edilmesi sonucunda yapılan kültürel mirası koruma çalışmalarının memnun edici olduğu görülmektedir.

Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı da kültürel mirasın korunması için kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere diğer ilgili Bakanlıklarla birlikte, ortak kültürel miras alanlarının koruma ve kalkındırmaya yönelik proje, uygulama ve bilimsel çalışmalar yapılmaktadır.

Ülkemizde, T.C. Başbakanlığa bağlı olarak çalışan Kalkınma Bakanlığı, üniversiteler ve kamu kurum ve kuruluşlarında bilim, teknoloji ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişme için araştırma merkezlerinin projelerine destek vermektedir.

Tematik İleri Araştırma Merkezleri¹³⁰ ve Merkezi Araştırma Laboratuvarları¹³¹ da Kalkınma Bakanlığında destek alan merkezlerdir. Ülke genelinde kurulan veya kurulma çalışmaları başlatılan 72 Merkez Araştırma Laboratuvarı bulunmaktadır. Bu laboratuvarlarda gıda teknolojileri, deniz araştırmaları, hibrid araç teknolojileri, uzay, deprem öncesi ve sonrası afet yönetimi, ileri teknoloji, nano teknoloji, güneş enerjisi vb. çok kapsamlı laboratuvarlar bulunmaktadır. Bu laboratuvarlar, İtalya örneğinde olduğu gibi Kültür Bakanlığı ile direkt olarak çalışmamaktadır. İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Bölge Merkez Laboratuvarı var olan Merkez Araştırma ve Tematik Araştırma Merkezleri ile ancak protokol kapsamında ortak çalışmalar yapılabilir. T. C Kültür Bakanlığı ve TAEK kültürel mirasın korunması için ortak proje, uygulama ve eğitim çalışmaları yapmaktadır. Bu tür anlaşmaların sağlanması ile AR-GE çalışmaları kapsamında yenilikçi malzeme ve tekniklere yönelik araştırmalar ve kültürel mirasın korunmasına ve tanıtılmasına yönelik disiplinler arası ulusal ve uluslararası projeler yapılmasına olanak vermekle beraber kısıtlı sayıda ve sürekliliği olmadığı için istenilen seviyede bir başarı sağlamamaktadır.

İstanbul Merkez Bölge Laboratuvarı ve Roma Merkez Enstitüsü (ICR) arasında benzerlilerden bir tanesi de kültürel miras konusunda eğitim çalışmaları yapmalarıdır. Örneğin; İtalya'da olduğu kadar çok ve çeşitli kültür varlığına sahip ülkemizde Merkez Laboratuvar, meslek liselerinden üniversiteye kadar geniş bir öğrenci yelpazesine staj imkânı sağlanmaktadır. Burada amaç bilimsel araştırmalarla uygulamanın birleştirilerek öğrencilerin iş hayatına hazırlanmalarını sağlamaktır. Merkez laboratuvarın bünyesinde her ne kadar bir okul bulunmasa da sunduğu staj imkânları, katıldığı veya desteklediği seminerler, konferanslar, verdiği kurum içi eğitimler, ülke genelinde yaptığı bilimsel çalışmalar ile eğitime katkıda bulunmaktadır. Bölge Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlarında gibi görev alacak eğitilmiş personelin yetiştirilebilmesi açısından bir eğitim kurumu hareket

---

¹³⁰ Özellikle yeni kurulan olmak üzere altyapısı eksik üniversitelerde kurulacak merkezler

ederek gerek kurum içi personel gerek ise üniversitenin ilgili bölümlerinden öğretim elemanların katılımı ile birlikte hizmet içi eğitim vermiştir. Bu eğitimlerde personel, uygulamada bulunduğu coğrafyada karşısına en çok çalıştığı malzeme üzerinde eğitim almıştır.¹³²

22 Ocak 2004 tarihli kanun 182. (*Articolo, 182 del codice di cui al decreto legislativo 22 gennaio 2004*) maddesine göre İtalya'da Kültür ve Turizm Bakanlığı, devletin tanıdığı (5 yıl ve 300 kredilik içeren restorasyon ve konservasyon formasyonu) diplomasına sahip kişilere Konservatör/Restoratör ünvanı alabilmektedir. Akademik lisans ve yüksek lisans derecelerine sahip bir kişi 5 yıllık eğitimi tamamlamakla beraber, gerekli unvan kredilerini, eğitim süresince toplayamamaktadır. Bu kişiler asistan Konservatör/Restorer ünvanı taşıyarak, gerçek ünvana sahip kişilerin gözetiminde çalışabilmektedir. Bu yasaya göre uzun süre tecrübesi olan temel restorasyon eğitimi almış profesyonel kişiler ve yeni mezunlarda İtalya Kültür ve Turizm Bakanlığının konservasyon ve restorasyon alanında yaptığı özel sınava girerek başarılı olan adaylara ancak bu ünvanı alabilmektedir.¹³³

Ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığı, Taşınır ve Taşınmaz kültür Varlıklarını koruma, onarım, restorasyon ve konservasyon konularında, üniversitelerin ilgili ön lisans ve lisans programlarından mezun olan veya Mimarlık, Mühendislik, Fen-Edebiyat, Güzel Sanatlar, Dil ve Tarih-Coğrafya fakültelerinin taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarını koruma, onarım, restorasyon ve konservasyon konularında lisansüstü programlarından mezun olan, arazi ve şantiye şartlarında çalışmaya engel hali bulunmayan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 48 inci maddesinin (A) fıkrasının (1, 4, 5, 6 ve 7. Bentlerinde) belirtilen şartları taşıyan kişiler ve Bakanlığın personel alımlarında Kamu Personeli Seçme Sınavında Genel Yetenek (4/B) puanı ve konservasyon ve restorasyon alanında sözlü mülakatta başarılı olan kişiler Restoratör ünvanı alarak sözleşmeli ve kadrolu memur olarak çalışmaktadır.

---

¹³² Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü: 29 Ocak 2015 Tarihli 76252222-051.05-18676 Sayılı 'Hizmet İçi Eğitim', Yazısı

¹³³ Commissioni e Comitati : (Çevrimiçi) <http://www.beniculturali.it>, 29.05.2015

Bu konuda dünyadaki Konservatör & Restoratör Örgütleri Avrupa Konfederasyonu (ECCO) tarafından kabul edilen meslek ilkelerine uygun bir mevzuat değişikliği sağlanırsa tecübesiz restoratörlerin ve kişilerin yapmış olduğu nitelsiz uygulamaların önüne geçilebilir.

Merkez Laboratuvarlarının, faaliyetlerine baktığımızda ICR bünyesindeki Koruma Laboratuvarları ve Bilimsel Araştırma Laboratuvarlarından Kimyasal ve Malzeme Laboratuvarı benzerlik göstermektedir. Ancak Biyoloji Laboratuvarı farklılık göstermektedir. Merkez Laboratuvar kurulduğu ilk yıllarında kısa bir süre Biyoloji Laboratuvarı için çalışan Serdar Kantarcıoğlu ‘nun İstanbul Üniversitesine geçmesi ile bu laboratuvar işlevsiz kalmıştır.

3.4. Koruma Politikasında Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlarının Yeri Üzerine Bir Değerlendirme

Ülkemizde restorasyon ve koruma ile ilgili bilimsel çalışmalar Osmanlı döneminde yürürlüğe giren Asar-ı Atika Nizamnamesi’nde (1869) ‘‘Eski Eserlerin Korunması’’ konusuna yer verilmiştir. Daha sonrasında gelen 1874 - 1884 ve 1906 tarihli Nizamnamelerde tıpkı ilk Nizamnamede olduğu gibi kültür varlıklarının konservasyon ve restorasyonundan henüz bahsedilmemiştir. Koruma anlayışı daha çok eserlerin yurt dışına çıkarılmaması veya muhafaza altına alma şeklindedir. Yapılan yasal düzenlemeler ve eser ihracının kısıtlanması, kültür varlıklarını koruma bilincinin yerleştiğinin göstergesi olmamıştır.

Toplumların kültür varlıklarını koruması veya koruyamaması, kültürel ve ekonomik seviye ile hep orantılı gitmiştir. Ancak, yürürlüğe giren bu yasaların ülkemizde kültürel varlıkların korunmasında bir alt yapı oluşturduğu ve bu yasaları uygulamakla yükümlü örgütlerin faaliyetleri sonucunda da kültür ve tabiat varlıkları korunmaya çalışıldığı, topluma koruma ve kültür bilinci bu çabalar sonucunda geliştiği bir gerçektir.¹³⁴

---

¹³⁴ Ahunbay, Zeynep, 1997, s.1373

1873 yılında Talim Terbiye Dairesi'nin (Milli Eğitim Bakanlığı'na eşdeğer) bir yazısında, müze olarak kullanılan yerin çok nemli ve rutubetli olduğu, bu sebepten içinde bulunan bazı metal eserlerin paslanıp çürüdükleri, asli özelliklerini kaybettikleri belirtilmiş ve yeni bir müze binası yapılması istenmiştir. Ancak Çemberlitaş civarında yapılması düşünülen bu yeni bina hayata geçirilemeyince, Aya İrini Müzesi, Çinili Köşk'e taşınmak zorunda kalmıştır. Bu davranış, eserlerin bozulmalarına yönelik dolaylı bir korumanın ilk örneği olarak kabul edilmektedir.¹³⁵

1876 yılında Aya İrini Müzesi'nin Çinili Köşk'e taşınması ve bu amaçla müzeye çevrilmesi pasif koruma uğruna yapıldığı düşünülmektedir, ancak bu süreçte Çinili Köşk aktif tahribata uğramıştır. Taşınma nedeniyle ağır taş eserlerin yukarı kaldırılabilmesi için özgün merdivenler yıkılmış, küçük eşyaların sergilenmesi amacıyla kullanılacak raflar 15.yy çinilerinin üstüne çivi çakılarak yapılmıştır.¹³⁶

Daha sonra çıkarılan 1906 tarihli Nizamname, Cumhuriyet döneminde de uygulamada kalmış ve daha sonra kabul edilen 1710, 2863 ve 3386 sayılı Kanun değişiklikleri koruma ve restorasyon olgusunun daha anlaşılabilir hale getirmiştir. Koruma alanındaki sorunlara çözüm arayışları sonucunda birçok üniversite ve müze laboratuvarlarının açılmasına neden olmuştur.

Günümüzde koruma ve restorasyon alanında yapılan bilimsel araştırmalar ve uygulamalar, bu alanda çalışan kişi ve kurumların sayısı bir önceki dönemlere göre artmıştır. Ancak bu alanda uluslararası bilgi, teknik donanım ve bilimsel araştırmalar vb. yapan laboratuvar sayısının artması için gerekli çalışmalar devam etmektedir.

Merkez Laboratuvar kurulduğu tarihten günümüze kültürel mirasın korunması konusunda UNESCO, ICCROM, ICOMOS gibi kuruluşlarla, ortak çalışmalar yapmıştır. Uluslararası kurumlar ile işbirliği içinde koruma alanlarındaki

---

¹³⁵ Bingöl, I. age.1999, s.10

¹³⁶ Bingöl, I. age. S.11

gelişmelerin izlenmesini ve bilimsel yöntemlerin benimsenmesini sağlamıştır. Merkez Laboratuvar kısıtlı bütçeler içinde çok önemli ve değerli çalışmalarda bulunmuştur. Uluslararası projelerde, UNESCO Kültür Mirası Fonu ve Dünya Anıtlar Fonu (Word Heritage Fun) 'ndan finansal destek almış, sağlanan fon kapsamında laboratuvarın geliştirilmesi için kademeli olarak alet yardımı, personel ihtiyaçları ve eğitimler için kullanılmıştır.

Laboratuvar 1984'ten günümüze pek çok ulusal ve uluslararası projeler yaparak koruma ve uygulamada ülke geneline örnek teşkil etmiş ve etmektedir. Laboratuvarın koruma politikasında yeri ve önemi büyüktür. Zaman içinde koruma politikalarının iyileştirilmesi ile Merkez Laboratuvarın ihtiyacı karşılamadığı görülerek açılan Bölge Laboratuvarları ile hizmet kalitesinin artması planlanmıştır. Ancak, 2015 yılı itibariyle Bölge Laboratuvarları aktif bir şekilde çalışmalara henüz başlayamadığı için Merkez Laboratuvarı koruma ve onarım alanında istediği etkinliğini sağlayamamıştır. Bölge Laboratuvarlarının tam olarak çalışmaya başlamasıyla bu durum giderilecektir.

Ülkemizde eğitim sisteminden kaynaklı ortak bir koruma anlayışı olmadığı için Merkez Laboratuvar bünyesinde bulunan personelin de doğal olarak yerleşik bir koruma standardı bulunmamaktadır. Personelin ortak bir koruma anlayışına sahip olması için aynı kalitede ve dünya standartlarına uygun bir eğitime tabi tutarak bir okul gibi hizmet vermektedir. Laboratuvar ülke genelinde de bu anlayışın yerleşmesi için hizmet verdiği kurumlarla da iş birliği ve paylaşım içerisindedir.

Laboratuvarlar koruma bilincinin oluşması için meslek liselerinden üniversiteye kadar geniş bir öğrenciye staj imkânı sağlanmaktadır. Burada amaç mesleki bilgi edinilmesi ve bilimsel araştırmalarla uygulamanın birleştirilerek öğrencilerin iş hayatına hazırlanmaları sağlamaktır. Laboratuvarlar yapmış oldukları seminer ve konferanslarla mesleki bilgiyi paylaşarak toplumu eğitmektedirler. Ayrıca yayımladıkları dergi, kitap, makale vb. yayınlarla toplumu kültürel mirasın korunması konusunda bilinçlendirmektedirler. Merkez Laboratuvarın kurulduğu

yıllarda kısa süreli çıkardığı bir bilimsel bir derginin dışında düzenli yayınladığı dergi veya yayın bulunmamaktadır. Ancak görevli uzman personel içinde, kişisel çabalarla makale ve kitabı yayımlanan kişiler bulunmaktadır. Laboratuvarında bulunan mevcut personelin uzmanlaşması sağlamak için doktora, yüksek lisans vb. eğitimleri almaları konusunda destek verilmekte, mesleki bilgi olarak dünya standartlarını takip etmeleri ve uluslararası ilişkileri geliştirmeleri için fırsat sunmaktadır.

Yerel yönetim bünyesinde kurulan İBB-KUDEB, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bünyesinde faaliyet gösteren Koruma Yüksek Kurulu'nun bir ilke kararı belirlemesi sırasında veya İstanbul Koruma Bölge Kurullarının eser onarımına ilişkin alacakları kararlarda görüş bildirmesi hem karar verme sürecini hızlandırmak hem de daha sağlıklı koruma müdahalelerine imkân sağlamak amacıyla faaliyetler yapmaktadır.

Restorasyon ve konservasyon çalışmaları için gerekli olan analizlerin yapıldığı koruma laboratuvarları ile mevcut ihtiyacın giderilmesine yardımcı olmaktadır. KUDEB laboratuvar çalışmaları ve eğitim faaliyetleri ile kültürel mirasın korunması konusunda diğer laboratuvarlara örnek proje ve uygulama çalışmaları yapmaktadır.

Uluslararası restorasyon ilke ve mevzuatları doğrultusunda, uygulama konusunda deneyim ve becerilerin geliştirilmesinin amaçlandığı, Taş ve Ahşap Eğitimleri verilmektedir. Yapılan eğitimler kültürel mirasın korunması sürecinde kalifiye eleman ihtiyacını gidermek için katkı sağlamaktadır.¹³⁷ İBB- KUDEB'in üç ayda bir yayınladığı süreli dergi "Restorasyon ve Konservasyon Dergisi" yayımlamaktadır. Ayrıca her yıl düzenlemiş olduğu seminerler ile ülke genelinde farklı coğrafyada çalışan akademisyen ve uygulamada aktif olarak çalışanların bir araya gelmesiyle disiplinler arası bir bilgi paylaşımı gerçekleşmektedir. Bu seminerler sonucunda yayımlanan seminer kitapları koruma alanında Türkçe kaynak eksikliğini gidermektedir. Çok yakın bir zaman içerisinde kurulmuş bir birim olmasına karşın yapmış olduğu bilimsel araştırmalar, yayınlar ve eğitim olanakları ile koruma bilincinin yerleşmesinde katkıda bulunmuştur. Diğer bir süreli yayın ise T.C. Başkanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün "Restorasyon-Konservasyon-Arkeoloji ve Sanat Yıllığı" dergisidir.

---

¹³⁷ Şimşek, M. Deniz: İBB KUDEB s.11-12

Özel müzeler kendi sahip oldukları eserlerin koruma ve bakımı için laboratuvarlar kurmuşlardır. Gerekli durumlarda diğer koruma ve onarım laboratuvarlarından destek almaktadır. Bazı özel müzeler koruma eğitimi ile ilgili projeler geliştirmektedirler. Örneğin, Sabancı Müzesi Laboratuvarı, geçtiğimiz son iki yıldan bugüne taşınabilir sanat eserlerinin konservasyon konusunda önemli akademisyenlerin katıldığı eğitim programları yapmıştır.

Üniversiteler kendilerine ait döner sermaye sistemi ile işletilmekte olduklarından, araştırma faaliyetleri için gerekli olan maddi destek devletten gelen kısıtlı bütçelerle değil üniversite desteği ile daha iyi karşılanmaktadır. Üniversitelerin ilgili bölümlerin laboratuvarlar çalışmaları eğitim programları ile birlikte yürütülmektedir. Üniversitelerde kurulan bölümlerde yetişen öğrenciler mezun olduklarında yetişmiş personel olarak çalışmalarına devam etmektedir. Bu bölümlerin laboratuvarları uzman sayılarının artırması, analiz çalışmaları ve her şeyden önemlisi verdikleri eğitimle koruma politikamızda önemli bir yere sahiptir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirinin sağlanması alanında birtakım çalışmalar dünya’da olduğu gibi ülkemizde de yapılmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı genel anlamda tüm varlıkların, doğal kaynakların ve insan kaynaklarının uzun dönemli kullanımı için yönetilmesi ve işletilmesi konularını kapsamaktadır. Kültürü temsil eden koleksiyonların korunması ve sürdürülmesinde müzeler büyük rol üstlenmekte ve giderek gelişen kurumsal yapılanmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan müzenin sosyal, ekonomik, çevresel yasal, yönetsel birçok anlamda gereklilikleri artmaktadır.

Ülkemiz dünyada koruma ve onarım konularında kabul görmüş birçok tüzük ve ilkeyi kabul etmiş ve birçoğunu yasalaştırmıştır. Kültürel mirası korumaya ilişkin yasal düzenlemelerin tarihsel gelişimi referans ülke olarak ele alınan İtalya ile paralellik göstermekle birlikte koruma ve onarım çalışmalarındaki durumu öyle olmamıştır. İmzalanan anlaşmalar ve tüzükler tam olarak teoriden uygulamaya geçememiştir. Koruma konusunda ülkemizde yapılan çalışmalar ilk başta sadece “muhafaza ve depolama” niteliğinde iken, değişen ve gelişen yaklaşımlar ve kurumlar sayesinde eserlerin bilimsel teknik ve teknoloji kullanılarak korunması hedefine ulaşılmıştır. Ancak İtalya’daki kültürel mirası koruma olgusunun, ülke genel politikaları arasında yerini aldığı, sivil toplum bilinci sayesinde ve eğitim politikalarının da desteğiyle sosyal ve kültürel boyutunun derinlik kazandığı anlaşılmaktayken; ülkemizde korumanın henüz toplumun her kesimince kabul gören, benimsenen, bilinçli bir düzeye geldiğini söylemek mümkün değildir. Kültür varlıklarının sahip olduğu değerlerin bilgiye dönüştürülerek toplumun gelişmesine katkı sağlanması için çocukluktan itibaren kültürel varlıkları tanıtıcı, eğitim amacıyla yapılan geziler ve müze etkinlikleri bu bilinç gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ancak bu faaliyetlerin tüm ülke genelinde yaygınlaşması ile koruma konusunda daha bilinçli nesiller yetiştirilebilir. Ayrıca her yaşta insanın anlayabileceği bir dilde konu ile çok fazla teknik terim kullanılmadan yapılan yayınlar ve konuşmalar toplumda bu duyarlılığın oluşmasına yardımcı olacaktır.

İtalya'da kültürel mirası korumada uluslararası deneyim paylaşımına önem verilmesinin yanı sıra, ülke çapında hem kurumlar arası hem de kurumlar ve toplum arası eşgüdüm ve işbirliği yüksek seviyededir. Koruma ve onarımla ilgili sivil toplum kuruluşları sayıları ülkemizde son dönemlerde giderek artsa da, İtalya'da sayıları binleri aşan, korumayla ilgili sivil toplum kuruluşlarının geniş faaliyet alanlarıyla oldukça etkin ve etkili oldukları görülmektedir. Ülkemizde sayıları İtalya örneği kadar olmasa bu kuruluşların daha çoğulcu ve katılımcı bir yapıya sahip olması için birtakım projeler ve gönüllü çalışmalara destek verilmektedir.

Merkez Laboratuvarın araştırma kapasitesinin artırılması için UNESCO fonu tarafından alınan cihazlar ve daha sonra Bakanlığın almış olduğu özel ekipmanlar bulunmaktadır. Oysaki ICR bünyesinde bulunan alet ve cihazlar çok çeşitli ve uzman personel sayısı çok daha fazladır. Laboratuvarın araştırma çalışmalarını kolaylaştırmak için gerekli alet ve cihaz alımları yapılırsa da bu cihazların kurulması ve personelin bu konuda eğitilmesi gerekmektedir.

Bölge Laboratuvar Birimlerinin açılması ve yeni alımlarla personel eksikliği giderilmeye çalışılmıştır ancak henüz yeterli sayıda uzman ve araştırmacı personel bulunmamaktadır. Kurum çalışanlarının kendi uzmanlık alanı ile ilgili eğitim, bilimsel sempozyum gibi faaliyetlere katılması için bir bütçe ayrılırsa gerekli olan uzman personel yetiştirilmesine olanak sağlanabilir.

Bölge Laboratuvarlarının aktif olarak faaliyete geçmesi amacıyla Laboratuvarların sorumlu oldukları bölgede bulunan müze uzmanlarının eserlerin korunmasına yönelik temel bilgileri kapsayan bir eğitim almışlardır. Bu eğitimle müzelerde bulunan eserlere yerinde müdahale edebilmesi ve müzelerde görevli uzmanları bilinçlendirerek doğru müdahaleler yapması ileride çok daha pahalı ve kapsamlı bir koruma çalışmasını engellenmiş hemde eserlerin zarar görmemesi hedeflenerek ekonomik değer yaratılmıştır.

Roma Merkez Enstitüsü ile Kültürel Miras Bölümü kültürel mirasa uygulanacak teknolojilerin geliştirilmesi, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması için çok sayıda Enstitü ile ortak çalışmaktadır. Ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan Merkez Laboratuvar, kültürel mirasın korunması, tanıtılması, korunmaya yönelik bilimsel araştırmalar yapılması, belgeleme gibi konularda çalışmalar yapmaktadır. Ancak laboratuvar tüm bu disiplinler arası çalışmayı gerektiren konularda, sadece protokol yaptığı kurumdan yardım almaktadır. İtalya örneğinde görüldüğü gibi konu ile ilgili Enstitü ve Laboratuvarlarla düzenli bir ortak çalışma sağlayabilmek için Laboratuvarın kurumlararası işbirliği yapması bunun içinde ilgili mevzuatın düzenlenmesi gerekmektedir.

Daha kapsamlı ve geniş bilimsel araştırmalar yapabilmelerini sağlamaya yardımcı olacak farklı uzmanlık alanları ile birlikte çalışabilme (mühendisler, fizikçiler, biyologlar, mimarlar vb.) ve kurumlar arası deneyim paylaşımı yine bu işbirliği sayesinde gerçekleşebilir. Laboratuvarın, teknoloji ve teknik olanaklardan daha fazla yararlanılması ile laboratuvarın öncü kurum olma niteliğinin gelişmesine sağlanacaktır.

İtalya Kültürel Miras Departmanı kültürel miras ile ilgili destek verdiği temel araştırma faaliyetleri hem ulusal hemde uluslararası alanda kabul gören çalışmalardır. Bu çalışmalar disiplinlerarası yoğun bir çalışma, araştırmacılara destek, kamu ve özel, ulusal ve uluslararası, sektörün ilişkilerin oluşturulması ve geliştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Kültür Bakanlığı ulusal ve uluslararası kabul gören birtakım projelere katılımcı olmuş ancak koruma ve onarım konusunda henüz istenilen düzeyde bir üretkenlik gösterememiştir. Bunun sebepleri arasında yeterli bütçe ayrılmaması, kurumlararası bilgi paylaşımı eksikliği, personelin kendini geliştirmesi için gerekli olan araştırmalara destek verilmemesi vb. sayılabilir.

ICR vermiş olduğu eğitimler, yurtdışı ve içinde yapmış olduğu tüm koruma ve onarım çalışmaları bugün dünyada koruma ve onarım konusunda örnek alınan bilim adamı, sanat tarihçi, mimar, gibi kişilerin ortaya koyduğu ulusal çalışmalar üzerine oturmuştur.

Ülkemizin kendine özgü bir koruma ve onarım kuramları tam olarak oluşmuş olmakla birlikte zaman zaman kolaycılığa kaçılması ve restorasyon prensiplerine uyulmaması söz konusudur. Bu sebeble restorasyon genel prensiplerinin seminer, konferans vb. faaliyetlerle sıklıkla hatırlatılması önemlidir. İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Müdürlüğü'ne bu konuda büyük sorumluluklar düşmektedir. Merkez Laboratuvarın yapacağı çalışmalar ile evrensel koruma anlayışının ülke genelinde oluşturulmasını ve gelişmesini sağlamalıdır. Bu gelişmenin yolunun açılması için kurum içindeki bilimsel çalışmalara destek verilmesi, farklı alanlarda ileri derecede araştırmaların yapılmasına olanak veren cihazların alınması, kütüphanenin zenginleştirilmesi, personelin uzmanlaşması için gerekli eğitimler için bütçe ayrılması, ilgili mevzuatın düzenlenmesi ve kurumlararası işbirliğinin sağlanması önemlidir.

Ülkemizde taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunma ve onarımından sorumlu olan Kültür Bakanlığı, kurulduğu günden bugüne koruma konusunda strateji ve amaçlar belirleyerek birçok proje ve uygulamalarda bulunmuştur. Bugün ülkemizde yaşanan ekonomik ve kültürel nedenlerle, koruma laboratuvarlarının oluşturulabilmesi için yeterli bütçenin geç oluşturulması ve uzman kadrosu yetiştirememesi vb. sıkıntılar yaşanmış fakat bu durum laboratuvarların bilimsel çalışmalar yapmasına engel teşkil etmemiştir. Ülke genelinde müzelerin iyileştirilmesi ve yerel yönetimlerde, özel müzelerde ve üniversitelerde koruma onarım laboratuvarlarının açılması, laboratuvarların uluslararası standartlarda çalışabilmesi için gerekli uzman personel alımları ve laboratuvarda bulunan cihazların geliştirilmesi, ülke genelinde açılan Bölge Laboratuvarları ile laboratuvar sayısının artırılması yurt dışı örnekleriyle karşılaştırınca biraz geç olsa da çok önemlidir. Koruma ve Onarım Laboratuvarlarının, zaman içinde laboratuvar, personel, cihaz sayılarındaki artışı ve yaygınlaşması, kültürel mirası korunması için gerekli olan bilimsel (kimyasal, fiziksel, biyolojik, mekanik vb. disiplinler) ve teknolojik açıdan çalışmalarında artırmıştır. Buna bağlı olarak ta geçmişten günümüze Koruma Onarım Laboratuvarların Restorasyon ve Konservasyonla ilgili koruma politikasındaki rolüde artmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, Şinasi: “Saatçi Eflaki Dede”, (Çevrimiçi)
<http://www.toprakisveren.org.tr/2011-90-sinasiacar.pdf>, 23 Eylül 2014
- Ahunbay, Zeynep: “Restorasyon”, **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C; III, Yem Yayınları, İstanbul 1997, s.1553
- Ahunbay, Zeynep: **Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama**, Yem Yayınları, İstanbul, 2004, s.8
- Aktaş, Zübeyde: “**Etnografya Müzesi'nin Ziyaretçi Gözüyle Değerlendirilmesi**” (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006 (Çevrimiçi) <https://www.google.com>, 03.05.2014
- Alanyurt, Uğur: “Türkiye’de Koruma ve Onarım Üzerine Analiz” (Çevrimiçi)
<http://www.masrop.com/dergi>, 20.02.2014, 2009, s. 29
- Anadolu Medeniyetleri Müzesi: Laboratuvar, (Çevrimiçi),
<http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.>, 11 Mayıs 2014
- Bingöl, Işık: “Türkiye’de Konservasyonun Tarihi” **I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu**, Ankara, 6-7 Mayıs 1999, s.12
- Bolletino ICR: (Çevrimiçi):
http://www.icr.beniculturali.it/documenti/allegati/abstract_english_20-21.pdf, no.20-21, 02.02.2015

- Bülbül N. , İrem: **Taş Atölyesi**, İBB KUDEB Kâgir Yapılarda Koruma ve Onarım Semineri 03-04 Aralık 2013, Seminer Bildiri Kitabı, s.10-11
- Çal, Halit: **Osmanlı Devletinde Asar-ı Atika Nizamnameler**, Vakıflar Dergisi, 1997, s.26
- Çal, Halit: “Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Devri Taşınmaz Eski Eser Tahribatı ve Sebepleri’ (Çevrimiçi)
<http://dergiler.ankara.edu.tr>, 04.03.2014
- Çal, Halit: **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Eski Eser Kanunları**, Yeni Türkiye Yayınları, s.393
- Cezar, Mustafa: **Müzeci ve Ressam Osman Hamdi Bey**, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul; 1987, s.98
- CNR: İBAM (Çevrimiçi) <http://www.ibam.cn.it>, 02.02.2015
- CNR ICR: (Çevrimiçi) <http://www.icr.beneculturali.it>.02.02.2015
- CNR ICR: **Attività internazionale** (Çevrimiçi)
<http://www.icr.beniculturali.it/pagina.cfm?fli=1&usz=2&uid=195&umn=76&smn=145>, 02.06.2015
- CNR IBAM: **Offices**, (Çevrimiçi)
<http://www.ibam.cnr.it/en/thinstitute/offices>, 02.02.2015
- Çolak, Ahmet, Ed: **Cumhurbaşkanlığında Kıymetli Eserler**, Tablet iletişim Yayınları, Haziran 2014

Commissioni e Comitati : (Çevrimiçi) <http://www.beniculturali.it>, 29.05.2015

DATU: **Cultural Heritage Preservation and Natural Dyes Laboratory** (Çevrimiçi)
[http:// www.turkishculturalfoundation.org/pages/](http://www.turkishculturalfoundation.org/pages/),
2 Temmuz 2014

Erbay, Fethiye: **Uluslararası Düzeyde Devlet Otoritesinin Müzelerde Etkisi**, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1999

Erbay, Fethiye: **Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984–2009)**, İstanbul, Mimarlar Vakfı Enstitüsü, 2009

Erbay, Mutlu: **Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011, s.65

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi: İngiltere, Yem yayınları, Cilt II, İstanbul, 1997, s.846

Ertürk, Nevra: “A Management Model For Archaeological Site Museums in Turkey, Museum Management and Curators hip’’2006, (Çevrimiçi), <http://www.tandfonline.com/d>,
23.06.2014

Erdoğan, Nihat: **Mardin Müzesi Müze Etkinlikleri Eğitimi**, MardininSesi Matbacılık, Mardin, 2014, s.17

Ersen, Ahmet, v.d. : **Konservasyon Raporunun Önemi, İçeriği ve Hazırlama Adımları**, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, İstanbul, Temmuz-Ağustos-Eylül, 2009, Sayı.2, s.3-4

- Ersen, Ahmet: **John Rukin (1819-1900) ve Konservasyon Hareketi**, Restorasyon ve Konservasyon alışmaları Dergisi, İstanbul, Sayı 6, Temmuz-Eylül 2010, s.57
- Ersen, Ahmet: **Sir Bernard Fielden (1919-2008) Koruma Mimarları için Anıt bir Anı**, Restorasyon ve Konservasyon alışmaları Dergisi, İstanbul, Nisan-Mayıs-Haziran, 2011, s. 3-4
- Garnet, Oliver: **Living in Style, A Guide to Historic Decoration and Ornament**, London, National Trust 2002.s.24
- Gerçek, Ferruh: **Türk Müzeciliği**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, Ankara, s.21
- Güngör, Ali: “Askeri Müzede Restorasyon ve Konservasyon alışmaları”, **I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokiyumu**, 6-7 Mayıs 1999, Ankara, s.171
- Güleç, Ahmet : **Enez Ayasofyası Harç ve Sıva Analizleri**, İBB Kâgir Yapılarda Koruma ve Onarım Seminer Bildiri Kitabı, 28-29 Eylül 2009, İstanbul, s.176
- Gündoğdu, Özcan & Karaoğlu, Sultan: **AB ve Türkiye’deki Üniversite Müzeleri için Yeni Perspektifler Uluslararası Konferans Bildiri Kitabı**, İstanbul, 2012, s. 222
- Güner, Saadet: “Müzelerde Bilimsel Teknikler ve Risk Yönetimi Projesi” **Müzelerde Bilimsel Teknikler ve Risk Yönetimi**, Ankara 2012, s.8

- Gülersoy, Nuran Z. : **Mimar(lık) Korumanın Neresinde Çalıştayı**, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları Bildiri Kitabı, 2009, 4 Temmuz 2009, Beypazarı, Ankara s 27.
- Harmanda, Yakup Ateşoğulları, Soner, v.d: **Türkiye'nin Müzeleri, Yeni Müzeleri**, Kültür Varlıkları ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2004, s.4
- İCRROM: Courses;(Çevrimiçi) <http://iccrom.org> 11.02.2014
- ICOM: ICOM, (Çevrimiçi) <http://www.icomturkey.org/tr>, 11.02.2014
- ICOM: ICOM, (Çevrimiçi) <http://www.icom.museum>, 26.05.2014
- ICOMOS : **Uluslararası Anıtlar Ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi** (Çevrimiçi) <http://icomos.org.tr>, 11.02.2014
- ICON: **THE INSTITUTE OF CONSERVATION'S PROFESSIONASTANDARDS** (Çevrimiçi) <http://www.icon.org.uk/>, 26.05.2015
- IIC: **IIC**, (Çevrimiçi) http://International_Institute_for_Conservation, 03.03.2014

- ISCR: **The National Institute for Conservation and Restoration /thenational- (ISCR) (Çevrimiçi)**
<http://memoriafuturo.fondazionerosselli.org/en/entiinstituteforconservation-and-restoration-iscr/>,
09.06.2015
- İAMY: Laboratuvarlar ve Atölyeler: İstanbul Arkeoloji Müzesi Yayınları No.2, 1937, s.35-37
- İAMY: Kimya Laboratuvarı, İstanbul Arkeoloji Müzesi Yayınları, No.5, 1952,s. 83-84
- İAMY: Laboratuvar ve Atölyeler, İstanbul Arkeoloji Müzesi Yayınları, No.11-12, 1964, s.15-16
- İCOMOS: İCOMOS (Çevrimiçi) <http://www.icomos.org>, 11 Şubat 2014
- İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü: **Müze Yönetim ve İşletim Modeli Öneri Projesi Raporu**, İstanbul 2010, s.5
- İstanbul 2010 Avrupa: Kültür Başkenti Ajansı: **Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü, Müze Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2010
- İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı Arşivi: 15/72 sayılı, Kültür Bakanlığı ve Müzeler Genel Müdürlüğü için Hazırlanan 10/1 Kayıt nolu Rapor

- İstanbul Üniversitesi; Zooloji Müzesi (Çevrimiçi),
<http://fen.istanbul.edu.tr/tasinabilirkultur/?p=7488>
www.istanbul.edu.tr, 23 Eylül 2014
- İstanbul Üniversitesi; Bölüm Laboratuvarları, (Çevrimiçi)
<http://edebiyat.istanbul.edu.tr/tasinabilirkultur>, 23 Eylül
2014
- İstanbul Üniversitesi; Müzeler, (Çevrimiçi) <http://istanbul.edu.tr>, 23.09.2014
- İNA: Griffis Konservasyon Laboratuvar Arşiv, (Esra
Altınanıt Kişisel Notlar)
- İNA: İNA Türkiye, (Çevrimiçi)
<http://www.Nauticalarch.org/ina..bodrum>, 23 Eylül
2014
- İTÜ: Koruma Laboratuvarı (Çevrimiçi),
<http://www.restorasyon.itu.edu.tr/Icerik.aspx?sid=8132>,
20.08.2014
- Karaoğlu, Sultan, Vd. : **Uluslararası Mevzuat Işığında Türkiye'deki Yüksek
Eğitim Sisteminde Koruma Eğitimi: Genel
Değerlendirmeler ve Öneriler 2**, Restorasyon
ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi,
Sayı: 9, Nisan-Mayıs-Haziran, 2011, s.49
- Jokilehto Jukka & Feilden Bernard: **Management Guide Lines For World Cultural
Heritage Sites**, 1998, ICCROM, s.102

- Keleş, Vedat: **Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, 1-17
- Kuban, Doğan: **Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama**, Yem Yayınları, İstanbul, 2000, s.29
- KURAM: Laboratuvar--Mekanik-Laboratuvarı,(Çevrimiçi)
<http://kuram.fsm.edu.tr>, 10.02.2015
- Küçük, Celal: “Türkiye’de Konservasyonun Tarihi”, **I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu**, 6-7 Mayıs 1999, Ankara, s.119
- Madran, Emre: **Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımına İlişkin Temel Bilgiler El Kitabı**, Mimarlar Odası Yayınları, Mart, 2009, s.5-17
- Mardin Müzesi: Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvar (Çevrimiçi)
www.mardinmuzesi.gov.tr, 07.06.2014
- Memoria Futuro : Laser Cleaning , (Çevrimiçi)
<http://memoriafuturo.fondazionerosSELLI.org/en/progetti-archivio/the-gates-of-paradise/>, 07.06.2015
- Memoria Futuro: (Çevrimiçi) <http://memoriafuturo.fondazionerosSELLI.org/en/progetti-archivio/the-gates-of-paradise/>, 08.06.2015

- MGSÜ: Kültür Varlıkları ve Sanat Eserleri Malzeme Uygulama ve
Araştırma Merkezi (Çevrimiçi) <http://www.mgsu.edu.tr>,
19.07.2014
- MTA: Laboratuvarlar, <http://www.mta.gov.tr>, 02.02.2015
- Özkasım Hale, **Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi**, İstanbul Teknik
Üniversitesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, İstanbul, 1 Aralık 2005, s.2
Ögel Semra. :
- Özdemir, “Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Bir Bakış”,
Dağıstan, **Planlama Dergisi**, Sayı 1, TMMOB Yayınları, 2005
Melike, Z. .:
- Özdoğan, **Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları**,
Mehmet: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008, İstanbul, s.33
- Özen, Latif: **Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konservasyon Laboratuvarı
Araştırma ve Konservasyon Çalışmaları**, Müzelerde Bilimsel
Teknikler ve Risk Yönetimi Proje Kitabı, Ankara, s.152
- Pasinli, Alpay: **İstanbul Arkeoloji Müzelerinde Son 10 yılın gelişmeleri**, İAMY
No. 17, İstanbul, 2001, s.11
- Resmi Gazete: 21/07/1983 Yılı, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma
Kanunu, (Çevrimiçi)
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863>, 02.01.2015

Resmi Gazete: 05/07/2005 Yılı, 533 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5>, 02.01.2015

Sabancı Müzesi: **Kağıt Konservasyon Laboratuvarı** (Çevrimiçi)
<http://muze.sabanciuniv.edu/tr/sayfa/kagit-konservasyon>
- laboratuvari, 23 Temmuz, 2014

Scardozi,
Giusseppe: “İtalya Ulusal Araştırma Konseyi Kültürel Miras Departmanı, Kültürel Miras Araştırması ve Yeniliği”, s.2-3, (Çevrimiçi)
<http://exchange.kumid.net.tr/docs/giuseppescardozi.pdf>,
02.02.2015

Shaw, M.K.
Wendy: **Osmanlı Müzeciliği; Müzeler, Arkeoloji ve Tarih Görselleştirmesi**, İletişim Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2004, s.112

Şimşek, M. Deniz: İBB KUDEB Kâğır Yapılarda Koruma ve Onarım Semineri, 28–29 Eylül 2009, Seminer Bildiri Kitabı I, Şan Matbaası, İstanbul, s.11

T.C Kültür ve
Turizm
Bakanlığı: Kültür ve Turizm Bakanlığı, (Çevrimiçi)
<http://www.kulturbakanligi.gov.tr.com>, 20.08.2014

T.C. Kültür ve
Turizm Kültür ve Turizm Bakanlığı (Çevrimiçi)
<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 04.01.2015

Bakanlığı:

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı: Türkiye Genelindeki Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği (Çevrimiçi) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 16.01.2015

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı: Kültür ve Turizm Bakanlığı (Çevrimiçi) <http://www.kultur.gov.tr>, 20.04.2014

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı: **Müze İstatistikleri**, (Çevrimiçi) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, 16.01.2015

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü: 29 Ocak 2015 Tarihli 76252222-051.05-18676 Sayılı **‘Hizmet İçi Eğitim’**, Yazısı

T.C. Cumhurbaşkanlığı: Zengin Kültür Mirasımızın Korunması ve Yarınlara Aktarılması Tarihi Bir Sorumluluk ve Gelecek Nesillere Borcumuzdur. (Çevrimiçi) <http://www.tccb.gov.tr/haberler/> 20 Temmuz 2014

T.C. Sayıştay Raporu: ‘Kültür Bakanlığına Bağlı Müzelerin Faaliyetlerinin İncelenmesi Raporu’, Ankara, Temmuz 1998, s.36-38 (Çevrimiçi) www.sayistay.gov.tr/rapor/perdenrap/1998/Kultur/MuzelerPDR, 19 temmuz 2014

- Teutonico, Jeanne Marie: **The Laboratory Manual for Architectural Conservators**, (Korumacılar için Laboratuvar El Kitabı), ICCROM, Roma, 1989, s.181
- Thompson, M.A. John : **A. Manual of Curatorship A Guide to Museum Practice**, Butterworth,1982
- Uralman, N. Hanzade: “21. Yüzyıla Girerken Bir Bilgi Kurumu Olarak Müze” 2006, Bilgi Dünyası, İstanbul (Çevrimiçi) <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/perdenrap/1998/Kultur/MuzelePDR>, 19 Temmuz 2014
- Yazma Eserler Kütüphanesi: Yazma Eser Kütüphanelerinde Durum Tespit Çalışmaları, (Çevrimiçi) <http://www.yek.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.02.2015

EKLER

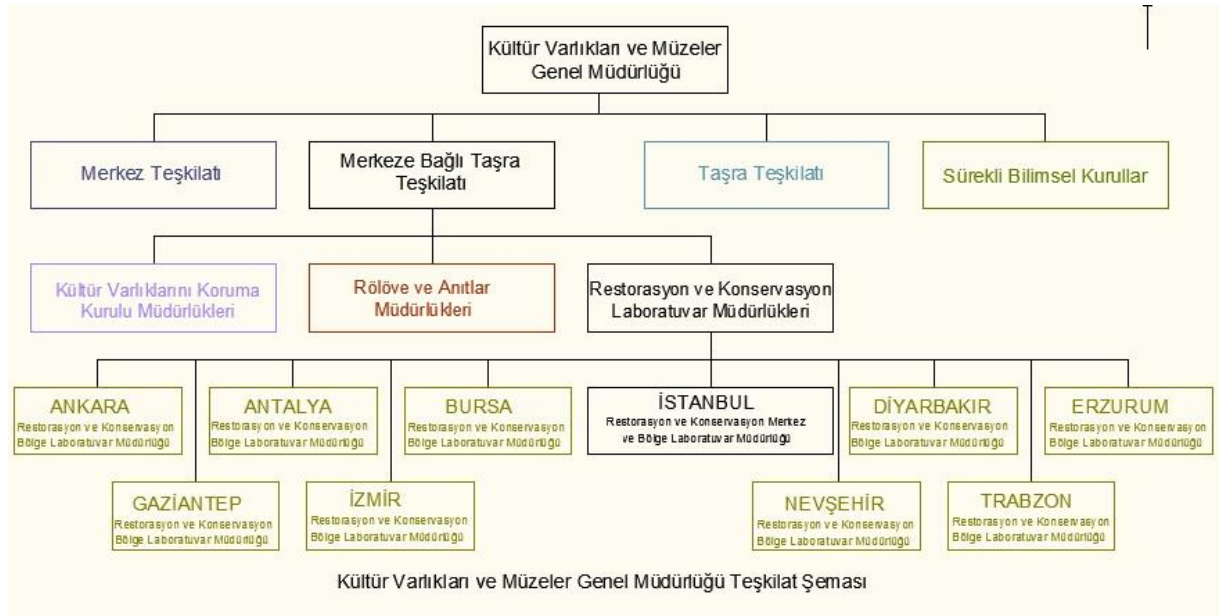
Ek.1 Kültür Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü Teşkilat Şeması

Ek.2 Venedik Tüzüğü 1964

Ek.3 Arkeolojik Mirasın Korunması Avrupa Sözleşmesi (COE,1992)

Ek 4. Kültür ve Turizm Bakanlı Genel Müdürlüğü: 29 Ocak 2015 Tarihli 76252222-051.05-18676 Sayılı “**Hizmet İçi Eğitim**”, Yazısı

EK 1.KÜLTÜR BAKANLIĞI MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TEŞKİLAT ŞEMASI

EK 2.VENEDİK TÜZÜĞÜ (MAYIS 1964)

Tanımlar Madde 1- Tarihi kültür varlığı kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.

Madde 2- Kültür varlığının korunması ve onarımı için, mimari mirasın incelenmesine ve korunmasına yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanılmalıdır.

Amaç Madde 3- Kültür varlığının korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır.

Koruma Madde 4- Kültür varlığının korunmasındaki temel tutum korumanın kalıcı olması, sürekliliğinin sağlanmasıdır. Madde 5- Kültür varlığının korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir. Madde 6- Kültür varlığının korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütüphane ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir. Madde 7- Bir kültür varlığı tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür varlığının tümünün, ya da bir parçasının başka bir yere taşınmasına kültür varlığının korunması bunu gerektirdiği ya da çok önemli ulusal veya uluslararası çıkarların bulunduğu durumlar dışında izin verilmemelidir. Madde 8- Kültür varlığının tamamlayıcı öğeleri sayılan heykel, resim gibi süslemeler, ancak bunları korumanın başka çaresi yoksa yerlerinden kaldırılabilir. **Onarım** Madde 9- Onarım uzmanlık gerektiren bir iştir. Amacı, kültür varlığının estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir

eklemenin mimari kompozisyonundan farkı anlaşılabilir ve gününün damgasını taşımalıdır. Herhangi bir onarım işine başlamadan önce ve bittikten sonra, kültür varlığının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır. Madde 10- Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde, koruma ve inşa için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış herhangi çağdaş bir teknik kullanılarak kültür varlığı sağlanabilir.

Madde 11- Kültür varlığına mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir kültür varlığı üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde kararı vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılmaz.

Madde 12- Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir. Madde 13- Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir. **Tarihi Yerler** Madde 14- Kültür varlığının

buldukları yerler, bütünlüğün korunması, sağlıklı kılınıp, yaşanır şekilde ortaya konması için özel bir dikkat gerektirir. Böyle yerlerde yapılacak koruma ve onarım çalışmalarında, daha önceki maddelerde açıklanan ilkelerden esinlenmelidir. **Kazılar**

Madde 15- Kazılar 1956 yılında UNESCO tarafından kabul edilmiş arkeolojik kazılarda uygulanması istenilen uluslararası ilkelerle tanımlanan kararlara ve bilimsel standartlara uygun olarak yapılmalıdır. Yıkıntılar korunmalı, mimari unsurların ve buluntuların sürekli olarak korunması için gerekli önlemler alınmalıdır. Bundan başka, kültür varlığının anlaşılmasını kolaylaştıracak ve anlamını hiç bozmadan açığa çıkartacak her çareye başvurulmalıdır. Bütün yeniden inşa işlemlerinden peşinen (a priori) vazgeçilmelidir. Yalnız anastylosis'e, yani mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçaların bir araya getirilmesine izin verilebilir. Birleştirmede kullanılan madde her zaman ayırt edilebilecek bir nitelikte olmalı ve bu, kültür varlığının

korunmasını sağlamak ve eski haline getirmek için mümkün olduğunca az kullanılmalıdır.

Yayın Madde 16- Bütün koruma, onarım ve kazı işlerinde her zaman çizim ve fotoğraflarla açıklık kazanmış çözüm getirici ve eleştirici raporlar halinde kesin belgeler hazırlanmalıdır.

Temizlemenin, sağlamlaştırmanın, yeniden düzenlemenin ve birleştirmenin her safhası çalışma sırasında ortaya çıkan, tanımlanmış biçimsel ve teknik özellikler göz önünde tutularak raporda gösterilmelidir. Bu belgeler bir resmi kurumun arşivine konmalı ve araştırmacılar bundan yararlanabilmelidir. Bu raporların yayımlanması tavsiye edilir.

EK 3. ARKEOLOJİK MİRASIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ TÜZÜĞÜ (ICOMOS, 1990)

Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage

Giriş

İnsan topluluklarının kökenleri ve gelişimleri hakkında bilgilenmenin ve onları anlamının, insanlığın kültürel ve sosyal köklerini tanımak bakımından çok önemli olduğu genel kabul görmektedir. Arkeolojik miras, geçmişteki insan etkinliklerinin temel belgesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, arkeolog ve diğer bilim adamlarının onu günümüz ve gelecek kuşakların yararına incelemesi ve yorumlayabilmesi için korunması ve doğru yönetimi şarttır.

Bu mirasın korunması yalnız arkeolojik tekniklerin uygulanması ile başarılamaz. Daha geniş mesleki ve bilimsel birikime, becerilere gerek vardır. Arkeolojik mirasın bir bölümü mimari yapıtlardır ve mimari miras kapsamına giren kalıntılar 1964 tarihli Anıtların ve Sitlerin Korunmasıyla ilgili Venedik Tüzüğü'ne göre korunmalıdır. Arkeolojik mirasın diğer ögeleri yerel halkın yasayan geleneklerinin parçasını oluşturur; bu tür yerler ve anıtların korunmaları ve yaşatılabilmeleri için yörenin kültürel gruplarının katılımı gereklidir.

Bu ve başka nedenler dolayısıyla, arkeolojik mirasın korunması birçok disiplinin uzmanlarının etkin işbirliğine dayandırılmalıdır. Ayrıca devlet yetkilileri, akademik araştırmacılar, özel veya kamu girişimcileri ile halk arasında işbirliği gerekir. Bu tüzükle arkeolojik mirasın yönetiminin değişik yönlerine ilişkin ilkeler ortaya konulmaktadır. Bunlar arasında kamu yöneticilerinin ve yasa koyucularının sorumlulukları, envanterleme süreçlerinin gerektirdiği mesleki yetenekler, belgeleme, kazı, araştırma, sürekli bakım, koruma, yeniden yapım, bilgi verme, sunuş, halkın erişimi ve kültür mirasının kullanılması ile arkeolojik mirasın korunmasında görev alacak meslek adamlarının nitelikleri yer almaktadır.

Bu tüzük hükümetler kadar bilim adamı ve uzmanların koruma politika ve uygulamalarına yol gösterici ve fikir kaynağı olan Venedik Tüzüğü'nün başarısından esinlenerek hazırlanmıştır. Tüzük evrensel geçerliliği olan temel ilkeleri ve yol gösterici kuralları yansıtmalıdır. Bu nedenle dar bölgelerin ve ülkelerin özel sorunlarını ve olasılıklarını ele alamaz. Bu tür ihtiyaçları karşılamak için, tüzük bölgesel ve ulusal düzeyde ek ilkeler ve yönlendirici kurallarla desteklenmelidir.

Madde 1.

Tanım ve Giriş

“Arkeolojik miras” temel verileri arkeolojik yöntemlerle ele edilen maddi mirastır İnsan varlığının her tür izini kapsar ve her tür insan etkinliğini yansıtan yerleri, terk edilmiş yapıları, toprak ve su altındaki sitler de dahil olmak üzere her tür kalıntıyı, bunlarla ilişkili taşınabilir tüm kültürel malzemeyi içerir.

Madde 2.

Bütünleşik Koruma Politikaları Arkeolojik miras hassas ve yenilenemeyen bir kültürel kaynaktır. Arkeolojik mirasın yok oluşunu en aza indirmek için arazi kullanımları denetlenmeli ve geliştirilmelidir. Arkeolojik mirasın korunmasıyla ilgili politikalar arazi kullanımı, gelişme ve planlama kadar kültürel, çevresel ve eğitim politikalarının önemli bir bileşeni olmalıdır. Arkeolojik mirasın korunmasıyla ilgili politikalar sürekli olarak gözden geçirilmeli, güncel tutulmalıdır. Arkeolojik rezerv alanlarının yaratılması bu tür politikaların parçası olmalıdır. Arkeolojik mirasın korunması uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeydeki planlama politikalarıyla bütünleştirilmelidir.

Halkın etkin katılımı arkeolojik mirasın korunması ile ilgili politikaların bir parçası olmalıdır. Karar vermek için bu gereklidir. Halka bilgi verilmesi bütünleşik korumanın önemli bir bileşenidir.

Madde 3.

Yasa Ve Ekonomi

Arkeolojik mirasın korunması bütün insanlar için ahlaki bir görev olarak ele alınmalıdır. Bu aynı zamanda ortak bir toplumsal sorumluluktur. Bu yükümlülük ilgili yasalarda yer almalı ve arkeolojik mirasın etkin yönetimi için gerekli maddi kaynaklar sağlanmalıdır.

Arkeolojik miras bütün insanlığın malıdır. Dolayısıyla korunması için gerekli kaynağın sağlanması her ülkenin görevi olmalıdır. Yasalar her ülkenin ve bölgenin gereklerine, tarihine ve geleneklerine uygun olarak arkeolojik mirasa yerinde koruma ve araştırılma olanağı sağlamalıdır. Yasalar arkeolojik mirasın bütün insanlığın ve halk topluluklarının mirası olduğu kavramından hareket etmeli, tek bir kişi veya ulusa bağlanarak sınırlandırılmamalıdır. Yasalar ilgili arkeolojik merciinin kararı olmadan anıt ve sitlerle çevrelerinin değişiklik yapılarak yok edilmesini, zedelenmesini veya bozulmasını engellemelidir. Arkeolojik mirasın yok edilmesine izin verildiği durumlarda, yasalar tam bir arkeolojik araştırma ve belgeleme istemelidir. Yasalar arkeolojik mirasın bakım yönetim ve korunmasını istemeli ve kaynak sunmalıdır. Arkeolojik miras yasalarının çiğnenmesi durumunda, yapılacak yasal işlemler tanımlanmalıdır.

Eğer yasalar arkeolojik mirasın yalnız tescil edilmiş bölümlerini koruyorsa, henüz tescil edilmemiş veya yeni bulunmuş anıt ve sitlere, arkeolojik değerlendirilmeleri yapılmıyaya kadar geçici koruma sağlayacak olanak sağlanmalıdır. Bayındırlık projeleri arkeolojik miras için en büyük tehditlerden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle, uygulama projelerine geçilmeden önce arkeolojik etkilenme araştırmalarının yapılması zorunluluğu getirilmeli, bu tür araştırmaların maliyetlerinin proje masraflarına eklenmesi koşulu yasaya konulmalıdır. Bayındırlık projelerinin arkeolojik mirasa en az zarar verecek şekilde planlanması gereği yasanın temel ilkelerinden biri olmalıdır.

Madde 4.

Belgeleme

Arkeolojik mirasın korunması onun içeriği ve niteliği hakkında mümkün olabilecek en ayrıntılı bilgiye dayandırılmalıdır. Arkeolojik kaynakları genel olarak gözden geçirmek koruma stratejisi geliştirmek için gerekli bir araçtır. Bu nedenle, arkeolojik mirasın korunması ve yönetiminde temel görev arkeolojik araştırma olmalıdır.

Envanterler de, bilimsel çalışma ve araştırma için temel veri tabanını oluştururlar. Envanter hazırlanması sürekli ve dinamik bir süreç olarak düşünülmelidir. Yüzeysel bir bilgi dahi koruma önlemleri alınması için bir başlangıç noktası oluşturabileceğinden, envanterler değişik önem ve güvenilirlik düzeylerinde bilgiler içermelidirler.

Madde 5.

Araştırma Arkeolojik bilgi temelde arkeolojik mirasın bilimsel araştırmasına dayanır. Bu araştırmalar zarar vermeyen tekniklerden, örnek alma ve kazıya kadar değişen yöntemleri kapsar.

Arkeolojik miras hakkında bilgi toplama işlemi sırasında, araştırmanın hedefi olan arkeolojik verilerin yok edilmemesi temel ilke olmalıdır; müdahaleler araştırmanın korumaya yönelik yönü veya bilimsel bakımdan gerekli olanla sınırlı kalmalıdır. Dolayısıyla arkeolojik alanın tümünü kazmak yerine, mümkün olabildiğince zarar vermeyen tekniklerle araştırma, yerden ve havadan belgeleme ve örnek alma yöntemleri teşvik edilmelidir. Belgelenecek ve korunacak veriler arasında bir tercih yapma zorunluluğunu ortaya koyduğu, hatta bazen bir anıtın tümüyle ortadan kalkmasına neden olabildiği için, kazı yapma kararı, durum ayrıntılı olarak gözden geçirdikten sonra ele alınmalıdır. Kazılar kentsel büyüme, arazi kullanımı değişimi, soygun ve doğal bozulma gibi etkenlerden zarar gören anıt ve sitlerde yapılmalıdır.

Ender durumlarda, tehlike altında olmayan sitlerde de kazı yapılabilir. Burada amaç araştırma sorunlarına açıklık getirmek veya onları halka daha iyi sunabilmektir. Bu gibi durumlarda kazı öncesinde sitin önemi ayrıntılı olarak bilimsel

değerlendirmeden geçirilmelidir. Kazı kısmi olmalı, gelecekteki araştırmalar için dokunulmamış bir kısım bırakılmalıdır. Kazı tamamlandıktan makul bir süre sonra, belirli bir standarda göre hazırlanacak kazı raporuyla araştırmanın sonuçları bilim dünyasına duyurulmalı ve rapor ilgili arşive konulmalıdır.

Kazılar UNESCO'nun 1956 tarihli "Arkeolojik Kazılarda Uygulanması Önerilen Uluslararası İlkeleri"ne ve kabul edilmiş uluslararası ve ulusal mesleki standartlara uygun olarak yürütülmelidir.

Madde 6.

Bakım ve Koruma

Arkeolojik miras yönetiminin genel hedefi, bütün ilgili belge ve koleksiyonların da uzun vadeli koruma ve bakımını sağlayarak, anıt ve sitleri yerinde korumak olmalıdır. Bu mirasın bazı ögelerinin yeni konumlara taşınması mirası özgün ortamında koruma kuralının çiğnenmesi anlamına gelir. Bu ilke sürekli bakım, koruma ve yönetime olan gereksinimi vurgulamakta, ayrıca eğer kazıdan sonra gerekli bakım ve yönetim sağlanamayacaksa, arkeolojik mirasın kazılarak ortaya çıkarılmamasını ve çıkarıldıktan sonra her türlü etkene açık bırakılmaması gerekliliğini hatırlatmaktadır.

Arkeolojik mirasın korunmasını teşvik için yerel ilgi ve katılım etkin olarak araştırılmalı ve desteklenmelidir. Bu ilke özellikle yerli halkın ve yöresel kültür guruplarının mirası söz konusu olduğunda önemlidir. Bazı durumlarda anıt ve sitlerin korunmasını ve yönetimini yerli halka bırakmak doğru olabilir.

Kaynakların kısıtlı olmasına bağlı olarak, etkin bakımda seçmeci davranmak gerekebilir. Bu durumda yalnız önemli ve gösterişli anıtlarla sınırlı kalınmamalı, anıt ve sitlerin önem ve temsili karakterleri bilimsel olarak değerlendirilerek, değişik türleri içeren örneklere uygulanmalıdır.

UNESCO'nun 1956 tarihli tavsiyelerinin arkeolojik mirasın bakım ve korunmasıyla ilgili ilkeleri uygulanmalıdır.

Madde 7.

Sunuş, Bilgi ve Yeniden Yapım

Arkeolojik mirasın halka sunulması, çağdaş toplumların kökenlerinin ve gelişimlerinin anlaşılmasına yardım eden önemli bir yöntemdir. Bu aynı zamanda onun korunması gerekliliğinin anlaşılmasına da yardım eden en iyi araçtır.

Sunuş ve bilgi verilmesi mevcut bilimsel verilerin popüler bir yorumu olarak ele alınmalı ve bu nedenle sürekli güncelleştirilmelidir. Sunuşta, geçmişi anlama yaklaşımlarının çok yolluğunun gözetilmesi gerekir.

Yeniden yapımlar deneysel araştırma ve yorum gibi iki önemli işleve hizmet ederler. Mevcut arkeolojik verilere zarar vermemeleri için çok özenle yapılmalı; özgün nitelikleri yakalayabilmek için bütün kaynaklarda mevcut bilgilerden yararlanılmalıdır.

Mümkün ve uygun olduğunda, yeniden yapımlar doğrudan arkeolojik kalıntılar üstünde yapılmamalı; yeniden yapım oldukları anlaşılabilir.

Madde 8.

Mesleki Nitelikler

Arkeolojik mirasın yönetiminde birçok disiplinden yüksek akademik standartlara sahip kişilere gerek vardır. Dolayısıyla ilgili alanlarda yeterli sayıda nitelikli uzman yetiştirilmesi her ülkenin eğitim politikalarının önemli bir hedefi olmalıdır. Çok özel alanlarda uzman yetiştirilmesi uluslararası işbirliği gerektirmektedir. Uzman eğitimi ve davranışı konusunda standartlar oluşturulmalı ve bunlar korunmalıdır.

Üniversitelerdeki arkeoloji eğitiminin amacı belirlenirken, koruma politikalarında vurgunun kazıdan yerinde korumaya doğru değiştiği göz önüne alınmalıdır. Ayrıca, arkeolojik mirasın korunması ve anlaşılmasında yerel halkın tarihinin araştırılmasının anıt ve siteleri araştırmak kadar önemli olduğu dikkate alınmalıdır.

Arkeolojik mirasın korunması sürekli, dinamik bir gelişim sürecidir. Dolayısıyla bu alanda çalışan uzmanların bilgilerini güncelleştirmeleri için zaman verilmelidir. Arkeolojik mirasın korunması ve yönetimi konusunu vurgulayan yüksek lisans programları geliştirilmelidir.

Madde 9.

Uluslararası İşbirliği

Arkeolojik miras bütün insanlığın ortak mirasıdır. Bu nedenle yönetiminde standartlar geliştirilmesi ve onlara uyulması için uluslararası işbirliği gereklidir.

Arkeolojik miras yönetimi konusunda çalışan uzmanlar arasında bilgi ve deneyim alışverişi için uluslararası mekanizmalar oluşturulmasına acil olarak ihtiyaç vardır. Bu amaçla evrensel ve bölgesel düzeyde konferanslar, seminerler, kurslar ve benzerleri düzenlenmesine ve bölgesel lisansüstü eğitim merkezleri oluşturulmasına gerek vardır. Uzman gurupları aracılığıyla ICOMOS orta ve uzun vadede bu yönde çalışmalar yapmalıdır.

Arkeolojik miras yönetimi standartlarının geliştirilmesi yönünde bir araç olmak üzere, uluslararası uzman değişimi konusu da geliştirilmelidir.

ICOMOS'un gözetiminde, arkeolojik miras yönetimi konusunda teknik yardım programları geliştirilmelidir. ICOMOS'un uzman komitelerinden Arkeolojik Miras Yönetimi Uluslararası Komitesi (ICAHM) tarafından hazırlanan bu tüzük, Ekim 1990'da İsviçre'nin Lozan kentinde toplanan ICOMOS Genel Kurulu tarafından onaylanarak kabul edilmiştir.

Çeviri: Zeynep Ahunbay, 2002

EK.4 KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI BAKANLIĞI, KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, “HİZMETİÇİ EĞİTİM” İLE İLGİLİ YAZI

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

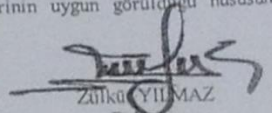
29.01/2015

Sayı : 76252222-031 05 18676
Konu : Hizmetiçi Eğitim.

VALİLİĞİNE
(II Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarlarında görevli personelin restorasyon ve konservasyon konusunda mesleki bilgilerini güncellemek, deneyimlerini artırmak, restorasyon ve konservasyon çalışmalarının aynı kalitede ve dünya standartlarına uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla hizmetiçi eğitim faaliyeti düzenlenmesi Müsteşarlık Mekanından alınan 26/09 2014 tarih ve 186724 sayılı onay ile uygun görülmüştür.

Konuyla ilgili olarak bir örneği yazımız ekinde iletilen listede yer alan personelin 02 - 27 Şubat 2015 tarihleri arasında söz konusu eğitim programına katılmak üzere İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı Müdürlüğünde görevlendirilmelerinin uygun görüldüğü hususunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Zülkü YILMAZ
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı V.

EK : Liste (1 Sayfa).

Dağıtım
Gereği
Antalya, Çorum, Erzurum, Kayseri, Konya Malatya,
Manisa, Mardin, Muğla, Niğde Valiliklerine (II Kültür ve
Turizm Müdürlüğü)

Bilgi:
İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ve Bölge
Laboratuvarı Müdürlüğüne

II TBMM Binası - Ulus
Telefon: 5086165 Faks: 5086113
E-Posta: bulent.gonultas@kultur.gov.tr Elektronik Ağ: www.kulturvarliklari.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için iribat:
Bülent GÖNÜLTAS
Kül. ve Tur. Uzm.

